

33526

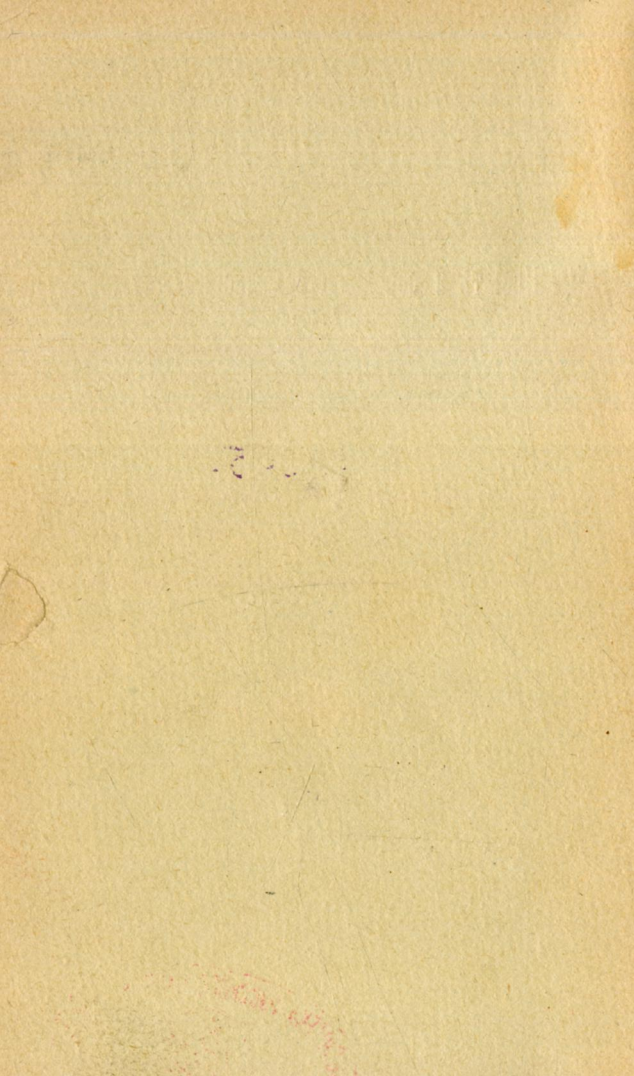
ГЕРОЙСКА ЛЮБОВ

Повість з середновічних часів

□ ————— □
□ *Друге виданє.* □
□ ————— □

ЖОВКВА
Печатня ОО. Василян
1914

2014
2000
Видавництво Чина свв. Василя Вел. в Жовкві

КНИЖКА LX

32586

ГЕРОЙСКА ЛЮБОВ

Повість з середновічних часів

11.905.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

□ ————— □
□ *Друге видане* □

ЖОВКВА

Печатня ОО. Василян
1914

29

БІБЛІОТЕКА РУССКОГО НАРОДНОГО АСМА

8(c)У„:1917-3

2/206

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И 86282

Передне слово.

Книжочка, котру даємо вам в руки, незвичайно цікава. Она описує події з давних часів і о чужих людях. Та помімо сего — коли в ню вчитати ся, то тоті особи стають перед нашими очима мов живі і близькі нашому серцю. А деякі з тих осіб такі гарні, такі благородні, такі сердечні, що годі ними до волі налюбувати ся.

Наймилїйшою з них є героїнка сеї повісти **Рожа з Таненбурга**. Се чотирнайцятьлїтна дївчинка, донька рицаря, котра свого батька по довгій вязниці визволила з неволї. Але як? — Яке то цікаве!!!

Та побіч свого дуже займаючого змісту, має ся книжочка неоцінену стійність через ті прекрасні науки

та приміри, які мов цілюча вода оживлять наше серце і душу. Вони цінніші від усіх скарбів світа...

В сій повісти знайде кождий велику розраду — старий і молодий — пан і слуга — богач і бідолаха — хлопець і дівчина.

І певно не знайде ся ні одна людина, якої очи лишили бись сухі при читаню сеї повісти. Не одна слеза капне на єї картки. А капне не тільки з жалю, але й з радости.

Лиш не будьте самолюбними! Не читайте тільки собі, але й тим бідним, що не вміють читати. А будете за се мати і від них подяку і від Бога заплату.

I.

е, що хочемо вам розповісти, діялось в середніх віках, значить около 600 лїт тому назад. А діяло ся се в краю „Швабії“, що тоді мав свого князя, але належав до німецького цїсарства. Гарний се край, повний чудових околиць з плодовитими долинами і високими горами, покритими лїсами і переповненими всїлякою дичиною.

На границі полудневої Швабії, що межувала вже з швайцарськими Альпами, стояв на значній горі могучий замок „Таненбург“. Він мав так грубезні мури, а притім так трудний приступ, що в тих часах, коли то ще не знали стрільного пороху, отже й нинїшних страшних гармат, дуже тяжко було єго здобути. Таких замків було повно не лише в самій Швабії, але й в цїлій Німеччинї, бо кождий рицар, кождий шляхтич, кождий вельможа мав свій замок.

В замку Таненбургу жив тоді рицар Едельберт зі своєю супругою Матильдою щиро і щасливо. Едельберт був дуже хоробрим рицарем. А хоч в бою бував грізним і не щадив ворога, зате в домашнім життю був завсе́ди лагідним і милим. Після тодішнього звичаю носив він все на звичайній одежі ще й зелізну зброю: панцир, наплечник, нараменники, а на голові шолом зі стали. Але й під зелізною зброєю било ся у него людяне серце. Він був побожним християнином, праведним чоловіком і милосерним паном для своїх підданих.

Пануючий князь був єго приятелем а навіть сам цісар задля єго прикмет цінив єго више від інших рицарів. Матильду, жену Едельберта, уважали всі за єї розум, побожність і милосерде найліпшою женщиною. Крім сих прикмет душі визначалась вона також незвичайною красою тіла.

Едельберт в сих бурливих часах рідко перебував на своїм замку. Звичайно товаришив він князеві в воєнних походах, з відки часом довго не вертав. В часі єго неприємности знаходила Матильда найсолодшу потіху в товаристві своєї донечки, якій на імя було Рожа.

Подібно як мати відзначала ся також донечка гарними прикметами душі і тіла. Головною задачею матери було дати своїй одиначці добре вихованє. Спосіб, якого она уживала, хоч дуже простий, показав ся знаменитим. Позаяк сама була доброю і побожною, то не тяжко прийшло їй заціпити доброту і побожність в серци своєї донечки.

Передусім навчила дитину знати Бога і старала ся завчасу розбудити в ній сердечну любов до нашого Отця на небеси. Ся чесна мати, дивлячись на діла Божі, відчувала все їх велич, а через те і одушевленє для Сотворителя. З горішних вікон сьвітлиці, де звичайно сїдала до роботи, бачила она величавий вид. Небо і земля оглядані з сеї висоти, представляли незрівнаний образ, мов намальований всемогучою рукою Господа. Сей чарівний образ завєди захоплював єї душу і зворушував до глибини та давав їй притоку звертати увагу донечки на мудрість, доброту і всемогучість Бога.

Раз приміром був чудовий лїтний ранок. Матильда, вчасно збудівши дівчинку, закликала радісно: „Ходи но, Рожечко, ходи й диви ся, як гарно нині сонічко сходить!... Гля-

ди! — говорила дальше, відчиняючи вікно — як ціле небо на східній стороні палає жаром огню!... Дивись, як сонічні лучі румянять довкола облячки, а сніжні і далекі гори, ген за темними борами, здають ся облиті золотом. Чи бачиш? Тепер — саме тепер підносить ся сонічко? О як же могучий сей Бог, котрий сотворив те сонце і то всьо, що оно осьвічує своїми лучами!... Глянь, ось там церковна вежа взносить ся з посеред садів ясним вершком, коли тимчасом ціле село ще сповите мракою. Селяне, покріплені сном, спішать весело до праці. Пастух гонить на долину жваву і порикууючу худібку; а на тамтій ось горі, під оком чуйного чабана, пасуть ся овечки.

Там знов на цвитучих сїножатах косять косарі траву, а їх коси полискують з далека. Тай збіже там на ланах вже зачинає жовкнути і ось-ось будуть серпи веселих женців в роботі“...

— „Ох, дитинко люба! — говорила добра мати сердечно — придиви ся уважно, о скілько то щедра рука Господа розсипала ласкавих дарів по цілій землі. О як же добрий є сей Отець небесний, котрий на всїх людей, чи в хаті, чи в палаті з рівною любовю поглядає, котрий

їм сю гарну землю, так повну Єго дарів, призначив на мешканє, а всіх бажає колись мати в царстві небеснім. Ах, хтож би не тїшив ся так добрим Отцем!...“

Такі слова, походячі із глибини серця, трафляли просто до серця донечки, яка мимовільно складала рученята і промовляла вдячними устами: „Дякую Тобі, о добрий і милий Боже, що Ти все так прекрасним сотворив!“

Подібним способом учила Матильда свою доню, що все на небі і на землі, від сонця до каплі роси, голосить нам доброту Бога. Пори року зі своїми принадами і обильними дарами подавали часто нагоду до таких наук. Рожечка привикала вносити свої гадки від сотворінь до Сотворителя. Видячи гарний цвїт або смачний овоч, думала завсїди про Дателя сих річий, а перенята чувством любови і величання, сердечно дякувала Богу за Єго добродїйства.

Мати докладно знала сьв. Письмо. Тому засївши нераз до кужеля або иншої роботи, оповїдала дони такі подїї, які годили ся з єї понятями і віком. Підчас тих оповїдань гадки Рожі переносили ся до раю, до осель патрїярхів, на пустиню Изра-

їльтян, до країни молоком і медом текучої, а заслухана дівчинка не могла до волї сими оповіданнями налюбуватись.

Тоді то она пізнала, що Господь об'явив ся людям як найсвятїйший, який любить добро а мерзить ся злом, який хоче, щоби всі були добримі і святими. В злих людях, яких наводить сьв. Письмо, бачила приміри, відстрашаючі від злочину — а в добрих учила ся гарних взірців чеснот. Однакож найрадше любила Рожа слухати оповідань про Ісуса Христа. Она відчувала і поділяла втіху Ангелів і пастирів, що радували ся в Вифлеємі Божою Дитинкою в яслах. Она тішилась, що і зьвізда, сьвітяча над убогою стаєнкою і мудрці зі сходу, складали в жертві новонародженому Цареві найвисші чувства вдячності і прославлення, ціннійші від золота і кадила.

Она бачила очима душі, як молоденький Спаситель в Назаретї був послушний сьв. Матери і побожному Опікунови. Она залюбки слухала, як Він молив ся і працював, зростаючи в ласці в Бога і в людей. Тому горячо бажала так само слухати своїх родичів і зростати щоднини в чеснотах. Думками това-

ришила Божому Спасителеви в Єго подорожах по сьв. Землі, стояла в дуєї поміж слухачами на горі, над озером або в сьвятини. Душею слухала Єго слів побожно і уважно, та врочисто прирікала своїй матери, що вірно збереже єї гарні науки.

Щира радість наповняла єї серце, коли почула, як Христос ласкаво прикликав діточки до себе і благословив. Глибоко зворушувало її оповіданє, як Христос зажуреним родичам помершої дівчинки сказав: „Она тільки спить“ — і збудив єї до життя. Або як до молодця, несеного на марах, промовив: „Встань!“ — і віддав єго ридаючій матери.

Рожа постановила бути завєди доброю, щоби заслужити собі на благословенє Христа. Она любила Єго з цілого серця, в Нїм покладала надїю, як в такім, що годен обтерти вєї слези, помочи в кождїй потребі, відняти страшенність самої смерти а обдарувати вічним житєм.

Коли вкїнци мати говорила про тяжкі муки Спасителя, які найневиннїше перетерпів з любови до людий, як на хрестї розпятий, серед болїв конаня, ще благав небесного Отця о милосерде над своїми убийниками, тоді сердечні слези спли-

вали по лиці Рожі. І тоді она слюбувала посвятити своє жите Тому, котрий умер також і за ню.

В такий то спосіб виховувала побожна мати свою доню. Она вчила єї пізнавати і любити Господа Бога і Спасителя сьвіта. А бажаючи заціпити в ній кріпку любов до Бога, хотїла разом, щоби ся любов закорінилась кріпко в єї серци до всіх людей, особливо же до родичів.

Рожа, сердечно люблена своєю матерію, відплачувала ся їй такою самою любовю. І вітця, хоч він рідко перебував дома, також щиро любила, бо мати завсїди говорила про него з великим чувством. Наколи мати їй сказала: „Старай ся, щоби я татунцеви, як вернуть, могла про тебе сказати найбільше похвал“ — то се бувало для Рожі найбільшою заохотою до доброго. А коли отець дійсно вернув, тоді Рожечка за приміром матери старала ся справляти єму лише радість і потїху.

При замковім мурі росло бросквиневе деревце. Отець дуже любив сей овоч. Раз мати зірвала кілька бросквинь, що найперше достигли, розділила їх на три часті і сказала: „Я дам татуневі свою частку“. Сейчас і Рожечка додала втішно:

„І я з охотою свої відступлю“. Тай за ніщо в світі не булаби вже їла сі бросквині. Отже зложила гарненько всі в кошечок так, щоби румяною стороною принаджували око і занесла їх любому батенькови.

Матильда мала звичай роздавати милостиню грішми або живностию людям дійсно убогим. Богато тих дарів йшло через руки доні, щоби з досвіду пізнала, як солодкою є доброчинність. Вид чужої нужди будив милосердіє в серці дівчинки, яка при тім привикала посьвячувати свою власну вигоду для добра ближніх. Раз отець в річницю дав їй дуката в дарунку, щоби собі за него купила, що схоче. Рожечка зачала допитувати ся, що можна би за так гарний гріш купити? Мама назвала їй різні річи. Радість з того була велика, але вибір трудний, бо одно здавало ся добре а друге ще лїпше.

Втім зголошує ся якась убога вдова, котрій зараза забрала одинокую коровицю, кормительку дрібних діточок. Мати казала небогу впустити до світлиці, а коли вислухала єї жалїв, так промовила: „Цїлим серцем відчуваю ваше нещастє, яке вже стілько інших спіткало, через що я позбула ся майже всіх грошій

на заповіді. Але вчиню для вас що можу, бо лише стільки оставлю собі, скільки доконче потребую на домашні видатки“.

Се сказавши принесла гроші і відчислила їх на столі. „Більше вам дати не могу — мовила милосерна пані, — але шкода, що не маємо ще одного дуката, бо тоді можна би купити гарну коровицю“. В сій хвили вибігла Рожечка як стріла, принесла свій дукат і кладучи єго при тамтих грошах, сказала: „Я маю до волі всього, а бідній вдовиці королева потрібніша, ніж мені нові суконки“. Вдовиця заплакала з радості і хотіла уцілувати рученьки Рожі. Але засоромлена дівчинка сховала їх. Колиж убога вийшла, мати пригорнула донечку до серця і сказала: „Добре ти вчинила, моя Рожечко! Таке милосердие має більшу вартість, чим всі строї і богатства світа“.

Мати заздалегідь призвичаювала Рожечку до цілковитого послуху, бо думала собі так: Непослух і впертість є найбільшою перешкодою до доброго. Дитину треба передусім навчити підчинювати свою волю воли родичів, бо опісля лекше підчинить ся воли Бога. Бо хто не слухає родичів, котрих видить, як

же послухає Бога, якого не видить? Треба в дитині повздержувати нагальні налоги, треба вигублювати лихі нориви, щоби в ній тим краще розцвитали благородні чувства.

Так думаючи, ніколи не дозволяла доньці на се, на що не було можна дозволити. Коли Рожечка часом забагла чого усильно, то спершу хотіла здобути се у матери просьбою і плачем. Але скоро переконала ся, що одно матерне слівце: „Ні“ значило стільки, що тисячі слів, тоді вже більше не пробувала переперти своєї забаганки ні докучливою просьбою ні слезамп.

А мати що днини давала їй нагоду вправляти ся в послусі і поборюваню своїх забаганок. Кождий приказ мусів бути сейчас сповненим а всякі інші занятя, всякі забави бували сейчас відкладані. Ані цвітки, ані овоча без позволення матери не вільно було зірвати в городі. Однакож мати не любила давати часто перестороги і заклази. Она вистерігала ся, щоби на дитину безнастанно сварити або її карати, а вже-ж ніколи не вживала хочби її найменшої лайки.

Она собі так міркувала: Мало треба наказів, але за те они мусять бути скоро і точно сповнені. Го-

сподь Бог для щастя і добра людей дав тільки десять заповідий, а коли би они були завсе́ди заховані, то тоді обійшло́сь би без послу́ху а для збудже́ня обмерзіння до самоволі і непослу́ху потрі́бна є нагорода і кара. — „І Госпо́дь Бог“ — говори́ла она — „постунає так само з нами, великими дітьми“.

З тої причи́ни она радо давала свої́й доньці найкрасші овочі з города, але Рожа му́сила собі на них вперед заслу́жити. Мати на примі́р казала: „Наколи навчи́ш ся на память тих верши́ків, які я тобі завдала, то дістанеш сі ви́шні“. — Іншим знов разом говори́ла: „Наколи добре скінчи́ш сю роботу, яку я тобі визначила, то дістанеш отсю кити́цю винограду“. Роже́чка се́йчас зроби́ла з охотою, що було потре́ба, а се справляло ї́й більшу ра́дість, ніж коли би сі ви́шні, виноград та інші овочі одержала без ні́якої заслу́ги.

Коли Роже́чка в чім провину́лась неві́льно було ї́й іти з матерію до города. Се було для не́ї достаточною карою, а опі́сля старалась она не давати причи́ни до тако́ї кари. Коли мати погля́нула на ню з докором, що мало значити: „Сего́ я по тобі не надія́ла ся“ — або: „На щож ти

вчинила мені таку прикрість?"... то Рожечка не мала доти спокою, доки не узріла усміху на лиці своєї матери.

Та чесна мати, яка одної хвилини не посиділа бездільно, дуже дбала про се, щоби все зайняти чимось доньку. Она знала прецінь, що всякі пустоти дитий походять з бездільности. Коли дитина не має пожиточного занятя, то мусить тоді вигадувати щось пустого і робить дурниці. Сидячи отже при праці, саджала коло себе і Рожечку та давала їй якусь роботу, відповідну до її віку і знаня.

Мило їй було глядіти на пильність донечки і часто собі думала: „Ся праця на мало придасть ся, але для дитини є дуже хосенною, бо охоронить її від нудьги та пустоти, а вчасно призвичаїть до діяльного життя“... Рожечка вже добре і складно пряла. Вскорі навчила ся також орудувати справно іглою. З власної пряжі, під оком і проводом матери, вшила суконку, що її безмірно тїшило. Назіть богатий стрій, який під ту пору дістала від батька, не справив їй такої щирої радости.

Матильда хоч значна пані, займала ся після тодішнього звичаю

сама варенєм. Тому й в пекарни знайшла ся завсїди для Рожечки якась робота — хочби луцтити горох або біб. (Бараболів тоді ще люді зовсїм не знали, бо їх спроваджено з Америки і розповсюджено аж в кількасот лїт пізнїйше). Однакож наймилїйшим занятєм матери було в гарнім городї, що находив ся в замку, особливо тому, що сьвіжий воздух був і для неї і для донечки дуже потрібний.

Швидко і Рожечка набрала великої охоти до городництва. Мати визначила для неї кілька грядок та казала для неї зробити малі грабельки, малу підливачку та інші городничі знаряди. Від перших днів весни аж до пізної осені Рожечка мала в городї безнастанну роботу. Будьто старанно сїяла і садила насїне та пересажувала ростинки і висадки; будьто підливали їх ранками і вечерами або виполювала хопту і буряни, будьто вкінци підгортала капусту та привязувала цукровий горох до тичок.

І що то була за радість, коли Рожечка перший раз нарвала достиглих стручків гороху, занесла їх до пекарні а опісля вилущила, зварила і на полумиску поставила на

стіл! Здавало ся їй, що ніколи і ніяка страва їй так не смакувала...

Мати дивилась на ню з лагідною усьмішкою і сказала: „Отсе — бачиш — є солодкі овочі власної праці. Так ось нагороджує Господь працю чи малу чи велику. Ціла околиця нашого замку, давнійше дика і пуста, перемінила ся через працю в багатий город.“

Але мати зважала й на се, щоби доньці змінювати занятя: раз тяжші, раз лекші а відтак щоби дати їй час на відпочинок і розривку. Два або три рази на тиждень сходило ся до Рожечки кілька убогих але скромних дівчаток, між котрими особливо одна, іменем Зоня, відзначала ся рідкою добротою.

За кождим разом Рожечка насамперед погостила свої приятельки, потім сїдали до кужелїв а вкінци бавили ся в сьвітлиці або в городї. Одначе мати, не даючи їм сего пізнати, мала все бачне око на діти і чула всі їх розмови. Она їм раїла ріжні гри, а при кождїй умїла забаву злучити з пожитком.

Таким способом єї доня — чи при праці чи при забаві — завсїди була жвава і охоча, а в тїм якраз спочиває важна засада доброго вихованя. Рожа, чуючи ся щасли-

вою, була тим поквалнійшою і спосібнійшою до праці і до всього доброго.

Особлившу увагу звертала Матильда також на се, щоби пиха і охота блищати строями не мали приступу до серця дівчини. Коли вже Рожечка значно підросла, лучило ся раз, що пануючий князь загостив до Таненбурґа. Богато сусідних рицарів з жінками зістало запрошених. Рожечці випадало виступити в строю, відповіднім єї станова, длятого мати убрала єї в богаті сукні і дорогоцінності. Дами і рицарі хвалили красоту панночки та смак єї одягу, причім наговорили їй багато чемностей, на котрі Рожа була байдужою.

Колиж опісля достойні гості розіхали ся, мати так сказала: „Слова, які ти від тих пань і панів чула, дуже мене зажурили. Отже нічого більше не знайшли в тобі похвали гідного кромі сих прикрас, які ти повісила на собі і знов їх відкладаєш? Справді, они давали похвали ткачеви і золотареви, які єї прикраси виробляють, а не тобі! Так само наколи сподобала ся їм твоя краса, то в сїм також не маєш ніякої заслуги, бо прецінь знаєш, що краса і принадність скоро минають

і колись в порох обернуть ся. Коли би тільки се а нічо инше не було в тобі похвали гідного, то я дійсно була би нещасливою матерію... Моя Рожечко! Шукай собі лише таких прикмет, які є виключною твоєю заслугою та які твому серцю і твоїй душі справдішну честь приносять.

Опісля мати, складаючи до скриньки дорогоцінні прикраси, промовила з жалем: Ах чим же є її дорогоцінності в порівнаню з благородним серцем і праведною душею? — Бездушними сьвітильцями, які не годні нікого ущаєливити! — Коли мене занесуть до гробу, то ся скринька тут лишить ся. Зате благородні мисли і діла — отсе правдиві дорогоцінності, що мають вартість і на другім сьвіті!“

Однакож понад усї науки, які мати давала доньці задля її доброго вихованя, причиняв ся до сего ще більше її власний примір. Ціле поєстерованє матери було мов чисте зеркало, в яким донька бачила щоденний і досконалий взорець для себе. Мати була так скромною і солодкою супроти всїх, що самі її поступки були мовчаливою похваляю її скромности і солодкости.

Она ніколи нічим не чванила ся. Ніколи і нікому не давала відчутти своєї висшости що до уродження, богатства і розсудку. Гнів ніколи не появив ся на її милім лиці. Ніколи зле о других не говорила, ані ніхто не чув з її уст гіркого слова або лаяня. Особливо же її побожність і людяність вчинила на доньці так глибокі сліди, що до самої смерті лишили ся нестертими.

В замку находила ся стародавна каплиця, а на її вікнах були намальовані в живих красках події зі сьв. Письма. В сій каплиці мати часто молила ся навколїшки перед престолом з так глибокою покорою і побожністю, що здавало ся, що ціла є заглиблена в Бозі та що її лице сияє блеском сьвятости. Такий вид молячої ся матери захоплював донечку і підносив її серце до неба. Тут Рожечка бачила наглядно і набрала глибокого переконання, що найсолодшим та найгарнійшим зі всіх почувань є правдива побожність. Ніяка книжка не могла би навчити її так переймаючо і досадно сеї правди.

Матильда оказувала щіру опіку для людей хорих, терпячих і прибитих недолею. Одного разу в сільці, що лежало під горою, тяжко

захорувала убога зарібниця, мати семеро малолітних дітей. Праведна пані не уважала собі за понижене, щоби поспішити з високої гори до приземної хатини сільської. Там навістила хору бідачку, випитувала її про все, зарядила наглядчим потребам, заохочувала до терпеливості і відваги а навіть подавала сама уздоровляючі ліки. Так навідувалась до хорої що дня. Рожечка завсїди товаришила матери, щоби завчасу познакомитись з людскою нуждою та навчитись нести полекшу терпячим ближним і щоби тим легше зносити свої власні нещастя.

Одного дня прибувши до нужденної хатини зарібника, заявила Матильда, що хора виїшла вже з небезпеки. А тоді єї семеро діточок, їх зажурений батько тай сама хора жінка поплакали ся з утіхи. Коли батько наказав дітям, щоби тій ласкавій пані, що вратувала матери жите, на вколїшках подякувати, коли він захоплений безмірною вдячністю упав перед нею на колїна, коли діти цілували руки і одежу своєї добродійки, — тоді й Рожечка так була зворушена, що й сама плакала з другими, бо чула ся незвичайно зворушена, що

має таку матір, та в глибині серця слюбувала Богу поступати ціле життя її слідами.

Так гарне вихованє не могло інших видати овочів як лише гарні. Рожа стала ся взірцем дівочих чеснот. Она горіла щирою любовю до Бога, до своїх родичів, до всіх людий. Її скромність і лагідність, її чистий і побожний ум украшав і убагороднював її принадне личко.

Як її душа, так чистою і простою була її одіж з полотна, що її випряла і вибілила. Кілька блаватів або пуляшок рожі припнятий до білої одежі, се було найліпшою її прикрасою. Але сині її оченята були гарнійші від блаватів а барва невинности, що цвила на її личку, перевишнала румяність розцвітаючої рожі. Хто її побачив, сей подумав собі: „Рожа з Таненбурґа є дійсно найгарнійшою з дівиць Швабії а ще далеко милійшою людям задля чесноти, ніж задля своєї краси.“

II.

Ах, якаж се шкода, що ся добра Рожечка не могла довше тішити ся так знаменитою матерію.

Рожечка мала близько чотирнайцять літ, як її мати нагло захо-

рувала. Чуючи свою тяжку недугу, она не таїла небезпеки перед донькою, а що єї муж поїхав був на війну, сказала до Рожечки:

— „Моя доню! Пішли кінного післанця до табору! Нехай отець приїде. Я рада би єго ще раз побачити... Кажи також попросити о́тця ігумена Норберта. Він мене охрестив і на вступі до сєго житя, Богу офірував. Він був моїм духовним отцем і прихильним дорадником. Надію ся, що при сході з сєго сьвіта не відкаже мені також помочи. Він впровадить мене тепер до лїпшого житя, до мого Сотворителя і Спасителя.“

По хвилині так дальше говорила: „Було би се за пізно, коли би я дочерва нині готовила ся на смерть. Ціле се земне жите повинно бути приготованєм до житя вічного. Ми саме длятого жиємо на землі! В хвилях близької вже смерти чоловік не може нічого лїпшого вчинити, як посвятити Богу єї послїдні хвилї та очистити з грїхів свою совість і після приписів сьв. Церкви злучити ся з Богом.“

Прибув отець ігумен, милий і побожний старець. Матильда лишила ся з ним сама і відбула сповідь. З

єго рук приняла небесний Хліб життя. Щира єго побожність наскрізь проникнула Рожечку і злагодила невисказаний біль. Достойний душпастир відмовив відповідні молитви. Потім з такою силою і жаром говорив про вічне жите, що Рожечка бажала вмерти разом з матерію.

Вірна донька не відступала ані на хвилину від ложа матери, подібна до ангела на услугах страждаючої людскости.

Рицар Едельберт прибув доперва на третій день пізно в ночі. Донька вийшла єму на стрічу і з гірким плачем привитала єго при камінних сходах. В тяжкїм смутку приступив муж до ложа хорої. Колиж поглянув на єї лице, почув страшну тривогу та потонув в слезах. Рожечка станула по другім боці ложа.

Хора з усьміхом невисказаної любови подала одну руку мужеві а другу доньці.

— „Дорогий мужу! Люба донечко! — промовила слабим голосом — вже вибила моя година!... Ліпше менї буде там в домі нашого Отця небесного, де всїм зготоване мешканє. Думайте собі, що я тільки перенесла ся з одної комнати до другої. Тому ви мене не стратите. Ми не-

вдовзі знов побачимо ся, а тоді вже ніколи не розлучимо ся...”

По тих словах замовкла, бо недуга не дала їй більше говорити. Аж по довшім перестанку зачала знов: „Любий Едельберте! Чи бачиш нашу донечку? Я ніколи не казала себе відмалювати, але Рожечка, ще є живим моїм портретом, нехай буде для тебе наймилійшою і найліпшою памяткою, яку тобі могу лишити. В сій послідній хвили, мов би перед лицем Господа я тобі її передаю. Я старала ся виховати нашу дитину добре і по християньки, тепер ти доповни се виховане. Поправ се, що я може переочила. А цілу любов, якою ти мене доси ущасливлював, тепер вповні переливай на ню!”

А ти, дорога Рожечко, — говорила дальше — справляла мені багато потіхи, бо ти мене ніколи не засмутила і була завжди доброю донькою. Даю тобі се свідощтво в годині смерти. Будь і на дальше доброю, побожною та невинною, люби Бога над усьо, будь вірною нашому Спасителеви, ділай що нам приказує, а не роби ніколи нічого злого. Шануй і люби доброго татунця. Ах, кількож то небезпек загрожує ему на війнах! Як би его коли принессе-

но раненого домів, тоді мене виручи і заступи! З часом, коли завитає старість, доглядай єго старанно! Будь єму завсїди доброю донькою! Прощаю тебе і благословлю...“

„О Боже, — закликала благаючим голосом, вносячи очи до неба — зволь її ухоронити від усього зла а укріпити в чеснотї! Вислухай, Господи, сеї послїдної молитви, яку з глибини серця до Тебе заношу, а дозвожь менї колись оглядати сю добру доню в царствї небеснїм!“

Отець і донька сердечно плакали. Конаюча Матильда злучила їх долонї і держала їх в своїх вже студених руках. — „Ми трое — говорила при тїм — були завсїди одним серцем і одною душею на земли. З Божою помочію так буде і на другїм сьвітї. Смерть не здужає дїткнути нашої любови. В небї будемо вїчно жити і вїчно любитись.“

Ще рав з виразом ангельської солодоши, поглянула на мужа і доньку. Любе лице єї сияло вже сиявом блаженних. — „Господь милостивий — промовила ще — удїлює менї великої радости і потїхи при сконаню! Дякую Єму з цїлого серця...! А ти, моя Рожечко, маєш отже примір, як тихо і щасливо умирають єї, що мають живу і кріпку віру.“

Христос не ухилює своїм вірним потіхи тоді, коли єї саме як найбільше потребують. Він нікого в спритстві не опускає. Для мене смерть є нічим, бо надія на вічне життя вже мені відчиняє рай“.

Тепер звернувши очи на образ конаючого Христа, зложила руки і майже погасаючим голосом промовила: „Як ти, дорогий Спасителю, передав свого духа в руки Твого Отця, так і я в Твої руки передаю мого духа!“ По тих словах замовкла — побілїла ще більше — очи єї стали непорушно — і дух єї уніс ся там, де нема „ні болїзни, ні печали.“ Матильда з Таненбургґа вже не належала до живих.

Рожечка занїміла з жалю. Отець потїшав єї, як мїг, а вкінци сказав з сльезами в очах: „Жила і згасла мов сьвята! Она вже віднесла побїду.... Коби нам Господь позволив колись заснути таким блаженним сном і зволив нас злучити в небї!“

Тяжкий бїль дїткнув Едельберта і Рожечку, а ще тяжше відчували єго при самім похоронї. Цїла околиця дїлила з ними їх жалобу. В кождїй хатї розносив ся такий зойк і плач їх підданих, мовби померла їм рїдна мати. Достойний отець ігумен заняв ся похороном. Хотїв про-

мовити до глітно зібраного народу, але коли тільки зачав говорити, повстав такий плач, що не можна було чути старенького. І він сам заплакав. Потім кивнув рукою, щоби втихомирили ся. Однакож не годен був говорити, лише сказав отсеї слова: „Мушу замовкнути, бо ваші слези голоснійше тут промовляють. Жиймо отже так, щоби й на наших похоронах спливали на гроби такі вдячні слези! Сіймо тут так обильне насїне добрих дїл, щоби ми в небі зібрали обильні плоди, амінь.“

III.

Рицар Едельберт відїхав на війну, але того таки року вернув в осени з тяжкою раною в правім рамені. Рожечка дуже зажурилася і з цілого серця жалувала отця. Як перешде матери, так тепер страдаючого батенька не відступала ні в день ні в ночі. Сама єму варила і сама приносила страви. Радо також помагала при перевязуваню рамени. Але що рана поволи гоїлася, а Едельберт часто сумував і нарікав, що не може сповнити обовязку рицаря, тому Рожечка шукала всяких способів, щоби хорого потїшити і розвеселити.

Сиділа отже побіч него з кроснами або кужілем і говорила найбільше про кого? — про покійну матінку. Она розповідала подрібно, що коли дорога мати робила, які давала їй мудрі науки, згадувала про всі єї милосерні діла, про котрі отець доперва тепер довідував ся. Се хорого дуже займало і цікавило і він залюбки прислухував ся оповіданям любої донечки та все випитував про подробиці її життя і занятя, коли єго не було дома. А се нераз довго тревало.

Іншим знов разом Рожечка просила татуньця, щоби оповідав їй про свої пригоди на війні та про різні цікаві події підчас воєнних походів, про цїсарів, князїв і рицарів. А щоби єго розрухати і розігнати сумні гадки, то она приносила з пивниці старого вина, а з шафи старосьвітску срібну чарку, та просила хорого випити в честь прадідів. Притім звивалась мов ясочка, щebetала мов жайворонок і хорий не міг опертись єї щирим заходам і просьбам. І по двох-трох чарках вина ставав ся бадьорим, балакливим та позбував ся смутку і журби. Тоді то радо розповідав донечці про всякі пригоди воєнні та про визначних рицарів. Таким то

способом проводили они обоє довгі зимові вечери.

В перших днях весни загостив до замку якийсь значний рицар. Він прибув з поручення монархи і вів Едельберта на війну. Едельберт зажурив ся, бо чув, що его рамя ще за слабе до меча або копія. Длятого скликав своїх людей, щоби їх виправити на поміч монарсі. Через три дни гостив їх у себе і приготавляв всьо потрібне до походу. Четвертого дня згромадив їх всіх у великій сали замковій. В рицарськiм строю, украшений золотим ланцюхом, але без панцира, котрого хоре рамя не здужало ще зносити, станув перед ними і віддав їх під розказ чужого рицаря. Він заохочував всіх до хоробрости і послуху. Вкінци сказав: „Будьте всі страшними для ворогів як льви, але будьте лагідні для безборонних краєнів, мов овечки!“

Колиж вояки виступили в похід, він станув у вікні та з жалем проводив їх очима, доки не счезли за заломом поблизької гори. Того дня на дармо шукав він якоїсь розривки. Нічо не могло его зайняти і успокоїти. По відході вірних своїх товаришів оружия, тихий замок видавав ся єму страшною пустинею.

День минав лїниво... По скінченій вечери засїв він сумний і скучний при коминку. Вечер був студений і похмурий. Страшний вихор шумів по замкових вежах а сильний дощ лопотїв з бренькотом по шибах. Рожечка приложивши сьвіжих дровець до огнища, принесла батькови вина, налила до срібної чарки, сіла при нїм і промовила:

„Любий татунцю! Розповідajte мені подїю сего чесного вугляра, що Вас по полудни відвидїв. Я щось трошка знаю. Він давнїйше мешкав в нашім замку, а єго донька Зоня часто зі мною бавила ся. Та я рада би знати докладно цілу тоту історію.“

„Хочеш знати історію про мого бодрого Бургарда? — запитав отець. — „Дуже радо розкажу тобі сю історію. Не без причини посїтив мене нині сей добряга. Знав він добре, скілько я мушу терпіти, що тут сам лишив ся. Він також дізнав тої самої прикрости. Колись був він хоробрим воїном і товаришив мені в багато походах.“

Однакож, заким зачну говорити про Бургарда, мушу тобі перше сказати кілька слів про рицаря Кунерика. Знаєш єго пишний замок Фіх-

тенбурі, бо єго видно з далека серед темних борів. Але самого рицаря ти ще ніколи не бачила. Він був все моїм ворогом та ніколи не був в моїх стїнах. Ся єго завзята ненависть почала ся віддавна. В нашій молодости були ми разом на дворі нашого князя яко отроки. Кунерик задля своєї впертости, самоволї і буйности не подобав ся князеві. Мене він більше любив і з того зродилась в нїм зависть і неприязнь.

Коли ми вже вирости на кріпких і до оружя спосібних молодців, випало нам відбути рицарську пробу на великих турніях, які уладив князь для рицарської молодїжи. Тодї я здобув собі першу нагороду. Се був меч з золотою рукояткою, котрий менї твоя мати, натовді найгарнїйша і найчеснїйша з двірських дївиць, в присутности цілого рицарства вручила. Кунерик отримав послїдну нагороду, то є пару срібних острогів. Від сего часу він мене ще більше зненавидїв. Однакож єго ненависть, переступила всякі границі тодї, коли цїсар по одній великій битві украсив мене золотим ланцухом, а єму висказав строгу нагану за се, що через єго нерозважну загонистість о мало що не програв битви.

Бургард, яко мій підвласник і товариш, посідав невеличкий хуторець (фільварочок), що лежав на границі моїх дібр і межував з богами Кунерика. Сей рицар був дуже лихим сусідом. Він держав в своїх лісах множество дичини. Олені і дики часто переступаючи границю, робили значні шкоди на полях і сіножатах Бургарда. На єго часті зажаленя я вкінци поручив єму убивати дичину і мені її приносити, бо після права всяка дичина убита на моїх ґрунтах, належала до мене.

По якімсь часі вертав я одного вечера з ловів. Сонце вже було зайшло, тільки блеск зірницї присвічував темряві. В тім прибігає Гертруда, жінка чесного Бургарда, а з нею задихана донечка. Гертруда перестрашена і дрожача, падає передомною на колїна і благає ратунку. Зоня вклякає також побіч матери і з плачем вносить свої рученята. Сей вид зворушив мене до глибини. Зеїдаю отже з коня і питаю, що стало ся.

Справа була така: Бургард з жінкою і донькою засїв під деревом до вечері, не прочуваючи нічого злого. Аж ось нагло впадає Кунерик з кількома вооруженими во-

яками. На даний знак вояки захопили Бургарда, звязали єму руки, вкинули на віз і повезли. Була се пімста, що Бургард недавно убив на своїм ґрунті оленя і відослав до Таненбурґа. Розлючений Кунерик забожив ся, що негідного злодія — так прозвав він Бургарда — каже вкинути до страшної вязниці, де посеред вужів і ропух марно згине.

„Я єго увільню — сказав я до Гертруди, — хотяй би я мав зруйнувати цілий замок сего опришка. Успокій ся, жінко! Возьми доньку і спиши до мого замку!“

Сейчас вибрав я кільканайцять їздців і кинув ся в погоню, щоби відбити Бургарда, заким єго ще упровадить. Вперед також вислав я кількох їздців на звіді та вказав їм місце, де маємо спільно зібрати ся. Як найскоршим бігом гнали ми в напрямі до Фіхтенбурґа. Незабаром дістав я вістку, що Кунерик відпочиває при млині і частує своїх людей пивом. Віз з бідним Бургардом задержав ся в близькості. Показало ся, що ми значно перегнали Кунерика. Отже я заняв в борі добре становиско, куди він муєв конечно переїздити.

Ціла отся ватага, весела і криклива, прибула в кінці не надіючись засідки. Ми мов блискавка ударили на них. Місяць, що саме був зійшов, присьвічував нашій боротьбі. Кунерик, не будучи зовсім приготованим, не здужав видержати нагального удару. По короткім опорі втік зі своїми людьми. Я міг був его шіймати, але не хотів. Слава Богу — ніхто не погиб. Лише місце боротьби було застелене неприятельским оружјем.

Сейчас казав я увільнити з вязів Бургарда і дав єму коня, якого в тій суматосі хтось був покинув. Опісля по короткім відпочинку забрали ми здобуте оружјє та пустилися весело домів.

Годі описати радости жінки і доньки, коли при візді до замку побачили при моім боці їдучого Бургарда. Щастє сїх бідолашок не мало границь. Тай я сам відчував не менше радости. Мило є, справді, нести поміч ближнім в неволи і стати ся їм спасителем...

Я дав переслїдуваній могучим ворогом родині захист в нашім замку, де могла бути безпечною перед пімстою Кунерика. Пізнійше вирушив Бургард зо мною на війну, але вернув з неї покритий ра-

нами, які чинили єго неспосібним до дальшої служби. Однакож єго каліцтво не було єму перепобою до праці. Він все таки міг собі заробити на кусень хліба.

В глибині ліса вишукав він дику долину, в котрій постановив осісти. Там казав я збудувати для него гарний і вигідний дімок. Він викорчував там спорий кусень ґрунту і обернув на поле, а цілу низину перемінив на сїножата. З того має хліб і може удержати кілька коров. За моїм дозволом випалює також деревяне вуглє. Околиця, в якій він проживає, є відлюдна і рідко хто коли до неї навідує ся. Крім сєго не легко пізнати Бургарда задля єго закіпченого лица. Так отже чує ся безпечним перед засідками Кунерика і доси не дізнав нїякої напасти.“

До сєго оповідання додав Едельберт кілька примірів відваги і вірности Бургарда. Єго оповіданє протягло ся до пізної ночі. Рожечка слухала з такою увагою, що батькова чарка давно вже стояла порожна та що навіть огонь погас на коминку, а она сєго не запримітила.

В тім повстав в замку наглий і страшний розрух. На склеплених коритарах розляг ся бренькіт

оружія. Чути було крики борців. Вскорі задудніли тяжкі, поквапні кроки в близькості комнати, де сидів Едельберт з донькою. Рицар схопився і шукав оружія, а Рожечка тимчасом засунула двері. Але двері тріснули під сильним ударом і в сій хвили вступив до кімнати мужчина, покритий зброєю, в товаристві оружної ватаги.

„Едельберте! — крикнув він страшним голосом — ось надійшла година пімсти! Я є Кунерик, котрого ти так часто зачіпляв і зневажав. Тепер мені за то всьо відповісь.“

Відтак звернув ся до своїх посіпаків і закликав: „Закуйте єго в кайдани і строго стережіть, доки не дам приказу до відвороту. Чорна вязниця Фіхтенбургіа буде єго житлом. Сей замок є від тепер моєю власностию. Що знайду ліпшого в оружю, уборах і дорогоцінностях, заберу для себе. Що до решти — в нагороду вашої хоробрости позволю вам забавити ся рабунком. Нехай кождий бере, що може — я за той час вихилю збанок старого вина. Лише звивайте ся скоро! За три години вирушимо з поворотом“.

Рожечка припала до колін страшного рицаря і благала з сльезами о милосерде над батьком. Але окрутник відопхнув її згїрдно і вийшов гордий з комнати. Тоді посіпаки кинулись на Едельберта, звязали его кріпко а двох драбів стало при дверях на сторожи.

Кунерик, користаючи з безсило-сти Едельберта, вибрав сю хвилю до насиченя своєї пімсти. Він виждав, коли Едельберт виправив своїх найхоробрїйших воїнів на поміч князеви, а сам лишить ся без достаточної оборони. Тїлько жменя людей лишила ся залогою на стражи замку. Поміж ними знаходив ся один чура, котрого Едельберт приняв був не з потреби, але з милосердя. Сего отже підляку перекупив Кунерик. Зрадник отворив єму серед темної ночі фіртку, укриту між камінєм і тернем, яка провадила через підземний канал до замку. Інші вояки Едельберта, що були на валах, за пізно спостерегли ворогів і помимо завзятої оборони улягли переважаючій силі. Звідси пішло, що Кунерик так скоро дістав ся до комнат Едельберта та пїймав его в неволю.

IV.

Едельберт сидів сумний в кайдаках при погасаючій огнищі. Рожечка клячала побіч него, молячи ся і плачучи. Она заломила руки, а довгі єї коси спадали в неладі на поміст. Нещасна дівчина була майже безпритомна. Гляділа на закованого татунця очима, повними сліз. Здавалось їй, що тільки тінь єго видить в темряві.

По цілім замку гудів дикий крик рабуючих ворогів. А в самій сьвітлиці так було тихо і мрачно як в гробі. Часом лише зітхнула Рожечка, промовляючи жалісно: „Ах, як они могли вязати руки, котрі стільки добра чинили?! Навіть не мали милосердя на болюче рамя... Ти нас ратуй, о Боже!“ По таких окликах замовкла, бо гіркий плач віднімав їй мову.

Едельберт промовляв тихим, сумним голосом: „Моя донечко, не трать серця і отри свої слези! Господь Бог післав нам се терпіне. Цілуймо Єго вітцівську руку, навіть коли нас бе. Він карає лише тоді, коли хоче кого направити. Він і сей строгий удар поверне на наше добро. Ми є в руках Бога, проти Єго волі нічо нам злого стати ся не може. Навіть наші вороги, замість

нам пошкодити, причинять ся до нашого гаразду. Треваймо отже в надії непохитно!“

Подумавши хвильку, говорив дальше рішучим голосом: „Я маю переконанє, що моє щастє спочиває тепер на твердших основах, ніж передше. Уважай лиш моя дитинко! Давнійше я занадто уповав на грубі мури та зелізні брами мого недоступного замку. Давнійше я за богато числив на моїх вірних слуг, на моє оружїє і на мою силу. А де то всьо тепер подїло ся? Всьо присло як банька з мила!... Отже тепер я покладаю мою надїю тільки на одного Господа Бога. Нехай Він буде моїм оборонцем, моєю кріпостию, моїм нездобутим замком!...“

„Невдовзі вже нас розлучать, о найдорожша донечко!“ — сказав знов по хвили, обнимаючи бідненьку лївим раменем, бо праве через кайдани страшенно стерпло, а рана доскулювала єму дуже.

„О дорогенький татунцю, не говоріть про розлуку!“ — ридала Рожечка, обіймаючи батька за шию. „Я не дам себе видерти з Ваших обіймів!... Піду з Вами до вязниці а хочби й на смерть!...“

„Нї, моя Рожечко! Кунерик не допустить, щоби ти була зі мною.

Сеї потїхи він не вчинить менї ніколи. Мусимо розстати ся конечно. Тепер послухай моєї ради. В теперішній замішанині ніхто певно не буде зважати на тебе. Длятого старай ся втічи з замку, щоби ти як бранка не проводила життя в піддлій неволі. Знайде ся хтось з моїх вірних слуг, що поможе тобі втічи.“

„Сеї цілий замок з єго добрами заграбить Кунерик на власність. Так отже з рицарської панночки зістанеш убогою дівчиною — убожшою від доньки послідного з моїх підданих. Хотяй однакож випхнуть тебе з батьківщини, хотяй по матери не забереш спадщини, то прецінь не попадай в роспуку. Дочасні добра не варті сего, щоби їх втратою журити ся. Правду кажучи, не можемо їх навіть уважати за нашу власність. Сама се бачиш, як легко можуть їх нам відобрати. А хотяй би ми їх в протягу короткого життя навіть задержали, то вже певно видерла би нам їх смерть. Чи розумієш се, доню?“

„Розумію, татунцю — відповіла Рожечка зітхаючи. — „Отже бачиш, дитинко“ говорив дальше праведний рицер, — „але є далеко цїннійші скарби на сьвітї, яких нам анї лиха доля, анї злобні люди, анї

навіть сама смерть негодна видерти: Золото, перли, дорогоцінні каміньчики в порівнаню з тими скарбами, — се марницї, се пусті назви без значіння. Якїж се скарби? — Побожність, невинність, лагідність і працьовитість. Сї чесноти, як і їм подібні були найбільшим богатством і найгарнійшою окрасою твоєї матери. І хочайби тобі по нїй іно ся спадщина лишила ся, то вже будеш аж надто богатою.“

„Як тільки опустиш сей замок, зараз відшукай нашого вугляра, чесного Бургарда. Він і єго жінка Гертруда будуть тобою піклувати ся. Там будеш могла жити тихо в закутку, поки не знайде ся лїпша опіка у котрогось з моїх приятелїв. А хочайби тобі випало і довше у вугляра лишити ся, коли би ти була зневолена навіть ціле жите провести під низенькою стріхою, то нехай се буде для тебе потїхою, що і в бідній хатині можна жити щасливо і блаженно умирати. А знаєш, що се вкінці найбільше щастє!...“

„Правда, татунцю,“ перебила Рожечка мимо волї.

Отець поглядив доню по головцї і говорив дальше: „Тому не встидай ся нїякої мужицкої праці. Мозолї на пальцях працьовитих се-

лян є далеко ціннійші, чим перли і дорогоцінності на руках богатих неробів. Се добре, що мати завчасу призвичаїла тебе до праці і навчила шукати щастя не в пустих строях, ані у вибагливих присмаках, ані в гучних забавах.“

„З пильною працею лучи завсїди щиру молитву. Маємо тїло і душу. Тїло повинно працювати а дух вносити ся до Бога. Праця здобуває хлїб для тїла а молитва корм для душі. Коли би тобі прийшло ся взяти серп до руки, май Бога в серци! Безнастанна мисль о Бозї ублагороднює найгірші роботи, а серп і кужиль є спосібні перемінити ся в золото“.

„Але передусїм стережи дитинко своєї невинности! Уникай таких людей, що могли би тебе побудити своїми бесїдами до стиду. Я негоден тепер наглядати тебе, негоден бути твоїм ангелом-хоронителем. Будь же ним сама для себе! Памятай, що Господь завсїди тебе видить, що навіть проникає твоє серце! Не чини отже нічого злого — нехай навіть лиха гадка не має пристуцу до твоєї головки! Чи будеш се тямити?“

„Поки життя мого!“ — відповіла покірно Рожечка.

„Гарно! — продовжав добрий батько. — А мною не жури ся! Моли ся та журбу здай на Господа Бога! Я певний, що Він мене не опустить. Твоя щіра молитва не лишить ся без успіху. Хотяй впала тепер на мене тяжка судьба, однакож Господь може її полекшити. Двері і засува є для Него нічим. Він є всюди, лише не в серци злочинця. Він також буде зо мною у вязниці. Уповай на Него, як і я уповаю. Бо Він, одинокий защитник і добродій, не опускає нікого“.

„Маю також солодку надію, що Бог визволить мене з неволі. Однакож, коли би ти нині мала мене вже послідний раз оглядати, — коли би я останок мого житя мав перетерпіти у вязниці, — нехай ся гадка буде для мене осолодою моєї нужди, що моя донечка не забуває батьківских пересторог, що йде слідами побожної матери та що є гідною своїх родичів і прадідів...“

„А коли би прийшлось мені і вмирати в мрачній вязниці, — коли би не було сьвідка моєї смерти ані прихильної руки, щоби мені замкнула очи, — нехай ще й ся гадка буде мені розрадою в тій послідній годині, що лишаю по собі добру донечку, котра тужить до неба і не-

задовго там поспішить, щоби злучити ся з своїми родичами...”

При тих словах зайшла ся знов Рожечка невгамованим плачем, але отець притулив єї головку до своїх грудий і сказав: „Цить, донечко! перестань! Не час нам тепер плакати, бо спільні наші хвилі почислені. Отже слухай і уважай добре“.

„Послідні слова матери, котрі я би також повторив, коли би ти була при моїй смерті, тепер повторяю: **»Будь завсїди доброю, побожною і невинною — люби Бога надївсьо — кріпко уповай на нашого божественного Спасителя — не чини ніколи нічого злого!«** — Як би ти колись почувала, що смерть розкувала мене з кайдан, то погадай собі, що последні слова твоєї матери були також последними словами вмираючого батька. Дїлай після наших слів, а Господь, котрий з непонятих для нас причин забрав тобі насамперед матір а тепер забирає отця, злучить нас троє в небі“...

„А тепер гляди! — Отсе маю на ший золотий медаль з золотим ланцухом, що я єго колись дістав був з рук цїсаря. Ах, не могу єго видїти без жалю!.. Був час, коли мене

сам цїсар ним украсив — а тепер мов який злочинець мушу двигати єї соромні кайдани!..“

„Возьми, доню, сей медаль на памятку. Не продай єго ніколи — навіть в найбільшій потребі! Він може по моїй смерті віддасть тобі важну прислугу. Ним будеш могла доказати, що походиш з сьвітлого роду Таненбургів. На сїм медали є гарні знамена і потїшаючі вискази, що мають більшу стійність від золота, з якого є зроблені“.

„Дивись! — тут око Провидїня в лучах. На одній стороні є напис: **»Коли Бог з нами, хтож проти нас?»** — Памятай, що око Провидїня все нас видить і хоронить, та що ті люди, котрі вєсь чинять немов перед очима Бога і вистерігають ся грїху, не повинні нічого бояти ся“.

„На другій стороні є **Хрест** в лучезарнім вінци з написом: **»В сїм знамени побїди!»** — „Нехай він тобі завєди пригадує любов Сєго, котрий умер за нас на хресті! Бороти ся і терпіти на сїм сьвітї — отсе назначене чоловіка. Однакож віра з рознятого Спасителя, послух Єго сьвятим заповідям, любов і терпеливість після Єго приміру, надїя на Єго всемогучу ласку і обітницї — єї чесноти допомогуть вєсь зло

побідити і весело перетерпіти всі супротивності“.

„Господь справді діткнув нас великим нещастєм. Але чим же є наші терпіння в порівнаню з тими муками, через які наш божеский Спаситель ввійшов до вічної слави? І ми будемо учасниками сеї слави, коли довершимо щасливо нашу боротьбу на землі, а в терпеливості видержимо до кінця“...

„Тепер вклякни, дорога донечко! Дам тобі ще моє благословене!“ — Рожечка вклякла, зложила руці і схилила головку до землі з виразом великого смутку і покори. А отець підніс заковану правицю, поклав її на голову і промовив торжественним голосом:

„Нехай тебе благословить всемогучий Бог а ласка Господа нашого і Спасителя нехай буде з тобою на віки!“

Рожечка ревно заридала. Отець ще раз пригорнув її до свого серця і сказав з слезами: Я не забуду о тобі — і у вязниці буду молити ся за тебе. А ти мені також приречи, що не забудеш моїх вітцівських пересторог, але вірно їх сповниш і молити ся будеш за мене“.

„О, всьо!“ — відповіла Рожечка горячо — „всьо з радостію сповню,

лише одного ні. Ах, татунцю! я Вас не могу опустити, не могу! Не жадай сего від мене, щоби я звідси утікала! Може мої просьби, мої слези горячі змягчать серце сего твердого рицаря, що мені позволить з Вами лишити ся і Вам служити у вязниці“...

Але втім повсталала знов в замку велика стукітня. Злобний Кунерик велів своїм опришкам вирушити і тільки мале їх число лишив залогою в Таненбурзі. Вооружені поєїнаки впадають до комнати Едельберта. Рожечка кріпко вхопила ся батька, благаючи, щоби і її разом з ним забрали до вязниці. Але безсердечні розбишаки силоміць видерли її з обіймів батька.

Едельберта спровадили на замкове подвіре. Смолоскипи кидали навкруги мрачне сьвітло. Брами стояли отвором, бо саме виступала в дорогу ватага Кунерика, зложена з їздців, а кождий з них кромі свого провадив ще другого коня. Стояв і бистрий бігун Кунерика, украшений дорогою уздечкою та багрянним чапраком.

Чесного Едельберта посадили на лихий віз. Два великі вози були вже повні зрабованих річий. Едельберт бачив з болем, що єму загар-

бали коні і запрягли до сих возів. Сидячи на нужденнім візку і чуючи біль незагоєної рани, тряс ся нещасний від студени і слоти, заким дано знак до походу. Вкінці надійшов Кунерик і вскочив на свого бігуна. Сейчас окружили їздці візок з вязнем. Шумно і глітно поперла ватага через браму а зводжений міст гремів під кінськими копитами.

Зі стоку гори зїзджали їздці дещо повільнійше. Рожечка дігнала ватагу. Кунерик їхав при візку. Тоді она падає перед ним на коліна, підносить руки і благає зі слезами, щоби позволив їй присїсти коло вітця. Але Кунерик удав, що сего не чує. Бездушник анї не глянув на бідняжку. Сгупаючи дальше, підпер гордо одною рукою бік, а другою держав голий меч.

У стіп гори крикнув він: „Марш!“ — їздці дали коням остроги, візники траснули батогами — і ціла товпа в дикім ґальоні рушила з місця. Рожечка помимо вихру і дощу бігла за ними, доки їй сил ставало і доки ватага не счезла в глупині ліса.

V.

Рожечка, що ніколи сама з замку не виходила, узріла ся тепер самітною серед темної ночі. Стоячи під голим небом, на вітрі і дощи, не знала, куда звернути свої кроки. Довго шукала сухого закутка, де могла би усісти і виглядати днини. Вкінці добила ся до гущавини смеречини і там знайшла захист від бурі. Она не чула ніякої тревоги, бо тяжкий смуток відогнав від неї всі нічні страхи. Она думала лише про бідного вітця, а притім так горячо і жалісно молила ся, що сам камінь був би зворушив ся.

Коли зачало свитати, вийшла з гущавини і оглянула ся довкруги. Видно було з далека замок Таненбург, котрого вежі, осьвітлені блеском зірницї, стирчали над високими ялицями. На сей вид, залявшись слезами, сказала сирітка: „О як же бажаю ще раз посїтити батьківську оселю! Може би знайшов ся який наш слуга, що змилував би ся надо мною і показав менї дорогу до Бургарда. Але се мешканє, де я родила ся і виховала ся, на завсїди зістало зачинене передомною! Ле-дво я вийшла за браму, вже поза-

сувано засуви, піднесено зводжений міст. Дім батьківський став ся нині осідком ворогів“. — Сказавши се, пустила ся до ліса, в котрім мала надію відшукати Бургарда.

Цілу сю околицю знала Рожечка тільки з оповіданя батька. В глибині ліса вносили ся дві гори, покриті густими смереками. Отже поміж тими горами на дві милі дороги лежала оселя вугляра. Рожечка, гляючи на сі дві гори, прямувала до самої їх середини. Але в дикім борі не було ніякої дороги. Нераз треба було передирати ся через гущавник, або обходити мокляки, або брести через потоки. Ліс чим дальше ставав густіший і зовсім заслонював виднокруг. Вже минуло полудне, а тут не видно ніякої гори. Рожечка йшла сьміливо дальше.

В тім на десять кроків перед нею повстав в гущавині шум і ломіт. Нагло вискакує рогатий олень, глядить на ню великими очима, потім кидає ся в бік, жене через гияки і счезає. Она пішла дальше. Але сейчас дало ся чути хруканє і сопінє дикого кнура. Рожечка стала і задеревіла зі страху. Величезний кабан підвів ся з баюри, — визьвірив ся на ню страшними

очима і грозить острими клеваками. Рожечка втікає швидко і біжить, скільки лиш має сили...

Нарешті задержали її густі корчі. Она падає знесилена, та мимо сего міркує, як би то дістати ся на низші гіляки, коли би надбіг дик. Слухає, слухає з напруженем — нічого не чути. Всюди тихо і глухо. Небезпека — слава Богу! — минула, нема вже чого боятися. Та що-ж з того, коли бідняжка цілком заблудила! Не знає нещасна, куда тепер іти а тут сонце вже низко. — „Ах!“ — зітхнула жалісно — „мабуть буду зневолена в тім страшнім лісі ночувати“!...

Тяжка грижа і журба не дали їй доси думати про посилок, але тепер зачав їй доскулювати великий голод. Она встала дуже утомлена і зайшла на оден горбок, звідки розпростирав ся дещо вільнійший вид. Темні хмари, яскраво освічені на краях, накрили заходяче сонце. Ціла окресність була похмура, бо мрачний туман залягав воздух. Рожечка вклякла і закликала: „О Боже! змилуй ся надомною! Прецінь Ти сам сказав: „Клич мене в потребі, а я тебе спасу“. — Ах, зволь тепер сповнити свою обітницю!“

Ще она молила ся, коли якраз сонце виринуло з хмар і озолотило своїми лучами стовп диму, що з глибини ліса взносив ся високо в гору. — „О Боже!“ — закликала радісно, вдяка і слава Тобі! Ти спас мене з недолі! — Там певно Бургард випалює вугле, бо ніхто инший не мешкає в сїм борі“ ... Се кажучи, добула останок своїх сил і побігла в сторону, звідки той дим піднимав ся.

Здогад єї був правдивий. На сїм місці розтаборив Бургард своє господарство і вже вирубав довкола кусень ліса. Саме тепер сидів він на зрубаним дереві при вуглянім кінци, що курив ся димом. Пень дерева, накритий дошкою, служив єму за стіл. На сїм столі стояла єго вечера: хліб, масло і збанок води. Побіч него лежали сокира і рискаль на траві. Він глядів на захід сонця і співав набожно вечірну пісню. Відгомін сеї пісні звенїв по цілім лісі. Рожечка, чуючи єго спів, бігла до него в радувана.

Коли Бургард побачив здалека молоденьку рицарівну, здивував ся дуже, звідки она тут взяла ся. Він схопив ся з місця і побіг їй на стрічу, витаючи радісними окликами. Не тямлячись з утіхи, сти-

скав єї білі рученьки, та аж по хвили побачив, як він їх почорнів. Засоромив ся отже і став її за се перепрошувати. А відтак зачав її допитуватись, що се стало ся, що она тут так далеко від замку знаходить ся тай ще в так пізній вечер? — Певно якийсь припадок, а може заблудила... І так засипав Рожечку питаннями, що не дав їй до слова прийти. Вкінци додав жартом:

„Та най буде, що хоче, але панночка в сам час до мене загостила. Нині саме в присутности моїх гостей: смерек і ялиць, буків і дубів я видаю щедрю вечеру. Вже запрошено всіх до столу. Прошу-ж приступити, усїсти на новій канапі і покріпити свої сили. А по вечери сейчас вертаємо до замку. Добрі татуньо, з великого неспокою, готові цілу ніч і ока не зажмурити“.

„Ах мої татуньо! — зачала Рожечка, але наглий плач перервав їй на хвилю бесїду. — Чи Ви ще не знаєте, що у нас стало ся?“

„Та що-ж стало ся? — запитав вугляр перестрашений. — Ох, паннунцю! — скажіть же правду, що там приключилось? Що стало ся з паном рицарем?“

„Ах Боже! — відповіла Рожечка з плачем, — минувшої ночі напав на наш замок Кунерик, піймав татуня, закував в кайдани і упровадив до Фіхтенбурґа!“

„О драбуга!“ — крикнув вугляр і вхопив за сокиру. — „О бодай же го!... Але ні... додав тихше — „не годить ся проклинати. Наколи однакож татуньо попали ся в руки гайдамаки, се не добре. Прошу мені оповісти, як се було. Доси не второпаю, як се могло бути. Таже ще вчера під вечір я попращав пана рицаря, а всьо там було безпечне і спокійне. Якже Кунерик міг за одну ніч здобути так укріплений замок.“

Рожечка усіла коло вугляра на зрубаним дереві і зачала оповідати. По хвили спостеріг Бургард, що Рожечка з голоду і втоми майже негодна була говорити. Длятого сейчас відступив їй свою вечерю. А она їла хліб з маслом, кусала звільна і по трошки попиваючи хвилями чисту, жерельну воду. Горіючий кінець вугляний присьвічував сій невибагливій вечері. Але Рожечка заручала, що ніяка їда ані наїток не смакували їй лїпше в дотеперішнім житю.

„О так!“ — відповів вугляр, — голод є знаменитою приправою, якої не знають богачі а яку ми маємо задурно. Тим способом Господь все рівноважить...”

Рожа покріплена, подякувала Господу Богу і доброму вугляреви за посилок, оповідала про пригоду батька. Бургард слухав остовпілий, закликав часами за злочин гайдамаки, висказував глибокий жаль над судьбою свого пана і щоби укрити слези, посував часто рукавом понад очима. А коли довідався, що Едельберт післав йому свою донечку під опіку, так був зворушений сим доказом довіря, що в голос розплакався. — „Дорога паннунцю! — сказав він по хвили, — милосерний Господь не опустить так доброго пана. Господь вирве его з гайдамацкої печери Фіхтенбург'а. Здаймо ся на волю Бога, а добре нам буде! Що до Вас, люба панночко, чи бачите сей горіючий копець? Прикажіть лише, а вскочу в него. За вас я радо жите віддам!... Але тепер передусім треба нам спочинку. До мого дому за далеко. Однакож я маю буду, які ставлять вуглярі, а в ній є місце на одну особу. Ось видко її під тими буками. Ся будка є зроблена з трох палів

вбитих в землю, оплетена смеречною а покрита дернюгами.“

Опісля запровадив Рожечку до вказаної буди і сказав: „Зробіть же мені ласку і спічніть в ній покріпляючим сном. Не має она гладких стін, але зате має міцний і грубий дах, так що ані капля дошу не дістане ся через него. Постіль є устелена з зеленого сухого моху. Одна плетінка з личка, яку я сам зробив, служить за ліжник, а друга за заслону. Але хто має чисту совість а притім є втомлений, так знаменито тут виспить ся, як на пухах під золототканим шатром.“

З тими словами осьвітив смільною скипкою внутре буди, а коли Рожечка до неї ввійшла, він вернув до свото тліючого кіпця і усів на дерневій канапці. Тут цілу ніч маячилось єму про незвичайну пригоду. Найбільше се єго боліло, що поміч, яку Едельберт дав єму проти Кунерика, стала ся подекуди причиною нападу і пійманя благородного рицаря.

І нераз добряга зітхнув тяжко та поправляв з пересердя шапку на голові, а в кінци відкрив голову і зложивши долонї, молив ся горячо, щоби Господь зволив спасти праведного рицаря, а бідній

панночці уділив скорої потіхи. Сон не загостив до него сеї ночі. Але Рожечка сейчас заснула і кріпко спала аж до білого дня, хотяй перед досьвітом шумів сильний ви-хор по гнучких ялицях і смереках, а цілий ліс стогнав від нагальної зливи.

VI.

Раненько вітер втих і хмари счезли. Тихонько було довкола а вершки ялиць ясніли в блиску сонічних лучів. Вугляр надслухував хвилинами, чи панночка не збудила ся. Вже кілька разів думав, що проснула ся, але бачив відтак з утіхою, що ще спить спокійно.

„Милий Боже!“ — говорив він до себе, — „сердечно бажаю їй сего спочинку. Сон дійсно є великим даром небес. Тихий сон справляє, що забуваємо про всякі журби. Він здійсмає з нас на хвилю тягар, щоби ми набрали нових сил...“

„О милий Боже!“ — говорив він дальше з радісним чувством — „будь прославлений за сон, за се тихе добро!... Так само розумію і сей другий сон, що треває довше під зеленою муравою. Він є ще більшим добродійством, бо визволює нас з дочасних терцінь А коли

добре довершимо працю земного життя, настає опісля блаженне пробуджене.“

Коли він собі так роздумував, прибула єго донечка Зоня. Була се дуже мила і добра дівчина. Она мала кошик в руках, що в нїм принесла сніданок, обід і вечеру для батька. Сейчас пізнала, що отець плакав, та що було єму тяжко на серци. Спитала отже, що стало ся. Батько дав їй знак, що би мовчала, а відтак завів її до лавки та оповів пригоду Едельберта. Добра дівчина зворушена сим нещастем, ревно плакала.

Тим часом проснула ся Рожечка. Промінь сонця, що закрив ся віконцем зверненим до кінця, іграв по єї принаднім личку і збудив її. Коли она оглянула ся де знаходиться ся, пригадала собі своє нещасте і на ново залила ся слезами. Заплакана вийшла перед будку і оглядалась за своїм опікуном. Тоді вугляр і Зоня прибігли до неї і привитали сердечно.

„Се недобре, дорога панночко! — сказав вугляр. — Не треба слезами витати так гарний поранок. Ось яке небо, по бурливій ночі, нині красне і погідне! Як чудово блищать каплі роси на галузках ялиць

і ялівцю! Як любо сьвітить і гріє сонічко! Так і та чорна хмара, що зависла над Вами, з часом розвіє ся. По бурі настає погода. по смутку радість. Уповайте на Бога, від ко- трого походить погода і слота, тер- піне і радість, а Він певно не опу- стить Вас!“

Обі дівчата, давно собі знакомі, привитали ся сердечно. Вже довго були не бачили ся. Тому одна дру- гій дивувала ся, що так виросла. Потім Зоня відчинила свій кошик. Добула з него збанок з молоком, на- лила в чисту миску і поставила на стіл. Виняла також сьвіже масло і хліб разовий, запрошуючи до сні- даня. Рожечка усівши на колоді, їла молоко з хлібом деревяною ло- жкою а відтак і кусень хліба з ма- слом.

Коли наситила ся, перехрестила ся і подякувала вугляреви, а сей сказав:

„Тепер підете паннунцю з Зонею до моєї хатини. Там лишите ся доти, доки Бог схоче. Я тимчасом розважу, чи не далось би що зро- бити. Як скінчу тут роботу, по- спішу до Вас. Іно не сумуйте, люба паннунцю, анї не плачте занадто! Смуток зовсім не pomoже, а плач нічого не направить. Чи чуєте як

птички на деревах весело ранню пісеньку співають? Милостивий Господь має старанє і про бідні пташенята, длятого они так веселі! Ви паннунцю і Ваші татуньо, можете бути певні ще стараннійшої опіки над собою. Отже прошу бути веселої мисли та потішати ся солодкою надією. — А ти, Зоню, веди обережно панночку по спадистих стежках, та поздорови мамуню від мене. Ідїть же домів, нехай вас Господь провадить!“

Дівчата попрацали щирого вугляра і пустили ся в дорогу до дикого пралїса, що окружав єго домівку. Через цілу майже годину продирали ся чорним смерековим бором. Пізнїйше дістали ся до величезних скал, зарослих корчами, поміж котрими вила ся доріжка під гору. Дальше йшли вузкою стежкою вздовж високої опоки, минаючи пронасти і позпраючи на вершки ялиць під їх ногами.

Вкінци по довгих трудах зійшли до темного вивоза, над котрим вносили ся високі скали. Рожечка з тревогою поглянула на тоті скали, що грізно завішені у воздусї, позволяли видїти ледво клаптик неба. — „Ах, Зоню!“ — сказала она з острахом, — „куда мене ведеш? Страх

мене бере, чи звідси добудем ся, чи може зайдемо до гіршої пустині?“ — Та ледво се вирекла, аж ось розчинили ся скальні опоки і виступила мала долина, мов цвітучий город в блеску сонічного сьвітла.

„Що за прекрасний вид!“ — промовила Рожечка з захватом. — Мені здає ся, що я вийшла з пустині до обіцяної землі“... І зараз почула полекшу на серци, бо для неї блиснув луч надії, що подібно заведе її Господь, хочби тернистою дорогою, з журби і смутку до щастя і радости.

На склоні долини стояв дімок вугляра з плоским дахом. Сей дімок був дерев'яний і приємно відбивав ся серед зелени. За ним росли темні ялиці і смереки, а на переді росли овочеві дерева. Зараз побіч плив з шумом чистий потік. Ціла долина ясніла сьвіжостію розмаїтих корчів, длятого весна вертала сюда найскорше. В глибині долини пасло ся кілька кіз на урвистих скалах.

Коло самого дому розцвітав зелений городець, оперезаний плотиком з галузья. В куті сего городця стояв ряд улійів, до котрих пчілки весело літаючи і брєнючи, запо-

падливо зносили мід. На подвір'ю коло дому порпало кілька курочок. Рожечка ввійшла до комнати утомлена і усїла на дерев'яній лавці. Та комната була дуже чистенька, а через єї прозїрні віконця видно було цілу долину і гори.

Якраз було полудне. Вуглярка занята в пекарни, зачула голос доньки і сейчас прибігла. З великою радостию привитала панночку. Спершу думала она, що Рожечка прибуває лише в гостину. Але коли довідалась, яке тут дїло, голосно заплакала. Опісля запанувавши над своїм жалем, потїшала Рожечку, як могла.

„Дорога паннунцю!“ — говорила она, — „витаю Вас сердечно в нашій долині і хатині! Колись Ваші татуньо казали нам збудувати сей дімок, не думаючи, що він єго для Вас поставив. Нехай же він буде Вашою власностию. Жийте і господарте в нїм після своєї волї, доки Господь не позволить Вам вернути до свого замку, що певно незадовго наступить. Ми тимчасом після наших сил будемо Вам завсїди на услуги.“

Рожечка відповіла зворушена: „О Боже! якаж се потїха, коли в нещастю стрічає ся так добрих людей. Дякую Вам стократно за

Вашу прихильність! Щастє для мене, що мої татуньо завсїди вами опікували ся.“

Тепер зажурилась господиня. — „Ах!“ — сказала она, — „Господь дав менї так милого і чесного гостя, а не знаю чим гідно прийняти. Нинї не маємо нічого иншого кромі вівсяної затирки, яка є так густа і тверда, що можна її рубати. Що я тут бідна пічну? Коби то бодай не було вже полудне... Але якось треба радити. Ти, Зоню забав панночку а я піду до пекарні та побачу, чи не дасть ся що зробити з муки, масла яєць і молока.“

Рожечка надармо просила, щоби не робила собі заходу. Але гостинна господиня вибігла до пекарні і за якої пів години вернула вже з кількома господарськими смачно прилагодженими стравами. Та за хвилию знов стала бідкати, що не має ні пива, ні вина, а чистою водою приймати такого гостя, то якось неладно. — „Але що-ж діяти!“ — зітхнула она, — „нинї перший раз в житю відчуваю наше убожество“.

— „Люба Гертрудо!“ — відповіла Рожечка, — „ви самі не знаєте, які ви у вашім убожестві богаті і щасливі! Не кажу вже за їду, котра

мені дуже смакувала і від котрої виглядаєте кріпко і здорово, але ви маєте щось ліпшого від жижи і напиту — іменно тихе і сумирне жите. О як же солодка і мила ся тишина у вашій долині!... Ах, що за ріжниця з нашим замком! Мій отець при звичайних терпіннях мусів там зносити ріжні сьвітові невзгоди. Там дізнавав часто людскої злоби, часто смутив ся военними новинами а той послідний напад — як же болючо его діткнув!... Тіште ся отже і дякуйте Богу за сей затишний закуток, де замість заколоту сьвіта і воєнних сурм чуєте лише спів лісних птичок і піяне когута та дзвінки ваших коров і кіз. Я лишилась би тут радо на ціле жите, коби тільки мої татуньо були зо мною“.

VII.

Через кілька днів не було чутки про чесного Бургарда. Коли єму донька занесла послідний раз їду, заявив, що відставить вугля до міста і вскорі верне домів. Однакож доси не вернув. Вже жінка і донька зачали непокоїти ся, коли одного вечера прибув нарешті. На плечах мав здоровезного рогача (оленя), а лук і стріли в руках, бо тоді

иншого оружія не знали, Зложивши свій тягар на землі, поздоровив щиро панночку та уцілував жінку і доньку. Всі тїшили ся сердечно его поворотом.

„А чи добре продав ти вугля? — запитала Гертруда.“

„Ей, що мені там вугля!“ — відповів Бургард. — „З ним мав я мало клопоту, але що гірше, що мої золоті надії на вуголь зітїли!... Я вам не згадував ранійше про мої наміри і заходи, але тепер вам скажу. Я був у знайомих панів рицарів, котрим колись пан Едельберт допоміг в пригоді. Я їх просив, щоби здобули замок Кунерика та щоби оружною рукою визволили нашого добродія. Я їх благав, щоби бодай де в лісі схопили Кунерика і так довго держали его в запертю, доки не випустить пана рицаря і не зверне єму загарбаного майна. Але всі тоті просьби і мольби на нічо не придали ся..“

„Така то нині дружба і вдяка!“ — говорив Бургард з жалем. — „Они казали, що Кунерик занадто могутий, що та робота занадто сьміла і небезпечна та що лїпше зачекати, аж інші приятелі вернуть з війни а тоді доперва буде можна щось почати. Дуже мене й се бо-

діло, що ті пани навіть не спитали ся о панну Рожу. Над сею невдячністю я мало що не заплакав кровавими слезами!... Я й не хотів вже визнати, що панночка тут перебуває, не хотів також питати, чи котрий з них не схоче її прийняти до свого замку. Ліпше отже лишіть ся, паннунцю, з нами, — але може схочете ще надумати ся“.

Пощо тут надумувати ся?“ — відповіла Рожечка. — „Сто разів волю я лишити ся з вами, наколи тільки схочете мене у себе задержати“.

„Задержати?“ — перебив вугляр розжалений. — „Хиба-ж паннунця думають, що ми забули про добродійства Вашого татуня? Таке він спас мене з рук мстивого Кунерика! Він прийняв мене з жінкою і донькою до свого замку. Все, що маємо, від него походить!... Лише потвори без серця і чуття могли би забути про такі добродійства! О ні, ми до сего не спосібні!... Нехай же паннунця лишать ся з нами. Я Вам тут заступлю місце батька. Моя жінка і донька будуть Вас на руках носити! Ми доложимо всякого старання, щоби Вам осолодити прожиток між нами. Вірте мені, що найбільшим для нас щастем буде,

коли зможемо щось доброго вчинити для донечки нашого добродія.“

Підносячи рогача, що доси лежав у єго ніг, так дальше говорив: „По кількох днях посту маємо нині з чого зладити вечерю. Позвольте, нехай я сам буду кухарем. Се лучало ся нераз, коли я з паном рицарем полював або воював.“ — Се сказавши, заніс звіріну до печкарні.

На другий день, для ліпшої вигоди, починено в домі деякі зміни. Рожечка дістала сьвітличку на горі, яку старанно уладжено. — „Тепер, паннунцю, будете мати свій спокійний затишок. Про поживу не треба журити ся, бо в наших борах повно дичини. Кождого часу достарчу серн і заяцїв, диких качок і бекасів, а навіть в разі потреби убу оленя або дика.“

По тім удали ся всі оглянути долину. Там Бургард показав Рожечці свої поля і луги. Коли оглянули господарство, пішли в кінци до городця, де стояли улії. Рожечка дуже тїшилась пчїлками, тому Бургард дарував їй один гарний улій. Крім сего дістала ще два плястри меду, ясні і чисті мов золото.

Бургард, вийшовши на роботу, ніколи не вертав з порожніми руками. Часом приніс Рожечці горнятко пахучих суниць, часом кошук великих раків, а часто торбину знаменитих грибів. Зловив їй навіть пару горлиць, для котрих сам зробив клітку. Вкінці привів до неї молоденьку серну, присвоєну мов песик. Колиж не мав в лісі роботи і лишав ся дома, умів завсїди Рожечку забавити.

Тоді говорив їй про благородні та рицарські діла єї вітця, оповідав про покійну матір, як она була добродійною і побожною, — словом розмовляв з нею про багато цікавих а менше знаних річах. А такі бесіди мали сю заслугу, що лучили приємність з пожитком.

Добра Гертруда не уступала в чемности мужеві. Позаяк чула з жалем, що Рожечці забрали всьо біле, тому постановила заосмотрити панночку після своєї змоги. Добула отже полотно зі скрині, покраяла на кілька сорочок, дала їй ниток на поньчохи, — бідькаючи іно над сим, що то всьо не доста добірне і тонке.

Як пильна господиня, прядучи через зиму, зібрала она дещо лїп-

шої пряжі на простирала, а скоро ткач викінчив роботу, дарувала панночці се гарне полотенце, яке сейчас взяли ся білити. Сі дари були і пожиточні і вимагали хо-сенного занятя. Дятого ставали ся для Рожечки дуже дорогими і милими.

Тай Зоня була для панночки лю-бою товаришкою. Разом обі пра-цювали і разом бавили ся. Рожечка учила Зоню шитя і гафту. Обі по-ливали полотно на леваді, обі спіль-но займали ся городцем. Рожечка любила сей городець хотяй в нїм кромі ярин, маку і простих цвї-тів нічого иншого не було. У віль-них від роботи хвилях, особливо в днях сьвяточних, ходили над ясний потїк, дивили ся з міетка на гуляючі рибки і кидали їм дрібні кришинки. Нераз забїгали і до дрі-мучого бору, де прислухувались сьпівам птиць або збирали ягоди і цвїти, з чого Рожечка дуже ті-шила ся.

Та помимо того всього, Рожечка попадала часто в сумовитість і жу-рбу, бо гірка судьба дорогого ба-тенька не сходила їй з мисли. Ча-сто не знали домашні, куда она подїла ся і дощерва по довгїм шу-каню знаходили її в якій печері

або глибині ліса. Там она ревно плачучи, молила ся за свого татуня. Чим дальше, тим ставало гірше. І тоді тільки бачили її веселішою, коли нараджували ся з нею, як би то можна принести полекшу недоли вязня, або зовсім его визволити.

Одної неділі засіли всі до обіду. Як звичайно говорили всі про способи визволення пійманого рицаря. Швидко минув невибагливий обід. Вкінці подано полумисок зі знаменитими рижками. Бургард, яко знаток грибів, сам збирав сі рижки і приніс їх для панночки.

„Я знаю, паннуньцю, що Ви їх любите,“ — сказав він сердечно, — „отже поживайте на здоровле, бо ми сего присмаку звичайні. Сьвітові люди знаходять в них великий присмак. Давнійше немало грибів носив я до Вашого замку, особливо ті, що їх звать сморжами, які удають ся найліпше на випалених місцях. Інший вугляр, що мешкає в борах Кунерика, посилав також багато грибів до Фіхтенбурґа. Донька его приняла там службу у дозорця замку, Кребса. Але пані Кребсова, велика мабуть злісниця, недавно вигнала дівчину. Мій отже товариш, завзятуцій запека, по-

присяг, що від тепер не пішле їм ніяких грибів, хочби єго навколїшки просили.“

Рожечка, що доси сидїла задумана, встала нагло від стола і закликала радісно: „Вже знаю, що зроблю! Може так буде добре... Ото вчиню ся, що я ваша донька, піду з грибами до Фіхтенбургґа до жінки дозорця замку і буду старати ся о єї ласку. А коли она мене прийме на службу, то вже я сего докажу, що не йно буду могла видїти татуня, але їм нераз осолоджу гірку долю, але й може визволю їх з вязниці... О Боже! — говорила Рожечка, зносячи руки до неба, — зволь поблагословити сей мій щирий намір!“

Цїла родина вугляра з великого зачудованя спершу просто остовпіла. Як же се? Щоби рицарівна, така молоденька і ніжна, ішла на службу до заклятого ворога єї батька?! Се неможливе, неімовірне!...

Аж по якійсь хвили відозвав ся Бургард та похитуючи головою, старав ся відвести Рожечку від сеї небезпечної гадки. Він вичислював їй на пальцях всілякі перепони і небезпеки, на які она може себе і свого татуня наразити. Вкінци доказував їй, що вже самі єї слабї

сили не дозволяють їй важити ся на таку службу, ба й ще у такої злісницї.

Але Рожечка не дала ся анї переконати, анї застрашити. А навпаки, она зуміла так горячо боронити свого наміру і так збити всякі закиди Бургарда, що вкінци він був приневолений з єї гадкою погодити ся. Тодї урадувана Рожечка вибігла швидко з комнати, заявляючи, що сейчас верне.

І справді недовго бавилась, але в яким вернула видї? — Зовсім перебрана по селяньски, мов донька вугляра. В тій ціли скинула свої суконки а взяла съвяточне убране Зонї. Отже мала на собі червоний станик, чорний кафтаник з чистеньким комнїрцем, зелену спідничку а поверха неї білісеньку запаску. Всьо те лежало на нїй незвичайно гарно і принадно. Навіть соломяний капелюшок, який і тепер носять селяньскі дївчата в Нїмеччинї, дуже приставав до єї гарного личка.

Гертруда і Зоня дуже втішили ся, що паннунця виглядає мов селянка, та аж в долонї сплеснули. Але по хвили сказала Гертруда: „Всьо оно було би добре, та коли Ваше гарненьке личко і ніжні ру-

ченьки показують, що Ви не є селяньска дівчина. Кождий сейчас пізнає, що Ви не подобаєте на доньку вугляра, лише на вельможну панночку. Го, го! се не легко здурити людей!...

Але Бургард знайшов і на се спосіб. Він радив почорнити трошки лице і руки, щоби они стали ся смаглявими. А се зовсім не є шкідливе і легко дасть ся змити водою. І сейчас зробили пробу, яка знаменито удала ся.

„Тепер вже що иншого“, — сказала Гертруда, — тепер вже паннунці ніхто не пізнає.“

Зараз на другий день хотіла Рожечка вибрати ся до Фіхтенбургґа, бо бояла ся, щоби яка инша дівчина єї не випередила. Вугляр не противив ся їй і сказав: — „Га, як так, то в ім'я Боже! Нині я ще набираю сьвіжих грибів, а до них додам ще і сушених, що висять на стриху. Зоня відпровадить панночку за бір, де стоять три камінні хрести, а звідтам видно вже Фіхтенбургґ і годі заблудити. Там она зачекає, аж поки паннунця не вернуть“.

На другий день раненько вже була Рожечка готова. Она взяла кошик з грибами на плечі а Зоня

несла другий з поживою. Бургард і Гертруда пращали її сердечно та давали їй ще багато добрих рад. Дивлячись за відходячою Рожечкою, сказав вугляр до жінки:

„Се добра дитина! І я певний, що єї намір удасть ся, бо инакше не може бути. Прецінь же в четвертій заповіді Господь не надармо сказав: **Чти отця і матір, щоби тобі добре було і щобись довго прожив на землі!**“

VIII.

Рожечка дійшла щасливо з Зонею на границю бору, котрий доси відгороджував її від решти сьвіта та давав захорону від лихих людей. Жаль стиснув єї серце, коли побачила Фіхтенбург'а радше високу вежу замкову.

„Мій Боже!“ — говорила до себе бідна сирітка, — „може під сею вежею сидить мій нещасний батенько! Що він там поробляє? Чи здоров? Чи нужда і жура не доби́ли ще єго? Чи бодай живе?... Ах, коли би я могла дістати ся до него!.. О Боже! веди мої кроки і позволь мені знайти ласку у людей, до котрих іду!“

Тут Рожечка попрощала Зоню і вже сама пустила ся в дальшу

дорогу. Коли прибула на замкову гору і вийшла у відчинену браму, узріла на подвір'ю рицаря Кунерика, що всїдав на свого бігуна. Єго пишний зелений одяг сьвітив від золота, а на голові повівала китиця струсиних пер чорних та білих. Він був оточений дружиною отроків і кінних стрільців.

На вид лютого батькового ворога задрожали під Рожечкою колїна. Длятого усїла на камінній лавці, щоби не впасти на землю. В сїй хвили затрубїли стрілецькі роги і ціла ловецька ватага подалась наперед. Рожечка піднялась з місця, щоби віддати рицареві належний поклін. Але гордий Кунерик заледво поглянув на дрозачу дївчину і повний пихи рушив зі своєю дружиною за браму.

Рожечка знов усїла на лавці. Важко було їй на серци і велика тривога мучила її. Она думала, що найліпше буде зачекати, аж хтось до неї обїзве ся. По хвили прибігло двоє дїтий — хлопчик і дївчинка. Они станули з далека і гляділи на ню з цікавостію. Рожечка поздоровила дїточки вічливо і запитала, як називають ся. Хлопчик відповів, що називає ся Освальд а дївчинка Берта.

І тоді діти набрали сьміливости та зблизили ся до Рожечки. Хлопчик, побачивши кошик, підніс накривку і цікаво заглядав до середини, що би там було? А мала Берта протягала рученята до пільних цвѣтів, затиканих на капелюсі Рожечки. Рицарівна дала дівчинці цвѣтки а потім обдарувала обоє солодкими грушками, які дала їй Гертруда для охолоди в дорозі. Тим чином завязалось знакомство між Рожечкою а дітьми, котрі тепер розмовляли з нею як з рідною.

Се були діти дозорця замку, або як тоді звали „мурірафа“ — Кребса. Він сам, укритий в нарожній комнаті, заглядав бічним віконцем, яке було вставлене для перегляду входячих і виходячих через браму. Кребс бачив з уподобанєм, що якась селяньска дівчина привітно розмовляє з єго дітьми. Милій голос, гарна вимова і благородна поява дівчини, як також єї простий але чистенький одяг, дуже єго зацікавили.

„В цілім житю, — говорив він до себе, — не здибав я так порядної і так добре вихованої селянки“. — Відтак вийшов до дітей та запросив Рожечку до комнати.

„А що там несеш на продаж? — запитав лагідно.

Рожечка відчинила кошик і показала єму гриби. А він знов спитав: „Що-ж хочеш за них?“

„Що Ваша ласка! — відповіла Рожечка. — Думаю, що бідній дівчині не вчините кривди“.

„Добре кажеш, дівчинко! — говорив дозорець. — Я сам занесу гриби до пекарні, та буду добре торгувати ся. Вже їх там давно не бачили. Ручу за се, що тобі не зле заплатять. Тимчасом зачекай тут“.

— І взявши кошик, вийшов з ним.

Незадовго опісля прийшла Кребсова а побачивши Рожечку, крикнула гнівно: „А ти як сюди увійшла, волоцюго! Хто ти є? Чого тут хочеш? Хто тобі тут дозволив входити до комнати? Сейчас забирай ся мені звідси, бо тебе викину і зачву собаками!“

Діти стали просити за Рожечкою і показували матери грушки і цвіти, які від неї дістали. Саме також надійшов мурґраф з порожнім кошиком і з грішми за гриби.

„Цить, цить, Пелазю! — сказав він до жінки. — Не уноси ся занадто гнівом. Се чесна дівчина. Мені здає ся, що она могла би у нас служити, бо якраз треба нам

служниці. Але як ти зачнеш фукати і гримати, то ніхто у тебе не видержить. Впрочім я сам впровадив сю чемну дівчину до комнати“.

„Як так, то знов що иншого“, — відповіла Кребсова. — Нехай же тут лишить ся. — А ти, дівчино, не повинна дивувати ся, що я трошка унесла ся. Ми прецінь за се тут хліб їмо, щоби давати бачність на чужих людей“.

„Ви пані зовсім справедливо говорите“, відповіла покійрно Рожечка і поцілувала сварливу бабу в руку. „Ви прецінь не могли знати, що мене сюда впроваджено. Я також недобре вчинила, що тут з дітьми лишила ся. Тай зовсім розумію Вашу печаливість і ревність за панське добро. Се дуже похвально з Вашої сторони. А що я Вас, пані, привела до гніву, за се Вас стократно перепрашаю“.

Сі слова дуже подобались дозорчисі. Она легко давала ся удобрухати, коли їй хто признавав слухність. Дятого сказала ласкаво: „За се, що ти поділила ся овочами з моїми дітьми, то ми також радо поділимось з тобою нашим обідом. Сідай же до стола і їдж з нами!“

Рожечка не дала ся просити і сїла. Але діти так дуже їй завертали голову, що ледво могла взяти ложку страви. Помимо сего она займала ся ними вічливо, відповідала на всі їх питання і стілько оказувала їм доброты, що мати була захоплена єї прихильностию.

Коли опісля подякувала Рожечка чемно за обід і взявши кошик хотїла відійти, діти закликали сердечно: „Зістань, зістань з нами.“

„Справді“ — сказала мати, — „я й сама тїшила би ся, коли би ти лишила ся. Скажи, чи приняла би ти у мене службу?“ — „З цілого серця“ — відповіла Рожечка, — „і можете, пані, бути певними, що я би вам вірно служила.“

„Ну, коли так, то йди домів і розмов ся з родиною. Наколи твої родичі на се пристануть, можеш сюда вернути сеї суботи і розпочати свої обовязки“.

Кребсова сказала їй ще, яку дасть заслуженину а потім вложила до кошика білого хлїба і шинки промовляючи прихильно: „Возьми се для родини та поздоров її від мене! Нехай Бог тебе провадить!“

Рожечка подякувала щиро за дарунок і з великою втїхою спішила до бору. Недалеко трех хрестів під

корчем ліщини чекала на ню Зоня, занята роботою поньчохи. Побачивши повертаючу Рожечку, побігла напроти неї і закликала радісно:

„Ах паннунцю! Богу дякувати, що Ви щасливо вернули! Ви певно втомлені і голодні. Сідайте-ж, прошу на траві при моїм кошику. Покріпіть ся троха, а потім оповісьте мені про свою подорож.“

„Моя Зонечко!“ — відповіла Рожечка, — „яка ти добра!“ Не йно думала ти про мене а ще й чекала з їдою. Ти певно голоднійша від мене. Але не тратьмо часу, бо вечір зближає ся. Дорогою могу тобі оповідати, а притім можемо перекусити по куснику хліба.“

„Справді так буде добре!“ — сказала Зоня. Встали отже обі і пішли скорим ходом домів.

В глибині ліса появил ся по заході сонця Бургард з Гертрудою. Дбайливі і неспокійні про дівчата, вийшли їм на зустріч. Втішили ся обоє, що Рожечці так добре повело ся, але й засмутили ся, що векорі стратять любу панночку. Останок дороги відбули приємно, розмовляючи щиро. Коли станули в долині, зійшов якраз місяць і освітив тихий дімок вугляра. Рожечка,

дуже струджена, але й дуже вдово-
лена, удала ся вчасно на спочи-
нок до своєї сьвітлички. Заким од-
накож заснула, подякувала Богу на
вколїшках, що поблагословив по-
чаток єї намірів. Заразом горячо
благала, щоби зволив їй дати і ща-
сливий кінець.

ІХ.

Надійшла субота, день розлуки
для Рожечки з щирою родиною
Бургарда. Сей день був для всіх
дуже сумним.

Рожечка чула великий жаль. Тя-
жко їй було пращати людий так
прихильних і добрих для неї. Тя-
жко приходилось їй лишати сю
малу долину, де жила так спокійно
а пускати ся до замку ворога, про
котрого не могла думати без страху.
Она знала також добре, що йде
тепер в службу, де чекають її не-
малі журби. Але повна надії на
Бога і любови для вітця, сьміло
пустила ся в сю прикру дорогу.

Ціла родина відпроварила Ро-
жечку на кінець бору. Там серед
щирих сліз і сердечних бажань по-
пращали небогу. Але Зоня, що не-
сла єї клунок з річами, товаришила
їй до самого замку.

Кребсова приняла обі дівчата чемненько. — „Се мені подобає ся“ — сказала она до Рожечки — „щоти додержала слова. Словний чоловік здобуває собі віру і честь у людей. Но, але сїдайте-ж, сїдайте! Мушу вас погостити. Ви собі на се заслужили.“

Рожечка відчинила кошик і подала господини кілька мотків гарного льону в дарунку від своїх. Сей дарунок ще більше прихилив єї серце до Рожечки. — „Видно“ — сказала она — „що знаєте обичай. Не сумніваю ся, що ми потрафимо згодити ся.“

Для дітий принесла Рожечка грушок і сливок, багато лїскових орїхів і сушених вишень. Звідси була для них велика втіха.

Коли по смачній перекусцї встали від стола, Зоня зібрала ся до відходу і гірко плачучи, пращала ся з Рожечкою.

„Но, но!“ — промовила Кребсова — „не плач, дівчино, так дуже! Прецінь можеш до нас часто навідуватись. Се буде мені завсїди мило. А коли часом і рижків принесеш, то се буде мені ще милїйше, а за гриби я заплачу.“

Зоня прирекла бувати часто в замку і вийшла сплакана за браму.

А бідна Рожечка, розлучена тепер від всіх приятелів, так чула ся самотною в мурах ворожої кріпости, як колиби сама одна лишила ся на світі...

Коли Зоня відійшла, господиня засіла у великім кріслі, прибрала вираз поваги і сказала, вказуючи рукою на землю: „Стань тут, Роже! Маю тобі кілька слів сказати. Тільки добре уважай!“

Рожечка станула покійно на вказанім місци а господиня так далі говорила:

„Я знаю, як то люди всіляко балакають про мене; що тажко витримати зо мною, що я за надто сердита і сварлива, що я за пять літ мала з двайцять дівок.. І такі нїсенїтницї розносять ся по цілім краю. Але не згадують про те, які хиби мали ті дівки. Дятого мушу їх тобі коротенько відмалювати.“

І сейчас з великою балакучостию та незвичайним захватом зачала описувати свої дівки, що ми переповімо лише в скороченю.

„Перша з них звала ся на імя Бригіда — назвиска не подам ні одної, щоби їм не шкодити — отже на ню я справді найбільше сердила ся, бо була дуже горда і зарозуміла. Здавало ся їй, що все знає

ліпше від других і що ніколи не милить ся. Раз спалила мені на уголь яєшницю а так була безстидна, що сьміла мені в живі очи сказати, що ся яєшниця виглядає як золото і на цілім сьвітї не знайти ліпшої. Сего мені вже було за багато і я стратила терпеливість та вишхнула її за двері.“

„Друга, Уршуля, з нічого не була вдоволенна. Завсїди ходила лиш нахмурена і все щось собі муркотїла під носом. А таку мала гірку міну, мовби полин гризла. В їдї все перебирала і ганила то се, то те. Часто нарікала на тяжку працю а малу заплату. Вкінци не могла я витримати і сказала: То забирай ся звідси і шукай собі служби, де мала би ти більше заслуженини а меньше праці!“

„Трета, Магда, була страшно лїннива. Мені здавало ся, що ніколи не діжду ся кінця єї роботи. Заким обмила один горнець, вже мох поріс би на нїм. З лїннивства тяжко їй було навіть схилити ся. Коли замела комнату, кидала звичайно мїтлу під двері а потїм кілька разів підткнула ся, заким вкінци поставила її на своїм місци. Що рана мусїла я кілька разів будити її та кричати: Магдо! встань же раз пре-

цінь! — Думаю, що як би я була лишила її в постели, то би там ще й доси спала... Щож за пожиток кому з такої служниці? Отже я казала, щоби собі пішла, а коли би лїнь не дала їй іти, то я відошлю її на тачках.“

„Четверта — Каська — була дуже лакома. Нічо перед нею, мов перед котом, не могло остояти ся. Масло, сметану, солонину, м'ясо халасувала без стриму. Раз на весну в неділю по полудни, вийшла я напроти мужа, що вертав з сусідства. Оглядаю ся в дорозі, аж тут бачу густий дим з нашого комина. Сейчас вертаю назад і що-ж бачу? Ото моя Касуня сидить над мискою присмажених на маслі і поцукрованих яблук... Ох, як же я тоді на ню насварила! На лоб, на шію мусїла виносити ся з дому. А хто-ж би міг терпіти таку невірну погань?“

„Пята, Франка, була нехлюя. Вже то в сьвято ходила вистроєна мов пава, але зате цілий тиждень виглядала мов брудна стирка. Як би хто був її випхав і поставив в коноплі, то мавби з неї неабиякого страхопуда. Не тільки птиці, але навіть дики втікали би від неї... Я позбула ся єї через нашого пана.

Коли він її побачив, то сейчас нагнав, бо казав, що такий страхопуд відполохає єму всіх гостей від замку.“

„Шеста, Текля, була недбала і неуважна. Она ніколи о нічім не думала, диятого я мусіла що днини їй пригадувати, що має робити. А більше мені натовкла горшків і мисок, ніж в році є днів! Нераз виливала цинові ложки з помиями, — одну знайшла я навіть в хлівці розгрижену. Зараз опісля стовкла мені склянку. Чуючи бреньк скла, вбігаю до пекарні, — але она в сій хвили сховала розбиті кусники і заперла ся шкоди. Довго, довго шукала я надармо. Але мене не легко одурити! Таки знайшла я сі кусники в помиях, куда була їх вкинула. З поспіху скалічила я собі руку, що мене ще гірше розлютило.“

„То так! — кажу — то свиня знов мала ликнути сі кусники? Пожди же! Заким она ликне, то ти перше вон звідси!... Ну і так стало ся.“

„Сема, Каролька, була занадто цікава і слизькоязика. Любила підслухувати під дверми. А що лише дома стало ся, сейчас розплела між людьми, ну і через те давала причину до лайки та сварки. Стра-

шенно любила она сплетні! Язык єї ніколи не спочивав і більше працював, ніж руки... — Але що то? Чи чуєш? Хтось дзвонить?... Жаль мені, що перериваю собі коротеньке оповіданє. Але кажу тобі, що про кожду з тих дївок можна оповідати по три години, та ще не скінчити. Однакож лишім се на завтра! Завтра, Богу дякувати, сьвята неділенька, то будемо мати доста часу до балаканя. А тимчасом ти собі добре розваж, які хиби я тобі тут представила перед очі! Бери примір і науку, щоби ти устерегла ся таких хиб! Маю надію, що скористаєш з моїх рад а тоді вже певно піде все добре.“

Рожечка пізнала, що Кребсова троха переборщує і несправедливо закидає другим балакучість, коли сама не гальмує свого язика. Думала також, що треба би вперед вислухати і тоті дівки, щоби їх по правді осудити. Але знов міркувала і так: „Коли би кожда з них мала тільки десяту часть тих хиб, то вже заслуговала би на здогану. Господиня, що любить працю, чистоту і лад, не може таких терпіти недбалиць. Я буду старатись пильно вистерігати ся веїх похибок.“

І справді Рожечка була взірцем доброї служниці. Не для людського ока і не для хвальби, але з щирого серця та з боязни Бога служила своїм дочасним панам. Всього робила охочо і весело, як коли би се Богу чинила а не людям. Пильна і запопадлива, так жваво брала ся до кожної праці, так швидко і справно все виконувала, що аж мило було дивити ся на таку роботу.

Для неї не треба було приказів. Зарадна і розважна, не чекала на упімнення і пригадування, але сама робила все на час. Не одна робота вже була довершена, заким їй тую-ж хто наказав. Всі знаряди і начиня ставила завсїди на своїм місци. Комнату удержувала в найбільшій ладі, а в пекарни так все блищало від чистоти, що хто там ввійшов, не міг до волі налюбувати ся.

Рожечка більше дбала о добро свого паньства, ніж о своє власне. Прості начиня глиняні так брала обережно, немовби се були порцелянові. Кожду іглу, що лежала на землі, піднімала і віддавала своїй пани. Ніколи з лакімства навіть не доторкнула ся до чогонебудь. Не їла нічого покрийому, одної ниточки не взяла без відома пані.

Що тільки дома говорилося або чинилося, ніколи сего не сказала перед людьми. Була також зі всього вдоволена, а через те завсїди весела. Велика була єї скромність і покора. Наколи в чім схибила, сейчас признала ся до провини і просила о вибаченє. Наколи-ж її безневинно полаяли, вмїла терпеливо змовчати.

Вигляд єї ангельської лагідности більше зворушував і втихомирював розсерджену господиню, ніж найліпша оборона невинности. Поволеньки і сама Кребсова ставала ся лагіднішою. Нераз чудував ся дозорець, що бували такі дні, в яких єго гідна жіночка обійшла ся без сварки.

Однаковож Рожечка мала тяжку службу. Знала она доси багато жіночих робіт, але самі лекші, ніжні (делікатні). Все тепер заставляли її до простих, тяжких робіт, які зо всім не були під єї сили і змогу. Що день мусїла вставати досьвіта, носити дрова і воду, мити начине, розпалювати огонь, замітати всі кути і сповняти багато інших праць. А що деякі з них, помимо найцирїйшої волї, не завсїди їй вдавали ся, тому господиня сварила на ню, що она дурна, незда-

ра — ба ще й гірші давала їй прізвиска.

Пожива була добра в своїм роді, але деякі страви так були для неї незвичайні і дивоглядні, що їх лише з примусом могла ликнути. Постіль відзначала ся чистотою, однаковож ліжко для такої панночки було за тверде та невивідне.

По тяжких трудах від досьвідку до пізної ночі набирала Рожечка ще й догани і лайки. Тоді сумна і втомлена удавалася до своєї кімнатки та сидючи якої пів години самотно, роздумувала над своїми терпіннями. Часом відчиняла віконце і дивлячись заплаканими очима на зьвізди, зітхала до Бога: „О Боже! З охотою перенесу всі терпіння, коби лише мої татуньо дочекали ся полекші своїх терпінь!“

Х.

Вже Рожечка пережила багато прикрих днів, а ще не мала нагоди дістати ся до батька. Дуже її се боліло, що була так близько него а немогла его видіти. Аж нараз блиснув їй луч надії. Іменно она довідалася, що Кребе, будучи дозорцем замку, дозирає також в'язнів і мав обовязок доставляти їм поживу. Часом отже питала ся его

про тих нещасних що там гибіли. Тим способом бодай дізнала ся, що єї отець жиє і що здоров.

Але коли часом єго просила, щоб показав їй вязнів, Кребс потрясав головою і відповідав: „Нащо тобі отся цїкавість?“ — Рожечка нераз не могла повздержати ся від слез, коли бачила миску лихої юшки а до того чорний хлїб і збанок води, призначені для батька.

„Ах!“ — говорила она до себе жалїсно — „мої терпіня є нічим супроти тих, які терплять мої бідні татуньо! Від тепер за ніщо буду уважати свої власні прикрости“.

Одного вечера, коли юшка для вязнів стояла приготована, сказав дозорець до Рожечки:

„Рожо! Ходи зо мною! Завтра я виїду в справі нашого рицаря. Покажу тобі вязня, щоби ти єму носила їду. Моя жінка мало має часу, а ще менше охоти до сєго“. — Се сказавши, взяв дошку з мисками та величезний жмут ключів і пішов передом через довгий та темний коритар.

Над всяке сподїване мала нинї Рожечка побачити свого батенька. Та хотяй великою була єї радість, прецїнь чула якийсь рід побоювання. Зворушена до глубини, з бючим

ся серцем поступала в темноті за дозорцем. Але сейчас набрала відваги і постановила не показувати перед Кребсом ніякого помішання, а особливо не дати ся пізнати батькови. — „Бо думала собі — коли би видало ся, що я єго донька, то певно не повірив би мені сих ключів“.

Дозорець станув перед малим отвором, що — пробитий в грубім мурі — замикав ся зелізними дверцятами. Коли він відчинив сї дверцята, Рожечка зі страхом і дрожанем заглянула до темниці. Там сидів страшний чоловік з розмервленим волосем і розкудовченою бородою, а очи єго дико блищали.

„Сей чоловік — сказав дозорець — був колись бравим войовником, але пристрасна гра і піяньство так єго упідлили, що вхопив ся прилюдного розбишацтва. Нині не хотів би я бути в єго скірі, бо знаю, яка заплата єго чекає“. — Він подав єму юшку і хлїб та замкнув дверцята.

Опісля прийшли до иншого отвору. Рожечка узріла якусь блїду женщину, оковану в ланцухи. Лиця єї запали ся а вираз докучливого болю, що пробивав ся в єї сумних очах, чинив незвичайно при-

кре вражине. Кребс всунув їй через отвір поживу і сказав:

„Отся була колись гарною мов ангел дівчиною, — коби лише заховала була ангельську невинність! Та на жаль, необережна і легкодушна, упала в пропасть проступку, а тепер сидить тут як обжалувана о забите своєї дитини. Коли докажуть їй сей злочин, то голова єї упаде під мечем палача (ката). Она часом божеволіє з розпуки. На Бога, не відчиняй їй ніколи! Могла би тебе споневірити і втечи“.

На останку станули перед великими зелізними дверми, котрі дозорець відчинив, мовлячи: „Сюда можемо вийти, бо тут сидить спокійний, терпеливий і дуже добрий чоловік. Се є рицар Едельберт з Таненбурґа“.

Бідна і дрозача Рожечка не була би свого вітця пізнала, так тепер пожовк і змарнів! Довга борода сягала єму майже до пояса, а витерта і лиха одіж покривала безсильне, схуділе тіло. Він сидів на камінній лавці, до котрої приковано єго ланцухом. Але сей ланцух був довгий і позволяв єму ходити по вязниці. Побіч лавки стояв стіл також камінний, а на нїм збанок з водою і кусень сухого хліба.

Чесний рицар, сидючи при столі, підпер своє чоло лівою долонею а праву подав входячому дозорцеві. Під стіною напроти стола знаходилося нужденне ложе, на котрім видко було троха соломи і грубу дергу замість постелі. Ціла вязниця переважала своїм страшним виглядом. Призначена для рицарських вязнів була она дуже простора. Стіни єї складали ся з великих відломів скал, над котрими вносило ся високе склепінє. Сі мури і се склепінє почорніли вже від старости.

Одно тільки віконце було там видно. Маленькі круглі шибки були по части засипані ґрузом, по части зарослі травою. До того ще само віконце було забезпечене грубою кратною, так що тільки слабоньке сьвітло втискало ся до сеї вязниці а через те збільшувало єї страшну темряву.

„Рицарю!“ — відозвав ся дозорець — „завтра моя служниця принесе Вам поживу, бо я виїжджаю в дорогу.“

Едельберт поглянув на Рожечку. Єї вид зараз пригадав єму доньку, котрої не пізнав. Маючи слези в очах, сказав він з тугою: „Такого зросту і такого віку є моя Рожечка! Ах, любий дозорче, чи нічого про

ню не знаєте? Чи Ви не засягли доси вісти, де она обертає ся і що з нею дїє ся?“

Дозорець відповів: „Бог один знає, де она тепер перебуває! Від людей сего не довідаємо ся.“

„Милий Боже“ — закликав Едельберт з жалем „отже ніхто з тих рицарів, що в щастю називали себе моїми друзами, ніхто не змилував ся над моєю сиріткою та не приняв до свого замку?“

А коли се говорив, пригадав собі свого вірного Бургарда. Він сподївався, що Рожечка певно перебуває у него. Однакож не хотїв виявити своїх мислей, щоби не пошкодити Бургардови, котрого Кунерик ненавидїв. Отже сказав тільки: „Гадаю і потїшаюсь тим, що она дісталась до добрих людей, які, крім милостивої опіки, дбають о єї чесноту і о єї невинність серця. — О одну ласку благаю лише Тебе, милосерний Боже! Зволь справдити сю мою надїю, а тоді замкну очи в спокою, хотяй би я вже не бачив її ніколи, хоч бажаю видїти її з цілого серця!“

„Не повіриш, милий дозорче, — додав но хвили — не увіриш, як добру маю донечку! Єї любов не мала границь. З незвичайною рев-

ностию відгадувала і сповняла мої бажання. Ніколи не причинювала мені найменшої гризоти, але завжди справляла мені радість та потіху. Не сумніваюся, що де небудь обертаєся, добре їй буде. — І ти дівчинко! — сказав, звернувшись до Рожечки, наколи маєш ще родичів, будь для них так само доброю і послушною!“

Рожечка переражена виглядом страшної вязниці та змарнілим лицем батька, зачала тепер жалісно плакати. Серце пукало її з жалю. Мало що не кинула ся батькови на шию і тільки з великим трудом повздержала ся від сего вибуху болю і любови для нещасного вітця.

Едельберт спитав зачудований: „Чи ти стратила недавно батька або матір, що так гірко плачеш?“

Рожечка ледво здужала придуленим голосом відповісти, що мати вже давно умерла а отець живе — але дуже нещасливим.

„Коли так“ — говорив Едельберт — „то нехай Господь зволить змилювати ся над ним. Але ти, мила дівчинко, маєш дуже щире серце. Най Господь охоронить его від всяких сїтій покуси!“

„Правда,“ — відозвав ся дозорця до Рожечки — „ти маєш занадто м'яке серце. Не плач же так дуже, бо як будеш всіх так жалувати, то я не міг би тобі повірити вязнів. — Впрочім — сказав він, звертаючись до Едельберта — є се, що правда, знаменита дівчина. Така є побожна, смирна і працьовита, що далеко треба шукати, щоби другу таку знайти. А як любить наші діти і скільки для них чинить для них доброго, сего ми з жінкою не годні висказати. Наколи-б моя донечка була колись до неї подібна, то я дякував би Господу за се на вколішках рано і вечер.“

Едельберт глядів на Рожечку з невисказаною сердечністю. „Нехай Господь тебе благословить!“ — сказав він вічливо, подаючи їй руку. — „Будь завсїди чесною, моли ся часто і уповай на Господа — а певно твій отець діжде ся рятунку та доживе великої потїхи з тебе!“

„Дай то Господи Боже!“ — відповіла Рожечка перериваним голо-сом, — уцілувала руку рицаря і скропила її горячими слезами.

Тай добре стало ся при тім, що Кребе поквапив ся з поворотом, бо

хто знає, чи Рожечка була би могла довше повздержати ся. Майже непритомна вийшла з вязниці. Хитким кроком вертала через довгий коритар і була зневолена держатись стін, щоби не впасти.

XI.

Останок вечера провела Рожечка на сумних роздумуваннях. Бліда стать вітця, окованого в кайдани, безнастанно стояла їй перед очима. Вражена его нещастем, тільки в близькій надії, що вже незадовго відкриє ся єму та принесе полегшу в єго недоли, знайшла розраду в своїм болю.

По скінченій роботі пішла до своєї комірки, впала на коліна і молила ся горячо, щоби Бог, котрий доси благословив її наміри, щоб і дальше зволив їй допомочи а через те уділив батькови потішення і осолоди гіркої долі. Опісля удала ся на спочинок, але довго не могла заснути.

Зараз по півночи господиня єї збудила. Дозорець мав незабаром відіхати, длятого треба було приладити єму сніданє. Рожечка розпалила огонь і зварила пивну поливку. Кребе попоїв смачно і обіцяв привезти кухарочці гарний

даруночок, наколи добре допильнує своєї служби. Відтак сів на коня і виїхав із замку. За ним знов зведено міст, а ключі від брами віддав один вояк Кунерикови, який що ночі брав їх до себе.

Коли господиня лягла спати, Рожечка лишила ся сама в комнаті. Тихонько і зручно взяла она жмут ключів, відвязала ключ від батькової темниці та забравши ліхтарню, пішла до своєї комірки і там ще якийсь час чекала. Колиж в замку вже все втихло, вставила она каганець до ліхтарні, закрила єї запасчиною, опісля роззула ся і босими ногами ішла обережно через довгий коритар до вязниці. Вкінци прибула до зелізних дверей і потихо відчинила їх.

Коли ввійшла до темниці, то при мутнім сьвітлі закіпченої ліхтарні побачила батька, як сидів з заложеними на грудях руками. Вязень зачудував ся немало, коли в слабо осьвіченій темноті узрів служницю дозорця.

„Чи се ти, дівчинко?“ — спитав він. — „Чого тут шукаєш так пізно, а радше так рано? Доперва сторож на вежи витрубив другу годину.“

„Вибачте мені, пане рицарю!“ — щепнула Рожечка, що вам переби-

ваю спочинок. Але як бачу, Ви також не спали. Я хотіла би з Вами поговорити, для того вибрала сю нічну годину.“

„Моя дитинко!“ відповів Едельберт, — „се річ дуже небезпечна і могла би тебе наразити на великий клопіт. Властиво ніяка чесна дівчина не повинна би ані на крок пускати ся з дому в ночі, але ще більше і сильнійше замикати свої двері, ніж оті мої залізні.“

„Будьте спокійні!“ — промовила Рожечка голоснійше. — В замку всі сплять. І я не без наміслу, не без молитви вчинила сей крок. Бог мене натхнув — Бог зі мною! Я лише кілька слів рада би Вам сказати. Ваш жаль за донькою відчуваю так глибоко, що спати не могу. Отже приходжу, щоби Вам дати звістку про доньку.“

„Про мою Рожечку?“ — закликав Едельберт. — „О коби так справді було, я почтив би в тобі ангела-потішителя, що навістив мою вязницю! Ах скажи, скажи? чи єї знаєш? Чи ти єї бачила? Чи сама з нею говорила? Чи она здорова? Чи їй добре поводить ся? Говори, говори, моя дорогенька! Чи можеш мені дати певну вістку?“

„Як найпевнійшу!“ — відповіла Рожечка. — „Пане рицарю! Чи знаєш сей золотий ланцух? — сей золотий медаль? „О Боже великий! крикнув Едельберт, хапаючи за ланцух. — Таже той сам медаль, що я єго віддав Рожечці в хвили пращаня! Тоді я поручив їй урочисто, щоби не позбула ся єго ніколи. Звідкиж ти єго взяла? Бачу в тім доказ великої дружби і довіря, що она повірила тобі так дорогу памятку. Се певно є знак, щоб і я тобі тим лекше увірів. Вісти, які приносиш, мусять бути дуже важні.“ — „Не в чужих руках є сей медаль — відрекла Рожечка. — Придивіть ся мені добре татуню! Таже я Ваша доня, таже я Ваша Рожечка! Чи не пізнаєте мене?“

„Ти? — ти Рожечка!“ — закликав Едельберт зачудований. — О не дури мене так болючо! Моя донечка була цвитуча мов справдішна рожа, а ти з твоєю краскою лиця... ні, ні! се не може бути!...“

Але треба знати, що Рожечка заким пішла до батька, змила старанно сю чорняву краску, яка поганила єї лице. Тепер отже добула каганець з закіпченої ліхтарні, і ось Едельберт побачив тоді єї

принадне гарненьке личко, подібне до цвітучої лелії, забарвленої румянцем Рожі. Темні коси окружали її складну головку. Мов брилянти блищали в очах слези, хочай на рожевих устах іграла ангельська усьмішка.

Коли отже вязень вдивився допитливим зором в лице Рожечки, тоді мов блискавка осьвітила нагло його очи і він, не тамлячись з утіхи, закликав тремтячим голосом: — „Так, справді, се ти моя ненаглядна, дороженька донечка! Ах, ходи в мої обійми, нехай притисну тебе до свого зболілого серця! Тепер, коли тебе знов оглядаю, за ніщо маю і найгірші нещастя...“

І він приголублював донечку сердечно і скроплював її личко радісними слезами. Рожечка також плакала, та негодна була більше промовити, як: „Тату! татуню! мій любий татунечку!“...

Коли вже обоє заспокоїли троха свої чувства, запитав отець: „Але скажи мені, моя Рожечко, як ти сюда дістала ся? Розв'язи мені сю загадку! Якаж тяжка судьба так далеко упокорила мою доньку, що аж стала ся слугою слуги мого ворога?“

Рожечка розповіла подрібно, як щиро приняла її родина Бургарда, як она там журила ся недолею батька, як їй стрілила гадка до голови перебрати ся за доньку вугляра і прийняти службу у дозорця замку, щоби в сей спосіб зблизити ся до вітця — та в кінци як она тужила і вздихала за хвилию сеї стрічи.

„А тепер“ — додала Рожечка на останку — „Бог вислухав моїх молитов і сповнив мої найгорячіші бажаня. Я могу Вас любі татуню, часто бачити, могу з Вами розмовляти, часом достарчити Вам ліпшої поживи, і чинити, всякі, прислуги. Тепер я найщасливіша з доньок. Ціле моє жите буду за се дякувати Богу.“

Едельберт взніс очи в гору і промовив зворушений: „Не скажу, що найщасливіша, але певно найліпша з доньок. То я, по правді, я є вельми щасливим отцем! Кілько-ж то разів болів я над тяжкою недолею, що мене закували в кайдани! Нині дякую за тяжкий допуст, без котрого не був би я ніколи пізнав так добре серце моєї доні. Коли мені цісар закладав на шию золотий ланцух, я не розумів більшого щастя. Однак я нині чую ся

далеко щасливим, хочай двигая на ногах зелізні ланцухи, котрі вже так довго давлять мене. Сеї блаженної хвилі, в котрій тебе притулюю до свого серця, не віддавав би я за всі скарби сьвіта!“...

„Ой так“ — додав він по хвили, позираючи згїрдно на золотий ланцух, — „чим же є золото? Нічим в порівнаню з чеснотою, нічим до щасливости, якою Господь чесноту надгороджує!“..

Однаковож подумавши хвильку, взяв Едельберт медаль до рук, поглянув уважно на него і сказав: „Та все таки я несправедливо помітую сим медалем. Він має велику стійність не задля золота, з якого зроблений, але задля гарних написий, які єго украшують.“

„Моя Рожечко! Якраз на нас сповнила св правда сих написів: **Боже око чуйно стереже нас.** Отже Бог стеріг тебе і привів невинну в мої обійми. Око Єго проникнуло грубі мури вязниці і Він змилував ся над моєю нуждою. Він в глибині сеї темниці зладив нам сю невисказану потїху. — З нами Бог! Рицар Кунерик хотїв нам шкодити, а однаковож був тільки орудієм в Божих руках і спричинив нам дотеперішну радість.“...

„А ось другий напис: в **Хресті спасенє!** Дорогою терпінь веде нас Бог до райского щастя. І я чую се добре, бо тепер сего щастя сам дізнаю. Коли Кунерик серед грімкого пированя, при танцях і чарці марнує ночі, може тоді думає, що я послідний нуждар. Однаковож хочтйби він крик пируючих і відголос веселої музики, спровадив аж до моєї вязниці, — що і так чув не раз о півночи — не хотївби я замінити з ним моєї долї. Я в глублині сеї вохкої вязниці, о хлібі та воді, далеко чую ся щасливим, ніж він там у своїх сьвітлицях, що це дороге вино з золотих чаш і їсть найвибагливійші страви на срібних тарелях. Бо ще такий ланцух невикований, що скував би мого вільного духа, що спинив би єго взлетїти до Бога, шукати в Нїм щастя і найти єго в повнотї!“...

„Добре оно, моя Рожечко, що завчасу пізнаєш тягар хреста і терпінь, що коли инші веселять ся на шумних забавах, ти в ночі навідуєш зажуреного батька. Через терпінє уникнеш принади проступку а ліпше зрозумієш чарівну красоту чесноти. Витревай же, моя донечко, на добрій дорозі! Люби Бога і шануй всі Єго заповіді так само

як і четверту! Будь вірною Богу і чесноті! Віра в розпятого Спасителя нехай додасть тобі відваги і сили проти гріхови. Погорди пустими утіхами, зноси терпеливо дочасні терпіня, а будеш щаслившою, ніж коли би ти осягнула перший престол сьвіта! "...

Рожечка, глибоко зворушена, прирекла отцеві вірно і сьвято заховувати єї перестороги, почім, уцілувавши єго руки згасила каганець і вибігла з в'язниці, бо саме стражник з вежі витрубів привіт на поворот ранної зірниці.

XII.

Коли Рожечка знов прибрала подобу смаглявої вуглярки, засіла з господинею і двома єї дітьми до сніданя. Та саме в сій хвили впадає до комнати ненадійно Кунерик. Який був перестрах Рожечки, можна собі легко уявити. Від часу єї служби Кунерик анї разу не заглянув до комнати дозорця. Чи-ж не могла Рожечка подумати, мо її хтось зрадив?... Рицар закликав острим голосом: „Страж замку віддав я кому иншому. Кажу обсадити її чотирма мурами. А ви обі заберите ся на поміч до пекарні!

Бо нині і завтра очікую багато гостей“.

Тепер доперва наполохана Рожечка трошки охолонула зі страху. Кунерик бачив єї помішанє, але певно думав, що оно походить з великого поважання для него. Він усміхнув ся вдоволений і поглянув на ню досить ласкаво, бо ніщо більше єго не тїшило як се, що люди дрожали перед ним зі страху.

Рожечка удала ся з господинею до вказаної їм роботи. Того самого дня прибув з сусїдства рицар Теобальд зі значною дружиною. На другий день загостив Зіґберт, инший хоробрий рицар, в товаристві многих **панцирних**, як тоді звали кінних воїнів, що носили панцири на грудях і плечах. Оба єї рицарі були приятелями і союзниками Кунерика. Майже що година прибувало пішки або верхом множество народа до Фіхтенбурґа. Не тільки середина замку, де мешкав Кунерик з родиною, але і всі побічні будинки були переповнені рицарством. Під вечір, на середині подвіря, розпалено велике огнище, а в кїтлах варено страви. Всі їли і пили, та незвичайно галасували.

Рожечка відгадала, що се має значити. Она видїла вже не раз такі

приготованя до воєнних походів. І справді, коли вже пізно в ночі нагодувала діти, входить до комнати затревожена господиня і заломуючи руки каже: „Моліть ся, діти! Буде війна! Ваш тато, що скликував воїнів і саме тепер повернув, мусить також з другими іти в похід. Завтра вчасно виберуть ся“.

На другий день, ледво розвидніло ся, затрубіли до походу. Кребе, що належав до найсьміливіших воїнів Кунерика, вже стояв вооружений. В зелізнім панцирі та з мечем при боці, маючи шолом на голові а спису в руці, прощав ся з жінкою і дітьми, котрі ревно плакали. Рожечка також жалісно плакала, як коли би він був єї батьком. Він напomiнав жінку і діти, щоби щоденно за него молили ся. А до Рожезки сказав: „І ти, побожна дівчинко, проси за мною Бога, щоби я щасливо вернув до своїх.“

Посторонні рицарі в прецишній зброї, панцирна їзда з блискучими мечами, піхота заосмотрена в довгі списи, всьо то в складних рядах виступало по зводжених мостах. Кунерник замикав цілий сей похід. Коли всі вирушили за браму, закликав він старого маршалка і

віддав єму ключі від брами, мовлячи:

„Ти, старий, пильнуй тих ключів, як ока в голові! Щоби сюда нікого не впустити без твого відома. Будь бачний і чуйний, бо инакше лихо буде з тобою!“

Се сказавши потиснув коня і пустив ся з копита по дуднячїм мості. Сейчас таки зведено мости, а браму замкнено і укріплено.

Рожечка і Кребсова по відходї гамірної товпи провели цілий день в замковій пекарни на чищеню начиня і приверненю давного ладу.

„Слухай, Рожечко! Завтра піду з дітьми до старої матери, що мешкає в сусїдстві. Від воєнного заколоту безнастанно шумить мені в голові, а серце болить від сумного пращаня. Мушу троха розірвати ся. На ніч не верну домів. І ти можеш завтра троха випочати, бо страж брами не належить до тебе. Тільки не забудь про вазнів, та занеси їм їду — а коли вернемо від матери, заставиш нам добру вечерю.“

На другий день зі сходом сонця забрала господиня свої діти і пустила ся в дорогу.

Хто-ж опише радість Рожечки?... Ані думала о спочинку. Від кіль-

кох днів задля множества занять ледво на хвилину заглянула до батька, а тепер, над всяке сподіванє, могла з ним провести цілий день! Вже здавна обдумала і прилагодила всьо, що тільки служило для полекші батьківскої недолі. Передусім постановила заосмотрити его в біле. З того отже полотно, що дістала від Гертруди, вшила в нічних годинах кілька сорочок. А з тих ниток, що сама на пряла, зробила кілька пар скарпиток.

Маючи всьо готове, побігла до вязниці. Насамперед віддала батькови біле, а потім принесла умивальницю, ручник і мило. Вкінци відімкнула его кайдани. Чесний Едельберт, що дуже любив чистоту, бачив в тім велике добродійство, за яким довго зітхав надармо. Коли отже трохи пізнійше вернула Рожечка до вязниці, сказав він радісно: „Так мені тепер добре і мило, немов би я віродив ся!“ — „Дорогі татунцю!“ — відповіла Рожечка — „тепер треба би Вам ще відотхнути сьвіжим воздухом!“

В темнім коритарі знаходила ся побічна фірточка, що вела до гарного городця, який служив до ужитку дозорця, а Рожечка мала его

удержувати в порядку. Отже там завела она вітця.

Поранок був незвичайно гарний. Сонічко сьвітило прекрасно а милий вітрець продував оживляючо. Бідному рицареві, що вийшов з темної вязниці на вільний воздух та на сонічну ясність, здавало ся подекуди, що дістав ся до раю. — „О Боже!“ — закликав він зворушений — „як тут добре, що і в раю не може бути ліпше!“...

Сейчас Рожечка принесла єму знаменитого росолу. Рицар усів під оріховим деревом, що виросло близько вежі. Був там столик і лавочка. Рожечка заявила, що татуньо може тут провести цілу днину на дворі.

„Любі татуню!“ — сказала она — „я радо лишилась би при Вас, коби не пильна робота, якої не могу понехати. Однакож буду старати ся часто тут заглядати.“ — Се сказавши вибігла поквалпно.

Едельберт, користаючи з гарного поранка, проходжував ся в яснім сонічним сьвітлі. Теплі лучі сонця наповняли єго розкошию і будили в нїм нове жите. Зі слезами дякував Богу за се сонічко — а ще більше за любов дак доброї доньки. — „Справдї!“ говорив він — „любов є сонцем в країні духів! Она

всьо огріває і оживляє; без неї сьвіт був би тільки похмурною вязницею“...

Около полудня принесла Рожечка смачний обідець. Опісля ще кілька разів, хоч на коротко, заглянула до батька. Під сам вечір прийшла на останку, щоби з жалем відпровадити єго до вязниці. Але як же зачудував ся Едельберт, коли там обоє вийшли! Він спершу думав, що Рожечка помилила ся... що замість до темниці, завела єго до замкової сьвітлиці. Стїни і склепінє, передше так чорні і брудні, були тепер вибілені і чисті, та цілком вже висхли через продув сьвіжого воздуха.

Цегляний поміст зовсім инакше виглядав, бо був заметений, вимитий і пісочком посипаний. Груз і кропива счезли з під вікна, а ясный небосклін мило заглядав через очищене віконце. В ліжку була солома, застелена білим простиралом, на нїм подушки у сьвіжій пошевці та новий возняний килимок. На столі, прикритім білою скатеркою, стояв кухлик з гарними і пахучими цьвітами. Счез стухлий воздух, а мила вонь цьвітів наповняла вязницю.

Едельберт закликав радісним голосом: „О велику, велику справила ти мені втіху! Любов дитини, справді, стелить цвіти на дорозі життя родичів! Любов є спроможна замінити сумну вязницю на справдішній рай...“

„Але — сказав він по хвили, позираючи на побілені стіни — ти прецінь негодна була того всього сама доказати. Хто-ж в сїм замку був так людяним, що тобі допоміг?“

Рожечка відповіла: „Є тут старший жовнір, що за молоду був мулярем, тай доси не занехав свого ремесла. Сей в минувшій тижни кілька днів хорував. На мою просьбу казала господиня занести єму часом ліпшої поживи. Я сама носила єму їду, а коли час позволяв, сідала я коло єго ложа і ми розмовляли з собою.“

„Одного разу, не знаючи, що я ваша донька, згадав він з великою почесністю і милосердем про рицаря Едельберта. Він оповідав, що в тій битві, котрої з вини Кунерика мало що не програно, він також боровся і був тяжко ранений. А коли упав на місци бою, був би марно згинув, коли би Ви, татуню, не були казали єго підняти і рату-

вати. Отже вчора вечером я просила его несміло, чи не поміг би він мені відсвѣжити сеї страшної вязниці. Я гадала, що робити мені труднощі, а він похвалив мій намір та взяв на себе більшу часть праці.“

„Не дбаю зовсім“ — сказав він — „хоч би навіть Кунерик про се дізнав ся. Він не повинен гнівати ся, що я шаную стан рицарський.“

Едельберт спитав про подробиці що дотикали старого вояка, а потім сказав: „Не пригадую собі чи я коли зробив що доброго сему чоловікови, але его вдячність дуже мене зворушує. Бачиш, моя Рожечка, як то добрі діла, про котрі навіть забуло ся, видають добрі овочі ще й по багато літах.“

Рожечка застала вечерю. Сідаючи коло батька, промовила: „Любі татуню! нині знов разом будемо вечеряти. Що то за щастє!“

Вечеря, як на тодішні обставини рицаря і его доньки, була справді вибаглива і вкусна. Рожечці вдало ся дібрати такі страви, які Едельберт найбільше любив. Був там крупничок з перлових круп, пара печених куропатв з салатою і миска раків. До сего додала Рожечка пшеничний колач і бутельку вина.

„Алеж ради Бога, моя доню!“ — закликав рицар заклопотаний, дивлячись насамперед на ліжку а опісля на заставлений стіл. — „Звідкиж ти, будучи так бідною, роздобула отсе всьо?“

Рожечка усьміхаючись задоволена, заспокоїла заклопотане батька, що полотно дістала ще давнійше від вуглярки а вчера по полудни принесла їй Зоня куропатви і раки. Всьо проче купила зі своєї заслуженини та з дрібних датків від гостей, котрим відчинювала браму.

Едельберт зворушений, закликав сердечно: „Нераз бував я на цісарских пирах та споживав цісарські страви, але не памятаю, щоби бодай один пир був мені так милий і пишній, як отся нинішна вечеря. Один тільки Господь може нагородити тебе, моя дорога донечко, за твою любов до мене!“

Що до Рожечки, то она ніколи в житю не чула ся так щасливою. Ніколи она не мала так щасливої хвилі як тепер, коли могла свого батенька погостити і єму угодити. Тепер пізнала она отсю правду, що милійше є давати, ніж брати.

„О, якеж то жерело щастя для богачів“ — говорила добра дівчина — „коби йно они про се знали!...“

Яке то щастє і для дїтий, коли би вмїли обдаровувати і втїшати своїх родичів! Тодї для них була би земля дїйсним раєм!“

Була вже крайна пора вертати до домашних занять та лагодити вечерю для господинї. Тому Рожечка сердечно уцїлувала вїтця і відїйшла поквално.

Едельберт переповнений щасливостію, довго розпливав ся в думках над добротою своєї незрівнаної донечки і до пізної ночі не міг зажмурити очий. А коли вкінци заснув, то єго сон був так солодкий і тихий, що ніколи в житю не зазнав милїйшого спочинку.

Від тодї чинила Рожечка батькови всїлякі прислуги. Рано до звичайної пайки сухого хлїба додавала горнятко доброго молока, або пару яєць, або кружочок масла на листку винограду. В полудне приносила поживного росолу, а сама попереставала на лихїй юшці. Кождий кусник печенї або смачного печива ховала для батька.

Знаючи що він любить цвїти, приносила єму що днини сьвіжі. Наколи звїдки дістала овочі, то за всїди були они для батька. Навїть пару своїх наушниць (кульчиків), одинокую свою дорогоцїнність, ка-

зала Бургардови продати, щоби тільки батенькови придбати вигоди та купити старого вина для покріплення знівечених сил. Словом, Рожечка жила і трудилась тільки для свого нещасного батька.

Одного дня прибув дозорець Кребс з табору до замку за якоюсь орудкою. Пильно було йому побачити і своїх в'язнів. Входячи до темниці Едельберта здумів ся не мало над зміною, яка в ній зайшла.

„Ей, ей!“ — говорив він з погрозою — „коли би се мій пан побачив, то певно впакував би мене до ще гіршої пивниці. Але, що правда, се мені подобає ся... Но, прошу! що то може чистота і порядок! Пригорщ вапна і піску, трохи заходу і праці..., аж ось з темної в'язниці повстає ясне і чисте мешканє! А знов навпаки — неодна сьвітлиця в наслідок нехарности і недбальства перемінює ся в погану, мрачну в'язницю.“

Вийшовши з Рожечкою на коритар, сказав дозорець строго: „Слухай Рожечко! Я сего не ганю, що ти милосерна для рицаря. Хотяй би ти єму більше доброго ділала, я не чинив би тобі ніякого закиду, але памятай, щоби тебе милосерде не скусило до улєкшеня єму втеки.

Се справді йому не вдалось би, бо від сего є замки, засуви і зводжені мости. Але вже сама проба такої втеки могла би мене погрузити в нещастє. Я стратив би уряд і хлїб — і мене вигналиби звідси на за-всїди. А хто знає, чи би мене наш пан у своїй лютости і не забив. Ти прецінь знаєш, який він за-гонистий! А я заручив ему головою, що вязні є добре замкнені і кріпко стережені. Не чини же мені сеї кри-вди та не наражуй мене на небез-пеку!“

Рожечка обіцяла Кребсови уро-чисто, що послухає удїленої їй перестороги, а при єго відїзді ще раз запевнила єго, що не зрадить довіря, яке він в нїй покладає.

ХІІІ.

В тїм часї, коли Едельберт зна-ходив стїлько потїхи в любови своєї донечки, а Рожечка черпала стїлько щастя в радості батька, за-йшло багато змін у Фїхтенбургїу. Доси був сей замок осїдком веселої забави, а тепер став ся він прибут-ком журби і клопотів, яких нїяка кріпость не повздержить а які на-товпом впали до пишних замко-вих комнат.

Кунерик, зухвалий і загонистий, розпочав війну проти одному з могучих рицарів. Невдовзі прийшла з побоєвища сеї війни до замку в Фіхтенбург'у дуже невідраднa вістка. Кунерик, ранений в битві, стратив всі воєнні припаси, та мало що не попав в неволю. Тепер лежав він в далекім замку одного свояка на ложу болізни задля своїх тяжких ран. Замість щоби він прислав вози наладовані добичею, як се давнїйше бувало, треба було єму посилати гроші та всього иншого. Жінка не могла до него навідатись, бо задля недостачі збройної охорони бояла ся пускати в дорогу. Не сьміла навіть опускати замку, знаючи добре, що піддані мужа не з любови, але тільки зі страху єму підлягали.

Вороги Кунерика зачали тепер повставати і допускати ся явних насильств. Вже кілька разів забрали поживу, закушлену в сусідстві. Жінка єго була зневолена разом з дітьми переставати на лихій страві і терпіти недостаток. Бідні діти хорували ще й на віспу і довго сумнівали ся о їх виздоровленю. На останку з причини безчисленних гризот, клопотів та безсонних ночий сама панї попала в хоробу.

Про всі тоті обставини з найменшими подробицями довідалась Рожечка від балакучої господині. Сама она лише дуже рідко і то хиба на виразний розказ навідувалась до горішних замкових сьвітлиць, де мешкав рицар зі своєю родиною. Скільки разів вступила на поверх, відчувала якусь неохоту і чим скорше збігала по камінних сходах на долину. Вид Кунерика за кожною з ним стрічею прошибав єї серце великим острахом. Що більше, не знаючи чому, чула глибоку відразу не тільки до самого Кунерика, котрий обрабував і увязнив єї батька — але навіть до єго жінки і дїтей.

Відомости, про які довідалась, занесла Рожечка свому вітцеві. З легкою усьмішкою оповідала єму, що дїє ся в замку, додаючи з задоволенєм: „Нехай же тепер самі пізнають з досьвіду, що то є смуток і нужда! Нехай навчать ся приборкувати свою гордість! Пані рицарева, що привикла з дїтьми до розкоший і вибагів, що жила тільки з великими панями, зневолена тепер жити по просту і так саїтно, як в монастири. Тихі слези і зітхання — отсе нові для неї гості та нове знаомство. А гордий рицар,

що нас і багато інших скривдив та знищив, пізнає тепер сю правду пословиці: **»Якою ти міркою міриш, такою тобі буде відмірено!«**

Благородний Едельберт вислухав терпеливо оповідання доньки, однак кож зовсім не похвалив неприязних єї почувань супроти Кунерика.

„Моя доню!“ — промовив він з жалем. — „Чи то тебе я чую, чи то ти так говориш?... Ах, коби ти бачила, як злобна усьмішка поганить твоє солодке личко!.. Се зле, дорога Рожечко! Таких почувань годї хвалити. О не допускай сего, щоби завзятість опоганювала твоє серце! Правда, що Кунерик негідно і несправедливо поступив зо мною. До єго ненависти і до кривд менї заподіяних не дав я єму причини. Однак чи наука і примір Спасителя не є тобі відомі? Чи-ж ми не маємо любити тих, що нас ненавидять? Чи не повинні ми добром за зло платити?“...

„Як же се? То ти бажала би, щоби нещастє, яке на нас спровадив Кунерик, впало тепер на єго достойну родину, яка і без того доста вже терпить, що зносить єго жорстокість і загонистість? То ти хотїла би за вину батька мстити ся на

єго невинних дітях, котрі ще нічого не розуміють? О Рожечко, Рожечко! Не допускай до свого серця, щоби любов до свого вітця будила в тобі ненависть до єго ворогів! Прецінь видиш, що я не відплачую їм ненавистію.“..

„А навідворот, сьвідчу ся Богом“ — говорив він дальше, кладучи руку на груди та підносячи очи до неба — „коли би я в суматосї битви бачив Кунерика в небезпеці, тоді я готов кинути ся на мечі і списи, щоби єму спасти жите, хочби навіть з утратою власного!“

„А ти, Рожечко, коли би ти відзискала знов щастє і достатки а навідворот єго жінка і діти знайшли ся в убожестві і недоли та у твоїх дверий благали о запомогу і поміч — чи ти замкнула би перед ними і серце? Чи ти прогнала би єї дрібні біднятка і жалісну матір, що нам нічого злого не вчинила? Чи ти дала би їм гинути в нужді без ніякого поратунку?“

„Ні, ні!“ — закликала Рожечка зворушена — „сєго би я не вчинила! Я готова з цілого серця всьо з ними поділити. — „Сумніваю ся“ — відповів отець. — „Коли ти відказуєш їм так малої річи — милого погляду або доброго слова, як же

могла би ти щось більшого вчинити? Коли уникаєш нагоди з ними здібати ся, як же могла би ти знайти нагоду вчинити їм добро? Зміни від тепер своє поступованє! Не уникай, але витай їх приязно! Тоді доперва, коли лучить ся нагода, зможеш більше для них вчинити.“

„Ся моя рада не походить з людскої второпности або вирахованя, — щоби собі придбати ласку могучих ворогів, що нас держать у своїй перемозі — та щоби їх зневолити віддати се що нам видерли. Якби тільки була отся причина нашої прихильности для них, тоді не мали би ми ніякої заслуги. Навпаки, се булоби підлим раболіпством, яке бй нас тільки покривало соромом.“

„Ні, моя донечко, правдива любов ближнього не може вицвітати з нікчемного самолюбства. Она виростає тільки з глибини чистого і величавого серця. Она є відблиском тільки сеї Божескої любови, яка становить єство нашої сьвятої віри і яка повинна оживляти кожду побожну душу. — Бог є любовю. Він любить всіх людей, як свої діти. Він каже сьвітити сонцю навіть для безбожних та зсилає їм

дощ і росу. Чому? Бо Він хоче, щоби поправили ся і щоби колись всі дістали ся до неба. Син Божий за-для спасеня всіх віддав жите на жертву і проляв свою кров. Ми отже повинні також жити щирою любовю. Ми повинні любити всіх людей як братів і сестер та добре їм чинити. А хотяй би се були наші вороги, то й тих не маємо відпи-хати від свого серця. Ми повинні навіть наше жите за них покла-сти.“

„Словом, маємо їх любити як себе самих. Наша любов повинна взлі-тати з отсего земского подолу до небесних височин. Не тільки, що мусимо любити Бога над все, бо понад Бога нема гіднійшого лю-бови, але ми також повинні всіма силами старати ся, щоби ми були Єму подібні — в любови“...

„Але може тебе, дорога доню, змучила вже моя довга бесіда? — запитав отець Рожечку, що стояла перед ним покірно з похиленою го-ловою та зложеними мов до мо-литви руками.“

„О ні, татунцю!“ — відповіла Ро-жечка сердечно. — „Говоріть, про-шу, дальше! Се золоті слова, яких ніколи не забуду.“

І врадуваний рицар говорив дальше так: „Тільки отся сьвята любов Бога і ближних може приспособити нас до осягнення царства небесного. Душа без любови і в самім небі не знайде щасливости. Кождий там не придатний, хто дише ненавистію. Любов є жерелом всякої щасливости небесної — без неї небо не було би справдішним небом.“

„Длятого то саме є задачею земного житя, щоби сю Божу любов мов рідку рослину заціпити в нашім серци, плекати єї старанно і надати їй гарний зріст. Любов марних річий — як приміром пустої слави, змислових розкошій і мимо ідучих дібр дочасних не допускає Божої любови до людського серця і нищить єї в самім зароді. Тому Господь, хочачи людський ум устеречи від пихи, самолюбства і захланности земних дібр, зсилає на людей різні нещастя і терпіня.“

„Задля сеї мабуть причини позбавив нас обоє значіня, достатків, щастя та вигід, якими наділює нас богатство. Будь певна, моя доню, що доки Бог зсилає нам терпіня, доти є в нас щось такого, що тільки терпінем може бути очище-

ним. Узнаймо отже, дорога Рожечко, вітцівські наміри Бога, не псуймо їх довершення ненавистію до наших виновальців і не тратьмо добровільно сего благословення, яким Господь нагороджує терпіня.“

Рожечка слухала батька з великою увагою. Коли-ж перестав говорити, сказала зі слезами: „Всьо отсе правда, дорогі татунцю! О як ще мені далеко, щоби я була гідною неба... Однакож з помочію Божою прирікаю тобі поправу. Буду старати ся любити Бога над всьо а всіх ближних без виїмку як себе саму. А коли терпіне може зробити мене лїпшою і милїйшою, то я готова терпіти, доки Бог схоче. Бо щож значить се коротке дочасне терпіне в порівнаню з щасливою вічністю?“...

І Рожечка додержала обітницї. Вже не уникала рицарових дїтей, котрі виздоровіли і бавили ся часом під доглядом няньки на замковім подвірю. Вже не удавала, що їх не видить — навпаки, витала їх все з приязною усьмішкою. Часто розмовляла з ними і старала ся бути для них услужною і чемною. Коли раз дістала від Зонї присвоєну серничку і пару горличок,

дарувала серничку паничеві а горлиці двом панночкам.

В сїм хлопчику і дівчатках пізнала тепер миленькі дїточки. Зачала робити собі закиди, що доси була для них так байдужою і не привітливою. — „Отже — говорила сама до себе — я сама позбавила себе великої приємности. Моя похибка була разом моєю карою... О яка-ж се правда, що казали татуньо: **Ліпше є любити і прощати, як ненавидіти і мстити ся.**»

Та незабаром лучила ся нагода, в котрій змогла Рожечка вповні виконати всі батьківські науки.

XIV.

По безнастанних дощах заяснів в кінці гарний осїнний день. Ясне і тепле сонїчко, заглядаючи межі високі мури, так мило і красно сьвітило, що всьо здавалось дихати новим житєм. Жителі Фіхтенбург'а поспішили в поле по останки полишених плодів. А нянька, що звалась Текля, вийшла з дїтьми Кунерика на сьвіжий воздух.

В середині просторого подвіря знаходилась і гарна криниця. Мур

з тесаного каменя окружав єї довкола а на струнких колюмнах вносив ся острокінчастий дах ґотицкий, прикрашений штучними вежочками. Ся криниця була незвичайно глибока. Майже чверть години було треба, щоби через оборот колеса спустити і витягнути ведро. Кождий з гостей уважав сю криницю за найбільшу особливість Фіхтенбургґа. Щоби показати єї глибину, вкидали на пробу малі камінці. Кождий дивувався, кільки то часу минуло заки відголос спадаючого камінця відбив ся в горі.

Клади також запалений смолоскип у ведро і спускали на діл, а тоді представляв ся дивний вид. Іменно вохке обмуроване, з котрого денеде зіле блищало тисячними диямантами через сьвітло відбите в каплях води, аж на останку се сьвітло миготїло в далекій глибині мов червона зірочка. Мулярі, які часом направляли або чистили сю криницю, потребували до сего множество драбин, котрі укріплювали на зелїзних гаках, що їх там колись нароком вмуровали. Ся криниця стояла на округлім травнику, що приємно відбивав від буркова-

ного подвіря, а деревця рябини окружали єї вінцем.

Отже згаданого дня бавило ся трое діточок на зеленім травнику коло криниці. Обі панночки, Іда і Емма, не могли доволї налюбувати ся, дивлячись на червоні бо дозрілі китички рябини. Текля зірвала їм кілька китичок. Отже они зачали пильно обривати ягідки і наволікати на нитки, по чім, мовби се були шнурочки коралів, украшували свої рученьки та шиї в тім переконаню, що красше годї пристроїти ся.

Тим часом малий їх братчик, Генрик бавив ся збиранєм камінчиків, з котрих більші вкидав до криниці та слухав з цїкавостію, як они спадали. Кілько разів камінчик долетїв до споду і вдарив у воду, хлопчик скакав з радости. Вкінци втомлений сею забавою, відступив троха від криниці — аж тут прилітає якась птичка і сїдає на беріжку ведра. А що в нїм звичайно лишалось трошка води, отже зіскакує на дно, щоби напитись або скупатись.

Генричок бачить, що птичка сховала ся, ддятого в дитинній простотї каже до своїх сестричок: „Пождіть! я її легко зловлю. Тільки

тихо, тихо! Ой, гарний сей буде збиток!“ — І сейчас видрапав ся на обмуроване криниці, протягнув рученьку до ведра, а не могучи его досягнути, нахилив ся що раз більше... аж в кінци стратив рівновагу і злетів до страшної безодні.

Вистрашені дівчатка кричали страшенно. Теклі не було, бо відійшла до кухні. Доперва на крик дїтий прибігла переражена. Чує як хлопчик кличе і плаче в криници. Заглядає там з тревогою і бачить, що Генричок висить на однім гаку, заціплений за одержинку. Нянька стоїть і дивить ся — та не знає, що почати. В замку пусто, не видно ані живої душі. Пані рицарева лежить хора, а решта людей на поли... Нянька побіліла з жаху і дрожачи на цілім тілі заломила руки та з голосним криком благала о поміч Бога і всіх Сьвятих.

Втім прибігла духом Рожечка. Доси не виходила з дому, бо в ночі захорувала еї господині донечка, котрої муєла доглядати. Довідавшись, що стало ся, закликала поквалпно до Теклі:

„О хутко, хутко! Помози мені всїести до ведра і спусти мене в криницю. Коли крикну: **стій!** —

то затримай ведро, а коли скажу: **вже!** — то тягни в гору. Тільки уважай на мої поклики і будь відважною! Я маю надію, що з Божою помочію виратую хлопчика“.

Се сказавши поглянула з вірою на небо і поручивши себе опіці Всевишнього, всіла у ведро. Жах переймав небогу, коли спускаючи ся щораз низше, чула вогкий і студений воздух. Сонічна світлість здавала ся гаснути, а похмура темнота зростала що хвиля. Вкінци, будучи вже близько коло плачучого хлопчини, крикнула: **стій!** — і ведро стануло. Она хотіла відчепити хлопчика обережно від гака і взяти в свої рамена. Але се було тяжко і небезпечно. Ведро холітало ся а она не мала свобідних рук, бо одною мусіла держати ся ланцуха, щоби не впасти в глибину.

Довго мучила ся бідна Рожечка, але на дармо. Страх її огорнув і студений піт виступив на чоло. З глибини пропасти молила горячо Бога, щоби не опускав її в сій розпучливій хвили... І Господь вислухав благання слабосилої героїки. Її отчайдушні зусилля увінчали ся вкінци успіхом. З натугою послідних сил підняла она хлоп-

чика в гору, освободила з гака і притягла до ведра. А хлопчина захопився її рученятами за шию так кріпко, мовби вирвав ся з рук лютої смерти..

В сій хвили крикнула рожечка: „**вже! вже!**“ — а врадувана Текля з подвоєною силою крутила колесо в гору. Тимчасом Генричок притулив ся цілим тілом до своєї спасительки, та майже дусив її за шию. Серце его голосно тьохкало з великого страху і безмірної радості рівночасно. А до крайности знесилена Рожечка віддихала тяжко та тремтячими устами шептала безнастанно: „Слава Тобі, Господи! Слава Тобі!“

Про сю страшну подію дізналаь і мати Генричка. Почувши страшний крик на подвірю, она помимо хороби схопила ся з ліжка і прибігла до вікна. Мов грім ударили в ню голоси дівчаток: „Генрик впав в криницю!“ — Сі страшні слова здавались греміти по всіх кутах просторого замку. Бідна мати стрясла ся з жаху! Коліна під нею угнули ся — руки дрожали — не могла рушитись з місця. Серце єї товкло ся так насильно, немов хотіло розсадити груди!..

Текля, що немогла відступити від колеса, заспокоїла паню лише короткими словами, що панич зачіпив ся в криници за гак та що служниця дозорця працює над єго ратунком. Слабий луч надії вступив в серце вистрашеної матери. Голос завмер на єї устах, лише в глибині душі благала Господа о спасене єї одинака. З острахом гляділа она на криницю, з котрої мало добути ся або жите або смерть. Кожда мінута здавалась їй вічністю...

Нарешті показала ся Рожечка. В одній руці держала она потульного хлопчину а другою обняла ланцух. Колиж ведро дійшло вже до такої висоти, що Рожечка станула з дитиною рівно з обмурованєм криниці, тоді Текля заперла колесо, притягнула гаком ведро і хотіла висадити хлопчину. Але слабосила і дрожача дівчина не могла рівночасно і ведро вдержати і хлопця видобути. Довго, довго намагала ся надармо. Був то страшний вид для матери, котра тремтіла на гадку, що леда хвиля і всі троє шубовснуть в пропасть. Рожечка бачила, що тим способом нічого не докажуть. На єї приказ Текля пустила ведро. Тоді

Рожечка хотїла подати їй хлопця, але ї се не вдало ся. Хотяй Текля нахилювала ся і витягала руки, годї було его дістати. Мати не могла вже на се дивити ся — їй тьмило ся в очах і она крикнула слабим голосом: „Ой не так! не так!“ — Рожечка не чула єї слів, однакож сама зміркувала, що сей спосіб гірший від першого.

По хвилині надуми Рожечка взнесла очи до неба і сказала до Теклі: „Попихай ведро, щоби звільна гойдало ся над криницею!“ — Текля послухала, хотяй не догадувалась, що з сього вийде. — „Тепер — відозвалась Рожечка — будь сьмілою і уважною! Коли розгойдане ведро зближить ся до тебе, ти швидко вхопи хлопця обома руками і висади на землю! Тільки зажди, аж закличу на тебе: Гляди, гляди! — хапай!“ — І справді, в сїй хвили вхопила Текля хлопчину і висадила на землю.

Опісля подавала руку також Рожечці. Але она сказала: „Ліпше попхни ведро до противної колюмни!“ А коли Текля виконала сей приказ і коли ведро зближило ся до колюмни, тоді Рожечка обняла стовп руками, станула на обмурованю і зіскочила на травник.

О як же була тепер щасливою, коли знов почула тверду землю під своїми ногами! Як же тїшила ся, видячи над собою ясність сонця і синій небосклін!.. Рожечка впала на колїна і взнесла руки до Бога, котрий спас її разом з дитиною від погибели. Першим єї голосним і повним вдячності окликом був отсей: „Дякую Тобі, о милостивий Боже! — А другий оклик добував ся радісно з єї серця: О як же втїшать ся татуньо, як будуть задоволені з своєї донї!“

Не тратячи часу, побігла скоренько до вязниці з веселою вісткою про щасливе уратоване хлопчини. Едельберт притиснув свою доню до серця і плакав з великої радости так солодкими слезами, як ніколи в житю.

„Моя Рожечко! — сказав він успокоївши з плачу — нинї віднесла сьвітлу побїду, бо сама над собою! Ти відплатила ворогови добром за зло! Твій вчинок є висшим від дїл рицарских, бо замість знищити сильного ворога, ти уратувала жите людини. Однакож не будь із сего гордою! Господь Бог подав тобі нагоду і потрібну відвагу — Богу отже належить ся вся хвала!“

XV.

Текля завела на гору уратованого хлопчика. Мати забувши за хворобу, скочила до дитини, обняла раменами, скропила радісними слезами і по сто разів питала, чи єму що злого не стало ся. Генричок не дізнав ніякої ушкоди, тільки зблід від великої тривоги. Тепер мати, притулюючи хлопчину до серця, упала на коліна і закликала з глибокою вдякою: „Ти мені, о Боже, даєш єго творцею, — Тобі я єго виховаю!“

Опісля впала на ліжко безсильна і сказала: „О ти недобрий хлопче! Через твою легкодушність набавив ти мене безмежного страху. Кілько-ж то разів упоминала я тебе, щоби ти уникав подібних небезпек! Кілько разів говорила я, щоби ти не ходив до криниці, не зближав ся до коний, не лазив по деревах! Через свій непослух мало не стратив ти життя. Щож сказав би твій отець, коли би ти так марно був згинув? Ах, будьже послушнішим на будуче! Мов чудом зістав ти мені звернений! Дякуй Богу, що післав на твій ратунок доброго ангела!“

„Та бо сей ангел, що тебе ратував — говорила мати, поглядаючи кругом — се є бідна вуглярка!.. Де-ж она, ся добра дівчина?... Споч Теклю, пошукай її і приведи до мене, щоби я їй подякувала. Такий вчинок не може лишитись без нагороди.“

Нянька побігла до помешканя дозорця. Рожечка занята роботою пончохи, сиділа при ліжку хорої дівчинки.

„Ходи! — сказала Текля — ходи на гору до пані! Тіш ся, бо певно дістанеш щедрий дарунок!“

Сі слова прикро вразили благородне чувство Рожечки. Она не мала охоти послухати приказу, бо не хотіла ніякої заплати — „Але бо коли не піду — подумала собі — то ухиблю чемности і засмучу ущасливлену матір.“ — Отже таки пішла з Теклею.

Скромно і встидливо ввійшла до сьвітлиці. Пані Гільдегарда, — бо так звала ся жінка рицаря, — сиділа при спячім хлопчині. Коли-ж побачила Рожечку, встала покванно і — не зважаючи на ріжницю стану, сердечно обняла убогу дівчину.

„О моя доню, — промовила сердечно — яку-ж я тобі винна

вдячність! Що за благородний вчинок ти сповнила! О яке страшне нещастє відвернула ти від мене — та яку невисказану радість справляєш мені! Без тебе сей малий хлопчик, що тепер так солодко спочиває, був би лежав тепер і мертвий і на дні криниці... Ти мені вирвала дитину з рук смерти, тому від нині не перестану уважати тебе за доньку а ти знайдеш в мені правдиву матір. Від сеї хвилі зістанеш на завсїди при мені.“

„А тебе — сказала строго до няньки — тебе я довше держати не могу! Ти повинна була мати бачне око на діти а ти не сповнила сего обовязку. Замість їх стеречи, ти мало що їх запропастила. Нині ще кажу тобі виплатити твою заслуженину, а завтра опустиш замок.“

Текля гірко плакала і просила о прощенє. Упавши на колїна, говорила зі слезами, що будучи сиротою не знає, куда обернути ся — та що певно поправить ся.

Але пані відповіла: „Вже не раз ти мені се обіцувала а ніколи не додержала слова. Длятого зовсїм тобі не могу вірити. Та хоч мені

прикро відправляти тебе зі служби, однакож годі, щоби я з огляду на тебе наражувала мої діти. Іди же, погляди собі іншої служби та веди себе красше.“

Тоді відозвалась Рожечка: „Прощу простити мені, що осьмілююсь промовити слівце за Теклею. Правда, що она поповнила великий блуд. Єї недогляд тяжко зранив серце ласкавої пані, бо мало хибувало, щоби панич не згинув. Однакож я маю переконанє, що ся страшна подія буде повсякчасною пересторогою і незабутою наукою для неї.“

„А се знов скажу в єї обороні — говорила Рожечка покірно, але з великим чувством. — Чиж она не старала ся всіма силами зло направити? Хибаж не спішила з помочію, навіть наражуючи своє жите для ратунку хлопчини? Чиж годить ся відопхнути без помилування каючу ся сироту, яка дала докази щирого посьвяченя?“

„О ласкава пані! Коли Бог вислухав вашу молитву, то й ви не відкидайте благаня сеї нещасної сироти! Господь оказав над панею милосердие, окажіть й ви, пані, над вашим ближним. Бог вернув пани дорогу дитинку, не позба-

вляйтеж сироти великодушної опікунки! Бог прощає грішникови, котрий жалує і бажає поправитись, отже і ви, пані, простіть. Бог подає нагоду, щоби належну вдячність Єму сейчас ствердити учинком. А таким буде простити загриженій бідняжці і прийняти її до попередньої ласки“...

„Ах, спільна нам була радість і щастє зі спасеня хлопчини! Чиж якраз мати — з нас всіх найщасливіша — має бути тепер жорстокою і невмолимою?... Ще не обсохли радісні слези на лицях пані, а чиж бідна Текля має проливати гіркі слези і ніхто їх не отре?... Ні, сего ви не дозволите, благородна пані!“

„Що до мене, то я не могу прийняти місця, яке мені пані ласкаво уділюють. Було би се гріхом позбавити хліба бідну сироту та будувати своє щастє на чужій недоли.“

Пані Гільдегарда з великим зачудуванєм слухала так довгої а горячої просьби мнимої вуглярки. — „Справді не знаю — сказала она — що більше подивляти, чи твою відвагу, чи благородність? І хтож би опер ся такій заступниці? Текля не стратить місця, але

й тебе беру до себе. Нині не змогу тобі відвдячити ся так як би я сего бажала. Мій муж далеко, а я сиджу мов увязнена. Однакож маю надію, що вскорі Кунерик верне і щедро тебе нагородить. Тимчасом покинь службу у Кребса, а будь мені донькою, товаришкою і подругою. Кажу тебе ліпше убрати і дати тобі всяку вигоду, бо ти гідна красшої долі.“

Ся доброта і прихильність пані Гільдегарди, котра і няньці великодушно простила, зворушила Рожечку до глибини серця. Чуючи до неї високу почесть, була би радо вчинила єї волю, коли би не батько, котрого не могла опустити і лишити на чужі руки. Не хотіла також виявити, що є донькою Едельберта, без засягнення поради батька. Длятого відповіла:

„Дуже перепрашаю, що не могу прийняти чести, яку мені ласкава пані жертвують. З глибокою вдячністю узнаю милостиві наміри зглядом мене. Однакож думаю, що кожде добре діло є само собі нагородою. Крім сего маю так добру службу, що не тужу за ліпшою. Ніякий стан не ублагороднює сам чоловіка, але тільки спосіб, в який він сповняє свої обовязки та зно-

силь тягарі свого звання. Яко служниця дозорця маю часто нагоду чинити малі добродійства вязням... Я вповні є щаслива — нехай же надмірна доброта пані не руйнує мого щастя!“

„Дивна дівчино — промовила пані — я тебе зовсім не розумію! Твоє щастє у Кребсів, а нещастє при моїм боці — се справдішна загадка! Чиж нічого не змогу для тебе вчинити? Жадай, чого хочеш, а на мою честь прирікаю, що, о скілько се буде в моїй силі, сповню твоє жаданє.“

„Коли так — відповіла Рожечка — то беру паню за слово. Але вперед надумаю ся, о що маю просити. Думаю що незадовго прийде сеся хвиля, в котрій мені пані допоможуть до великого щастя. Тимчасом лишу ся спокійно в темній закутині... Позвольте, пані, що тепер віддалю ся — пора мені спішити до хорої дитини Кребсів.“

Се сказавши, склонила ся привітно і вибігла поквалпно з комнати.

XVI.

Пані Гільдегарда рівно благородна як і розумна особа, вміла

цінити благородний спосіб думання Рожечки. Она чула для неї щиру приязнь і бажала єї щастя, але не могла поняти єї поступованя. Не без причини догадувалась тут якоїсь тайни. Она оперла голову на долони і роздумувала, щоби се могло значити.

„Звідкиж-ж у простої дівчини — говорила до себе — звідки взяли ся так високі думки і так гарні вислови?... Звідки ся достойність, з якою ввійшла до сьвітлиці — а котра обявляла ся в кождім єї руху?... В розмові не показала ніякого страху, немовби належала і привикла до найліпшого товариства та одержала найприємнійше, найкрасше вихованє... Те всьо більше мене дивує, ніж єї велика відвага і притомність духа“...

„Яка-ж причина — роздумувала она дальше — що не хоче лишити ся при мені? Таже нігде не мала би ліпшого місця! Справді, є в тім щось скритого!.. Чи би хіба не була на лихій дорозі?... Чи се така тайна, якої виявленє принесло би їй сором?.. Ні, не думаю сего. Але мушу мати на ню бачне око.“

Закликавши старого маршалка, дала єму порученє, аби пи-

льно уважав на всі поступки Рожечки. Сей слідив отже кожний єї крок, але довгий час не відкрив нічого злого. Овшім, приносив про ню самі похвали.

Аж одного дня прибіг задиханий з донесенєм, що саме в порі, коли всьо в замку спить, Рожечка відвиджує увязненого рицаря і довгий час проводить у него.

„Се річ дуже підозріла і небезпечна“ — говорив старенький маршалок. — „Отся дівчина могла би наразити нас на великий клопіт, ба й на нещасте! Я бою ся, щоби она не улєкшила рицарєви втеки, а їй зовсім не збуває на сьмілости і відвазі. Однакож не знаю, що обое урадили. Я надставляв уха, як тільки міг — але кромі тихого гамору нічого не чув.“

Правду сказавши, не тиха розмова була причиною сего, а радше ся обставина, що поважний маршалок був майже глухий.

Донос маршалка не мало здивував Гільдегарду. — „Едельберт“ — сказала она — „є найгіршим нашим ворогом! Завсїди так говорив Кунерик, коли я єго просила, щоби не доскулював бідному рицарєви. Мій муж занадто багато набалакав мені на него. Не могу отже сум-

нівати ся, що сей Едельберт горить проти нас ненавистію. Се зле, що ся дівчина жиє з ним так приязно. Мушу я сама послухати, о чім они там радять.“

Веділа проте маршалкови, щоби сейчас повідомив її, як знов наступлять такі сходи, але щоби сего нікому не казав. Самаж не змінила зовсім свого поступованя супроти Рожечки. Завсіди була для неї чемною і привітною, не показуючи найменшого підозріння.

В кілька днів опісля, коли вийшла з дітьми до города, взяла також і Рожечку з собою. Вечір був гарний і милий. Рожечка серед сердечної розмови провела сей вечір приємно. При відході дістала від пані кілька дозрілих брескв.

По заході сонця, коли добре стемніло, прибігає маршалок і каже: „Прошу пані! Тепер саме є обоє разом — тепер пані можуть переконатися, який они там кують заговор.“

Пані Гільдегарда, не хочючи дати ся пізнати, взяла чорний плащ на себе і поспішила до вязниці. — „Сего, що тепер роблю, не можна похвалити“ — говорила она. — „Підслухуванє є річю поганою і підлою. Але чиню се длятого, бо доля

сеї бідної дівчини дуже мене обходить — а притім не можу бути байдужою на інтерес власної родини.“

Двері вязниці були тільки примкнені. Кожде слово, висказане у внутрі вязничної келиї, доходило виразно до уха. Гільдегарда чула отже добре, що Едельберт і Рожечка говорили.

„Знамениті сї брескви“ — сказав рицар — „саме такі, як на нашім деревці під вежею замковою. Завсїди превозношу брескви над инші овочі. Яким милим є нїжний і румянець, як приемний і оживляючий їх запах а яка соковитість, який смак предивний!“

„Мій Боже!“ — говорила Рожечка — „вид отсих брескв витискає мені слези з очий. Ах, коби то я могла як давними часами нарвати таких овочів в нашім городі і занести вам, дорогі татуню, в зеленім кошичку до вашого покою!“

„Моя доню!“ — відповів Едельберт — „дякуй Богу, що ти і сї принесла. Прецінь ти казала, що се деревце заледво десять штук зродило в сїм році, а з них дістала ти три від панї. Ах, якаж она добра для тебе!“

„Длятого саме“ — сказала Рожечка — „повинна би я виявити їй щиро, що я ваша донька. Я маю надію, що она заховає сю тайну і найскорше склонить свого мужа, щоби вернув нам свободу.“

„Я так не думаю“ — відрік Едельберт. — „Не маєш понятя, як запекла є его ненависть... Добре і чутливе серце пані Гільдегарди можна прирівнати до самої брескви, але серце Кунерика ще твердше ніж кістка сего овочу. Скорше зломиш зуба, ніж її розкусиш.“

„Однакож міркую“ — сказала Рожечка — „що коли Кунерик довідає ся, що я з Божою помочію спасла жите его одинчика, то ніколи не дозволить, щоби ви, дорогі татунцю, погибли в сій пивниці! Коли я впаду єму до ніг і не перестану благати, то певно мене вислухає.“

„О, не гадай, що се легка справа!“ — відказав Едельберт. — „Знаю я его добре. Хотяй похвалить твій вчинок, бо хосенний для него, — хотяй готов признати заслугу і подумати про нагороду, але ніколи не переможе себе до сего степеня, щоби зложив свою стару ненависть проти мене. Она вросла в нім так глибоко, що єї навіть не захитаєш.“

Скорше вирвала би ти дуб з корінем.“

„Алеж, дорогі татуню!“ — говорила Рожечка палко — „коли би єго можна переконати, що хотяй він видер вам все, однакож ви завсіди єго любите і бажаєте єму добра, — що ви навчили мене любити єго і цілу єго родину а навіть чинити їм услуги, — що без ваших наук може би я не була так скоро прибїгла на ратунок хлопчини, — що ви отже є першою спонукою до сего ратунку, — чи се не змягчило би єго твердого серця, як мякнуть і тають леди від лагідного подуву весни? Чиж не мало би бути способу, щоби єго зворушити і переблагати?“

„Може бути“ — відповів Едельберт задуманий, — „але я все таки сумніваю ся. Та нехай буде, що буде, але ми тепер нічого не вдіємо. Я мушу лишити ся у вязниці, доки Кунерик не верне. Без єго відома не приняв би я свободи від панї Гільдегарди. Знаю, що она би сю людяність дорого переплатила. Хотяй би менї тільки дозволила проходжувати ся в середині замкових мурів, він готов би мене посуджувати і вигадувати тисячні негідности...“

„Отже ти, дороженька Рожечко!“
— мовив праведний рицар, гласкаючи донечку по головці, — „ти зовсім не кажи пани, що ти моя донька. Я в ім'я Боже лишу ся тут. Не хочу заподіяти так добрій людині ніякої гризоти. Господь Бог найскорше полагодить справу... Даймо вже сему спокій! — Сі бесіди без потреби нас зворушують. Доста вже сего на нині!“

І зараз обоє розпочали иншу розмову. Сего, що почувла пані Гільдегарда, було також доста для неї. Тому вернула до своєї комнати і цілу ніч не могла заснути. Подив і біль зворушили на переміну єї серце. В почуваню незвичайної почеси для Рожечки говорила она: Отже ся бідна вуглярка є панночкою рицарского роду?! Щоби зближити ся до батька, вдягнула сю просту одіж і приняла тяжку службу. Всьо, що діставала від мене, кождий овоч або иншу дрібницю, то всьо давала вітцеви!“...

„З любови для него відкинула мій дар, щоби в моім домі мов донька моя дізнавала краспої долі. Натомість воліла зносити дальше всі прикрости тяжкої і понижаючої служби. Що за серце у сеї дитини! Коли би жила єї мати, о як

би нею тїшилась!... Дивна річ, справді. Донька чоловіка, якого ми заковали в кайдани, уратувала жите нашому синкови! А сей чоловік учив свою доньку, що повинна так красно думати і ділати... Що за благородність, яка велич душі!“

Слези станули їй в очах. — „О ні!“ — говорила дальше — „так лишитись не може! Сей добрий і праведний муж мусить відзискати свою свободу, свій замок і всі добра. Такий батько і така донька гідні є всякого щастя і пошанованя. О чомуж не могу сейчас єго освободити та звернути єму єго маєток? Коли би се від мене зависіло, нині ще опустив би він сю похмуру вязницю а завтра рано віджав би радісно в границі Таненбургґа“...

„Однакож на жаль — се неможливе! Глухий маршалок, який все каже, що жінки в ділах управи та війни не мають голосу, — аж тепер був би глухим мов пень на мої прикази! Сей старець ані з вязниці ані з замкових мурів не випустить Едельберта. Так само і каштелян Таненбургґа не схоче мене послухати. Він готов замкнути брами перед Едельбертом і боро-

нити єму приступу, як лютому ворогови. Мій муж навіть ніколи би мені не простив, що я бажала віддати Таненбурґ в руки властивого дідича. Але чого женьщини негодні доказати радою і силою, сего часто доказують усильними мольбами. Як тільки муж верне з нещасливого походу, сейчас спробую, що на нїм вимогуть мої слези і благаня. А Ти, о Боже! — благослови мої змаганя!“

„Як же мені тепер“ — говорила вкінци Гільдегарда — „як мені поступати проти Рожечки? Чи маю признати ся перед нею, що я відкрила тайну? Ворожнеча і незгода Кунерика з Едельбертом зовсім не дотичать єї особи. Чи ж маю поводити ся з нею після єї стану і уродження, дати їй мешканє відповідне і садовити при своїм столі? А щож би на се сказали у замку? Старий маршалок, маючи за собою залогу, не дав би Рожечці вже й слівця заговорити з батьком“...

„Догляд вязниці зістав би заострений. Строга страж не дозволить нести ніякої полекші вязневи. Тим чином іно побільшить ся жура сеї доброї панночки. Ніхто отже не повинен знати, що Рожечка є донькою Едельберта. Я сама не дам їй

сего пізнати. Щож би обоє на тім зискали? На що спричинювати непотрібні клопоти? Найліпше вчиню, коли батькови і доньці буду потайки діяти як найбільше доброго, а виявлене тайни відложу до щаслившої хвилі, яка певно надійти не забарить ся“...

XVІІ.

На другий день рано пані Гільдегарда закликала Рожечку до себе і з більшою ніж звичайно приняла її щиростию. — „Я знаю — що ти дуже милосердиш ся над увязненим рицарем і по можности осолоджуеш ему неволю. Не ганю я сего, але овшим похвалюю. Однакож знаю, що ти сама бідна і терпиш недостаток. Від нині прийду в поміч твоїй добродійности. З моєї пекарні і моєї пивниці будеш брати що потреба для рицаря.“

І від сеї хвилі діставав Едельберт найдобрішші страви та найліпші вина. Старий муркотій — маршалок — не знав про се, бо пані поступаючи обережно, уміла его зацитькати і приспати его підозрливість.

Під позором, що хоче навідуватись до спасительки Генричка,

Гільдегарда заходила що днини до помешканя Кребса. Тут не тільки давала Рожечці безнастанні докази поважання і приязни, але ще й вимогла на господини, щоби не обтяжувала її занадто тяжкою службою.

У вільних хвилях бувала Рожечка у замкових сьвітлицях, а навіть могла брати з собою діти Кребсової. Була се незмірна ласка в очах господині, котра уважала себе за щасливу, що має в службі дівчину, яка дізнає так великої прихильности у єї пані.

Тимчасом Гільдегарда чекала з великою тугою і нетерпеливостію на поворот мужа. Колиб не вістка, що він вернув до здоровля і вскорі має прибути, була би сама вибрала ся до табору.

В кінци діждала ся. Кунерик прибув до замку з двома рицарями та з численними товаришами воєнного походу. Маючи дубові галузки на шоломах і ратищах (списах з ременями) — стрійно і шумно, при звуках сурм вїхали они до Фіхтенбурґа. Кунерик зіскочив з коня, обняв радісно жінку і діти а опісля удав ся з рицарством до великої салї замкової.

Коли вже проминула перша радість привитаня, Кунерик не міг доволі налюбувати ся своїм синком, що процвітав здоровлем і вродою. Тоді мати зачала оповідати, як Генричок упав до криниці і як Рожечка его спасла. Дуже подрібно і з притиском змалювала она сю страшну подію. Батько почув студену дрож і закликав: „Так отже, дорогий синку, був би ти мені втопив ся і я не був би тебе більше оглядав! Ах, якеж страшне нещасте було би нас навістило! На саму гадку кров ціпеніє в моїх жилах. Ей, моя дитинко, учи ся осторожности!“

Мати принесла одежинку, яку тоді мав на собі еї пестій, а яку сховала на памятку сеї події. Она показала її мужеві, де була роздерта, висячи на гаку. Кунерик оглянув її уважно і сказав з жахом: „Крайна була пора, щоби наспіла поміч! Нехай би ще було прорвало ся кілька ниток, а тоді не було би вже ратунку... Ся дівчина віддала нам велику прислугу. Справді, се чин гарний і благородний, чин дійсно геройський! Подивляю відвагу і притомність ума сеї бідної дівчини. Але чи ти нагородила еї пожертвованє?“

Гільдегарда відповіла на се: „Вибір нагороди я лишила для тебе. Все, що я їй дати могла, видавалось мені нічим супроти єї посвячення, — бо она важила своє жите! Коли я гляділа, як она холітала ся з ведром над пропастию, тоді серце завмирало в мені з остраху. Такої жертви не оплатить ся кількома штуками золота... Тобі проте лишаю визначене для неї відповідної нагороди. Надіюсь також, що не вчиниш мені і собі сорому“.

Ніколи Кунерик не дізнав такого зворушення, як в отсій хвили. Будучи загонистим в своїх почуваннях, хотів сейчас побачити Рожечку, казав отже її закликати. І она гнеть вступила до салі з дівочою скромністю, але zarazом і благородним достоїнством. Рацар закликав радісно: — „Витаю тебе, витаю сердечно, молоденька героїко! Витаю тебе спасителько мого Генричка! Але ми мабуть вже знаємо ся. Так, так, раз бачив я тебе у Кребса. Не був би я тоді гадав, що посідаєш таку відвагу. Тепер довжний я тобі вдячність! Без тебе було би мене подибало сумне сирітство. Веселий нинішній день став би ся для мене днем тяжкої

жалоби. Жадай від мене всього, що хочеш, а все отримаєш“!...

І сей твердий мов камінь рицар, що не вмів спинювати своїх пристрастей, тепер перенятий наскрізь чувством вітцівської любови, промовив урочистим голосом: „Присягаю на рицарську честь, що хоч би ти жадала від мене одного з моїх замків — Фіхтенбургґа або Таненбургґа — я готов сейчас тобі єго відступити!“

Рожечка відповіла на се спокійно: „Вирекли, ви пане, слово великої ваги! Сї два достойні рицарі є сего сьвідками. Я могла би просити о велику ласку... і ви певно не відказали би мені єї. Але я не жадаю ласки, тільки прошу о справедливість. Віддайте мені, пане, віддайте мому батькови се, що ви нам забрали!“

„Що? що?“ — сказав збентежений Кунерик. — „Я мав би вам загарбати вашу власність? А хтож ти є? Хто є твій батько?“

„Я є Рожа з Таненбургґа!“ — відповіла дівчина торжественно. — Едельберт є моїм отцем. Увільніть єго, пане, з вязниці і віддайте єму загарбаний маєток!“

На єї слова отроки,*) вояки і рицарі, словом всі на сали присутні просто остовпіли з зачудуваня.

Кунерик подав ся кілька кроків в зад і станув мов вкопаний. О скільки перше був зворушений благородним вчинком Рожечки, о стільки тепер почув наглий приплив застарілої ненависти до єї батька. В єго серци повсталала люта борба найсуперечнійших почувань. Він збілів мов стїна, дико глядїв кругом себе чорними очима і буркнув сердито: „Я був би дав один з моїх замків за вчинену мені услугу, але не доньці сєго чоловіка!“

Всі присутні осторопіли на так наглу зміну рицаря і занепокоєні поглядали мовчки одні на других. Одна панї Гільдегарда не стратила рівноваги духа. Зі звичайною собі сердечністю відозвала ся тепер сими словами: „Доперва від кількох днів знаю, що ся бідно вбрана дївчина є донькою Едельберта. З любови до вітця понесла она нечувані жертви. Щоби навідатись до него у вязниці, потїшати в самотї, usługувати нещасному та ді-

---

*) В давних часах шляхотскі хлопці, що на дворах вельможів та рицарів вчили ся рицарскої штуки, звали ся „отроками“ а відтак ставали самі рицарями. Слуги рицарів звали ся „чурами“.

лити з ним кожний кусник хліба, — она прибула яко селянка до нашого замку і приняла службу у Кребсової. Притім зносила там всякі прикрости, яких ні одна дівчина перед нею не могла знести. Що більше, она сповнювала без наріканя і супротивлення найтяжші роботи, які були над еї сили та далеко доскульнійші, ніж для іншої дівчини, що до них з малку привикла.“

„Серце мене боліло“ — говорила дальше пані Гільдегарда з жалем — „коли я нераз бачила через вікно, як отся панночка, що є з нами рівного роду, двигала коновки з водою або замітала замкове подвіре. Однакож я не дала їй пізнати, що мені є відоме достоїнство еї стану. Без твоєї згоди, Кунерику, я не хотіла нічого предприняти. З болючою нетерпеливістю чекала я твого повороту. Але тепер, дорогий мужу, послухай голосу серця і людскости. Навіть хочби Рожечка не була вирвала нашого одинчика з рук смерти, то вже сама еї дитинна любов до нещасного вітця повинна зворушити тебе і наклонити, щоби ти поєднав ся з батьком так благородної донечки.“

„Клену ся честію!“ — закликав Зіґберт, один з чужих рицарів. — Се що ся панночка вчинила для батька, більше значить, ніж відважний ратунок дитини. Бо сей ратунок був хвилею відваги, до якої навіть менше благородні уми є часом спосібні. Але довгі і прикрі терпіня, які она витревало знесла, доказують велич душі та незвичайний характер. Серце так вірне і так любяче є справді неоціненою дорогоцінністю. Я на твоім місци, друже Кунерику, знав би що зробити і ненагадував би ся довго.“

— Слухай, товаришу! — обізвав ся другий рицар до Кунерика. — Коли би Едельберт був тобі неприяним, то мавби добру нагоду наситити свою пімсту. Підчас последнего походу, коли ти борилав ся з ворогом, саме він, — якого ти уважав за найбільшого неприятеля, знаходив ся в мурах твого замку, а его донька мала ключ від вязниці. Він міг отже користати з нагоди, міг підпалити твій замок і серед замішанини ратувати ся втечею. Во істину кажу тобі, Кунерику, не маєш ніякої причини ненавидіти чесного Едельберта.“

Кунерик стояв незрушений в мовчаню. Він тяжко віддихав і рукою тер розпалене чоло. Здавалось, мовби не чув, що говорила жінка і два рицарі. Всі гляділи на него в тривожнім вижиданю. Рожечка зітхаючи, вносила очи до неба. На сали панувала страшна тишина.

Тоді Гільдегарда, приступивши ближше, промовила солодко: Дорогий мужу! ще одно тобі скажу. О вислухай мене милостиво! Ти думаєш, що Едельберт є твоїм найгіршим ворогом. Але ти в тім якраз доси помиляв ся. Ах, колиб він дійсно був таким, чиж я могла би, я вірна твоя жінка, просити і благати тебе о свободу для него?... Я радше дораджувати тобі повинна, щоби ти казав острійше его пильнувати. Але річ має ся инакше, ніж ти єї собі уявляв. Сейчас я тебе переконаю.“

„Я одна відкрила, що Рожечка є донькою Едельберта. До сеї хвили, коли она се виявила, ніхто крім мене о тім не знав. Жовніри, котрим ти повірив страж замку, ані не догадувались про сю тайну. Навіть твій вірний маршалок не бувби без мене відгадав, чому Рожечка навіщує в нічних годи-

нах увязненого рицаря. Я хотіла переконати ся, в якій ціли она се робить“...

„І не без сорому признаю ся перед вами благородні панове, — говорила она дальше, звернувшись до рицарів — що пізно в ночі підслухувала я під дверми, що говорили батько і донька. До сего кроку зневолила мене одиноко журливість про безпеченьство мужа і замку. Я хотіла на власні уши почути, чи проти тебе, Кунеріку, не задумують якої напасти. Отець і донька анї не догадувались, що чую кожде їх слово. Але, о Боже! щож я вчула? Як же лупалось моє лице від сорому! О якіж се добрі і праведні люди! Послухай тільки!“...

„Бідний вязень не відчуває до тебе найменшої ненависти. Він не лише похвалив вчинок своєї доньки, але навіть заохочував її до милосердя. Він іменно напминав донечку по батьківски, щоби нас любила і після своїх сил творила нам добро. Без єго перестороги і наук може би й она не була спасла нам сінка. Сей отже ратунок завдячуєш передусім доброму Едельбертови. Чиж годить ся тепер

уважати єго за ворога? Чи можеш ще на него гнівати ся?...

Чомуж однакож, дорогий мужу, здаєш ся сумнівати і отягатись?... Ах, благаю тебе, не дозвожь сєго, щоби Рожечка на дармо тебе просила і з нічим відійшла!... Ох, коби Господь змягчив твоє серце!

Кунерик відповів непривітним і придушеним голосом: „Нехай она відбере собі Таненбурґ з посі-лостями, не противлю ся сєму, але Едельберт мусить тут лишити ся! Кажучи єї слова, анї не поглянув на жінку.

Тодї Гільдеґарда проливаючи рясні слези обернула ся до сінка і промовила з великим чувством: „О сину! благай ти татуня за Рожечкою, щоби цілком вислухав єї просьби. Впадь на колінця і взнеси до него благаючі рученята!

Я вклякну з тобою. Я тобі поможу просити. Я буду говорити, а ти повторюй за мною!“

Любий хлопчина, видячи матір і Рожечку в смутку, сам розплакав ся. Строга стать батька переняла єго страхом. Він зрозумів, як багато на тім залежить, щоби злагодити гнів отця. Отже вкляк з охотою, підніс свої рученята

і повтаряв з глибини душі за матерію:

„Дорогі татунцю! змилюйте ся. Не думайте так довго, щоби увільнити Едельберта. Таже Рожечка не надумувалась, чи наразити жите для мого ратунку; як она добула мене з глибокої криниці, так і ви випустіть єї татуня з темної вязниці. Она мене вирвала з рук смерти, нехайже єї тато не гине в кайданах! Она вам вернула синка, а ви верніть їй батька! Ах, не відвертайте своїх очий, мої дороженькі татуню! Дивіть ся на мене, свого одиначка! Колиб не Рожечка, не булиб ви вже ніколи оглядали мого личка, анї моїх очий, які тепер заплакані взношу до вас!.. Сї рученята, які витягаю, вже лежали би в гробі мертві“...

„Досить, досить сего!“ — вибухнув Кунерик, надармо силкуючись повздержати слези, які насильно тиснули ся до єго очий.

Опісля звернувшись до Рожечки сказав: „Твій отець, чесна панночко, відзискає свою свободу. Вертаю єму замок і всі єго добра. Я був для него несправедливий. Хто виховав так гідну доньку, сей не може бути лихим чоловіком“...

„О слава Богу!“ закликала благородна Гільдегарда. В пориві радості кинулась мужеві на шию а тим часом Генричок цілував батькові руки. Рожечка думала, що є в небі. Оба рицарі не крили також своїх сліз і подали Кунерикови руки.

„Ти дав доказ великої благородности — відозвав ся Теобальд. — Від сеї хвилі, Кунерику, подвоїло ся моє поважанє для тебе!

Отроки і прочі воїни, з котрих не один крадьком обтирали слези, балакали радісно і величали рицаря. Часами відзивали ся їх голоси: „Се гарно! се велично! се благородно!“ — В кінци всі разом крикнули сердечно: „Най жие Кунерик! Многая літа! Най жие Гільдегарда і Генричок! Най жие Едельберт і Рожечка! Многая літа всім!“

XVIII.

Відколи чувство людскости в Кунерику перемінило ся, став ся він майже иншим чоловіком. Переконанє, що поборов пристагну ненависть і послухав голосу серця і розваги, наповнювало єго сердечною і доси не знаною потїхою. Тихий спокій завитав до єго роз-

бурханої груди, як мила тишина вертає по лютій бурі. Лице єго заясніло погодою а в єго очах блестіла радість. Навіть Генричок спостеріг сю переміну, ддятого сказав: „Тепер ви татуню, такі любі, як мамуня і Рожечка. Тепер аж мило вас видіти і любити.“

Рожечка приступивши до рицаря, складала єму иайсердечнійшу подяку. — „Моя панночко! — відповів Кунерик, ти признаєш мені занадто велику заслугу. Я не могу прийняти ані похвал, ані подяк. Мусів би я бути потворою, наколи би був инакше поступив. Даймо вже сему спокій. Ідїм до твого вітця. Я уважаю за грїх, щоби він бодай одну хвилинку ще довше терпів. Іди, люба Рожечко, вперед. Тобі він завдячує свою свободу, ти отже сама повідоми єго про ню. Скажи також добре слівце про мене, щоби мені простив всі кривди, яких від мене зазнав.“

Пані Гільдегарда кивнула в сїй хвили на мужа. Обое поступили до вікна і вели тиху розмову. Видно було, що Кунерик кілька разів давав знак призову. Зараз потім відозвала ся пані Гільдегарда: „Моя Рожечко, заки відві-

даєш отця, мусиш перше піти зі мною.“

Се сказавши, завела Рожечку до величавої комнати, де від якогось часу лежали на всякий випадок приготовані строї і дорожності.

Найперше змила тут Рожечка смагляву барву зі свого лиця а опісля причесала Гільдегарда її гарне волосє та дала їй білу атласову сукню, прикрашену найдорожшими коронками.

Рожа так пристроєна виглядала дуже гарно. Свіже її личко зацвило білим і румяним цвїтом яблонї, а закрученє в кучері її волосє спадало на рамена. Цїла її стать сияла принадою і достоїнстю. Усьмішка уподобаня перебігла по устах Гільдегарди, але мовчала розважно, щоби невчасними похвалами не збудити в панночці зарозумілости.

По хвилі принесла панї Гільдегарда гебанову скриньочку, оправлену в золото. — „Гляди Рожечко! отсе дорожності твоєї матери. Мій муж забрав їх в добичи і дарував менї. Однакож я їх ніколи не взяла на себе, не хотячи загарбаними дорожностями украшувати свою особу. Сей стрій, як

чужа власність, був завсїди для мене сьвятим. Горячо бажала я сеї хвилі, в котрій тобі єго віддам. І, слава Богу! — ся хвиля тепер наспіла. Відбериж собі свою власність! Не хибне там ні одного дияменту, ні одної перли.“

Рожечка з глибокою вдячністю приняла звернену їй скриньочку. Оглядала сі дорожнїности, але не з пустої втіхи, властивої молодому вікови. — О догога мамуню! — сказала она зі слезами — як мені сей стрій тебе пригадує! Він іно як памятка по тобі має для мене високу стійність!“

„Сей ось дияментовий перстень — говорила Рожечка дальше — є слюбною обручкою моєї матери. Сі перли дістала від княгині на весільний подарунок, а сі дорогі зашницї (кульчики) дали їй мої татуньо, коли я прийшла на сьвіт. Мій Боже! — мені здає ся, що бачу тепер мамуню в сих дорожнїностях... О як же мимо йдучим є людске жите! Сі перли тревають доси в незмінній красі, сі дорогі камені сияють давним блеском — а стать величної колись женщины розсипалась в порох!.. І щож значивби чоловік, сей архитвір сотворіня, коли би в нім небуло нічого

тривкійшого над сі блискучі камені?“

„Моя Рожечко! — відповіла Гільдегарда — вдячні твої слези мають більшу ціну ніж всі ті перли, а твої благородні почування є цінніші від усіх дияментів... І если колись твоя цвітуча подоба оберне ся в порошок, коли зуб часу навіть тверді дияменти розгризе, тоді ще тривати будуть отсі піднеслі почування і далеко гарнійше прикрасять твою душу, ніж сей дорогий стрій зможе прикрасити твоє тіло.“

Пані Гільдегарда убрала голову і шию Рожечки в прекрасні перли, заложила їй дорожні зашницці і вложила дияментовий перстень на палець. Однакож сей перстень був за великий. Рожечка сказала отже жартом: Сховаймо сей перстень він молодій особі непригожий... впрочім іно наречена повинна его носити.“

Але Гільдегарда відказала: Правда, що він є завеликий, за те змістить ся на другім пальци. Возьми его отже, прошу. Рука доньки, що стільки доброго вчинила вітцеві, заслугує також на дорожню прикрасу.“

Опісля пані Гільдегарда відпровадила її під двері вязниці. Рожечка відчинила їх швидко і входячи закликала: „Слава Богу! Тепер ви свободні, мої дорогі татуню!“ — Але якеж було єї зачудуванє, коли побачила батька убраного по рицарски, як колись в торжественних днях. Він мав на собі убори з чорного оксаміту, які украшав золотий ланцух і такий же медаль. Два рицарі, Зіґберт і Теобальд стояли побіч него.

А треба знати, що Гільдегарда просила мужа потайки, щоби казав занести Едельбертові рицарський одяг, коли она тимчасом займе ся відповідним перебранєм Рожечки. Та щоби надмірна радість не зашкодила вязневи, підняли ся оба рицарі приготувити єго до веселої новини, однакож не дати єму відразу пізнати, що година єго освободженя вже близька.

Они не хотіли випереджувати доньки, але овшім лишили їй сю потіху, щоби она перша звістила батькови свободу. Теобальд та Зіґберт вивязались зі свого обовязку дуже зручно; они навіть самі принесли єму давнійше забрані одяги і помогли Едельбертові убраться.

Бідний рицар не міг спершу доглупатись, яка се з ним діє ся переміна. Аж коли Рожечка розповіла єму поквалпно, що зайшло на замок, тоді відчинив він широко очи з зачудування а відтак зітхнув так легко і свобідно, мовби тяжкий камінь скотив ся єму з грудий. Опісля взніс очи до неба, перехрестив ся побожно і закликав радісно: „Слава Тобі Боже!“

Вкінци пригорнув сердечно свою донечку, котра по тільки терпінях кинулась тепер з невисказаною радостію в обійми дорогого батька.

„Моя Рожечко! — закликав Едельберт з чувством — ти з Божою помочію віднесла таку побіду, якої ціле військо не віднесе. Перемога оружия є спосібна зруйнувати сей замок і побідити особу рицаря. Але твоя любов до батька і ближних здобула серце Кунерика. Він був нашим ворогом а тепер є нашим приятелем, нашим другом. Дякуймо отже Богу! Єго провидіне всео чудесно уладило... Бог поблагословив твою дитинну любов, а твої заходи увінчав вельми щасливим успіхом.“

А коли Едельберт спостеріг на доньці богате убранє, сказав:

„Господь не тільки вислухав твоїх молитов, що обдарував батька свободою, але вернув тобі навіть дорогоцінності матери, о котрі ти ніколи не просила. Нераз я відчував біль, що ти для моєї полекші і вигоди позбула ся своїх золотих заушниць, послідної памятки давньої заможности. Отже Господь над твоє сподіване щедро тобі тепер відплачує... Справді, Бог уміє вірно нагороджувати, бо навіть не забуває за такі нагороди, о яких ніколи не думало ся.“

Красота Рожечки сильно тронула обох рицарів. — „Я бачу, добра панночко — сказав Теобальд — що ти вчинила для батька немалу жертву. Укривати миле личко під темною краскою а поганити лихою одежию принадність особи — се не кожда потрафить. Дійсно, ти є гарна мов ангел! Засоромлена Рожечка приняла єї слова за підхлібство, на яке не заслужила.

Але Зіґберт, другий рицар, промовив: „Красота панни Рожі є найменшою єї прикметою! Далеко більшу стійність має привязане до свого родича. Мов ангел потішитель зступила она до батькової вязниці, а тепер мов ангел спаси-

тель голосить вітцєви свободу, здобуту своїм посьвяченєм.“

Рожечка заявила, що Кунерик бажає згоди і прощєня. Едельберт, глибоко зворушений сею вісткою, сказав сердечно: „Видиш мої слєзи і знаєш добре, що я єму давно простив!“

В сїй хвили відчинили ся двері вязницї. Кунерик вїйшов з синком, за ним благородна Гільдегарда. Хлопчина тулив ся до батька і глядїв на него цїкавими очима, що він тепер пічне.

Едельберт і Кунерик подали собі правицї і обняли ся сердечно. Всяка завзятїсть счєзла без слїду. Оба почули блаженство поєднаня та присягли собі взаїмну дружбу.

Праведний Едельберт дуже тїшив ся видом Генричка. Втомлений натовпом зазнаних зворушень, усїв на лавцї камінній, взяв хлопчину на колїна, глядїв на него з любовістю і благословив, мовлячи: „Милий синоньку! Дай Боже, щоби ти виріє на потїху родичїв і став ся колись знаменитим чоловіком!“

На се відозвалась Гільдегарда: „Благородний рицарю! Дав би то

Господь, щоби він нас так любив, як ваша донечка вас любить!“...

„Буду, мамунцю!“ — крикнув хлопчина, витягаючи до матери дрібні рученята.

„Ох, дай то Боже! — промовила ущасливлена мати. — Будь тільки подібним до Рожечки, а тоді назовемо ся дійсно щасливими родичами.“

Сей день так важний закінчив ся урочистим пиром. Велика замкова саля, величаво прикрашена, ясніла блеском многих сьвітел. Едельберт з Рожечкою заняли почесне місце при столі, Кунерик усів побіч Едельберта а Гільдегарда коло Рожечки. Всі були надзвичайно веселі. Від богато літ не бачили Кунерика так розрадуваного.

І він сам заявив се, кажучи: „Ніколи в житю не був я так щасливий, як тепер. Моя нерозсудна ненависть до тебе, любий Едельберте, затроювала мені кожду хвилю щастя. Ах, щож може бути милійшого над згоду і спокій! Тепер доперва чую, що ненависть і пімста з пекла є родом, а любов і приязнь з неба походять!“...

На сей пир казав Кунерик добути срібні чаші у внутрі визолочені. Велів також наливати найдорозші і найстарші вина, які мав в пивниці. Перед Едельбертом поставили тую гарну чашу, з якої звичайно пив бувало дома, а яку високо цїнив як пам'ятку по предках. Рожечка сейчас спостерегла сю чашу і ніжним поглядом подякувала пани Гільдегарді за сей доказ благородної пошани для її батька.

Кунерик перший підніс свою чашу і випив на здоров'я Едельберта і Рожечки. Зігберт і Теобальд пішли за єго приміром. Едельберт випив і подякував, але при тім промовив різко: „Добре се вино, панове, але мусимо бути обережні, бо оно є так сильне, що може звалити і непобідимого рицаря, котрий не убоїв ся і турецьких мечів.“

Кунерик розсміяв ся вдоволений, що хвалять єго вино. Та притім зміркував він до чого відносять ся висказані слова, отже промовив: „Тямлю я, коли ми оба були ще отроками на княжім дворі, а ти також поручав нам повздержність і мірність. Правду сказавши, пересторога була добра. Однакож нині

будь спокійним. Нині забавимо ся весело, але не дамо ся зсадити з кульбаки. Треба йно задержати лад. Кождий з нас заки вихилить чашу, скаже якусь гарну гадку. Наші дами мусять також заждати на свою чергу.

Гільдегарда і Рожечка не відкинули візваня, але пючи з чаші, заледво умочували свої уста в огнистім напиту.

З проголошених гадок і бажань при взношеню здоровля пируючих припали до вподоби всім отсі:

Едельберт сказав так: „Нехай сини одної вітчини живуть з собою в мирі і згоді, та нехай ніякі супротивности не ріжнять їх від себе!“ — і випив в здоровле Кунерика.

Теобальд говорив знов в сїм зміслі: „Нехай всі женщины відзначають ся такими чеснотами, як благородна Гільдегарда і гарна Рожечка та блаженної памяти Матильда!“ — і притім випив в здоровле присутних женщин.

Зігберт промовив тими словами: „Нехай всі родичі так виховують свої діти, як Едельберт і покійна Матильда виховали свою доню! Нехай також всі діти так почитають і любять своїх родичів, як

мила Рожечка свого батька!“ — і вишив в здоровле Рожечки.

Але й жєнщини не лишились по задї рицарїв. І так панї Гільдегарда висказала отсю гадку:

„Великим скарбом в житю чоловіка є щирий приятель. В щастю чи нещастю они не опускають нас. і поділяють з нами долю і недолю. Нехайже непереводять ся ніколи щирі приятелї, длятого з глибини серця бажаю: Многая літа благородним нашим приятелям, Теобальдови і Зіґбертови!“

А гарна Рожечка промовила так: „Щаслива сирота, що на дорозї свого життя знайде таку благородну опікунку і заступницю, як панї Гільдегарда. Жийте-ж, ласкава добродійко! в щастю, здоровлю многая літа!“ — Присутні рицарі голосними окликами повторили єї бажанє а панї Гільдегарда пригорнула Рожечку до свого серця.

На сїм скінчив ся пир і всі удали ся у веселім настрою на спочинок.

XIX.

На другий день рано Кунерик — по подорожному одягнений — вій-

шов до комнати Едельберта і по сердечнім привитаню промовив:

„Я вже давно вигнав своїх людей з постелі і велів кульбачити коні. Мав я гадку пустити ся з тобою до Таненбург'а, щоби передати тобі замок, в котрім господарили вояки, мабуть не найліпше виглядає, длятого треба вперед завести там лад... Гадка моєї жінки зовсім справедлива. Я сам певно би сего не догадав ся. Длятого, любий Едельберте, будь ще у мене з Рожечкою якийсь час гостем. Богато сумних днів прожив ти в сих мурах, тому годить ся, щоби ми провели кілька днів веселих.“

Едельберт радо прихилив ся до его бажаня. Сейчас удали ся оба до великої салі, куда прийшов також і Зігберт та Теобальд зі своїми отроками. Тут засіли всі до сніданя. Опісля оба рицарі, котрих туга потягнула домів, попращали приятелів і справивши свої дружини, вибрали ся в дорогу.

По відїзді рицарів сказав Кунерик: „Тепер, любий Едельберте, покажу тобі мій замок, а пізнійше виїдемо на лови. Поглянь, отсе образи моїх предків, котрими прикрашено сю салю!“

Едельберт оглядав бородатих рицарів в панцирах і поважні невісти в старосьвітських строях. Нераз ставав Кунерик і розказував багато цікавих подій та пригод. Потім удали ся до збройниці. Там був склад оружя різного роду, а всьо чисте і блискуче. Крім множества рицарських приборів і нарядів находили ся також наряди на коні.

По огляненю замкових комнат вступали в скеплені сїни і коритарі, де Кунерик показував штучні голови оленів а на них правдиві роги величезних розмірів. Звідси удали ся на оглядане стаен, в котрих іржали гарні і бистрі коні. Навіть заглянули до пивниць, видовбаних в скалах. Едельберт подивляв величезні бочки і мусів кушати знаменитих родів вина.

На останку удали ся до криниці на подвірю. Дрож переняла обох, коли заглянули до глибокої пропасти. Тут знов тїшив ся Едельберт зі своєї доньки а Кунерик з уратованого сина. Оба батьки обняли ся сердечно при криници і дякували Богу за чудесний ратунок.

Тимчасом Гільдегарда показувала Рожечці ціле домашнє господарство — повні скрині прекрас-

ного біля, гарні і багаті роботи канвові, велику і чисту пекарню та багато інших цікавих річий. Вкінці пішли до подальшої комнати, що стояла осторонь. В отсій комнаті були сховані в кількох шафах жіночі строї, полотняні вироби, фўтра, коронки, — словом то всьо, що Кунерик забрав був з Таненбургґа.

„Всі отсі річи — говорила Гільдегарда — заховала я старанно і сейчас кажу відставити їх до вашого замку. Сказано мені, що всьо що тут є найгарнійшого, вийшло з рук твоєї матери. Видно з того як великою була єї материньска любов і яка працьовитість. Добра мати вже завчасу дбала про виправу для доньки... Нема тут ані одной ниточки, набутої з чужою кривдою Длятого благословеньство Господа спочиває на тім всім і ніхто не зміг вам сего відняти.“

Рожечка бажала ще раз відвидіти мешкане дозорця Кребса. Гільдегарда обіцяла їй з охотою товаришити. Коли йшли через подвірє замку, здибали Едельберта і Кунерика, які до них прилучили ся.

Кребс сидів саме у своїм кріслі і відпочивав по трудах подорожі.

Чуючи голос Кунерика, схопив ся з місця і відчинив двері і побачив входячу Рожечку.

„Ну дивіть ся! — закликав він — таже то Рожечка! — Ба ні, перепрашаю! — я хотів сказати — панна Розалія! Но, но, хто би то був сего надіяв ся!.. Але прошу уклінно паньства до комнати! — Ёй Богу! бувають чуда на сьвітї! хто би то думав, що моя служниця походить з бравих Таненбургів! Я був би скорше увірів, що небосклін завалить ся. Се нечувана річ!.. Тепер ще не розумію, як могла така панночка замітати отсю брудну підлогу.“...

А звернувши ся до самої Рожечки, говорив дальше: Та все таки дивую ся в своїй глупотї, як я міг не доглупатись, що ви, панї, є донькою пана рицаря Едельберта. Вчєра вєчером, коли ся вістка рухнула між жовнірством на подвірю, доперва довідав ся я правди. І сейчас я догадав ся, чому то панї оказувала стілько милосердия і стараня для вязня... Но, но хвалю сю любов до батька, котру, як бачу і Господь Бог і мій пан рицар уміли нагородити.“...

„Але моя жінка, прошу паньства — промовив тепер до всіх — ну,

отся доперва здивувала ся! Вона так очи витріщила гей цибулі! Годї сего відмалювати. Стратила майже притомність і забула язика в губі. Нехайже тепер перепросить паннунцю за всі зневаги і прикрости, яких проти неї допустила ся!“

Діти дозорця стояли в кутику несміло, бо вид гостей нагнав їм страху. Рожечка приступила до них і промовила зі звичайною сердечністю. Сейчас отже набрали они знов сьміливости.

Мала Берта відозвала ся: „О як ти вистроєна! Всьо гарне і нове!.. навіть лице нове!“

А Освальд закликав: „Правда, правда! Се дуже гарне! Коби то ти ще служила в нас за дівку, бо так доброї вже не дістанемо!“

Всі розсьміяли ся в голос а Рожечка запитала, де є мама? Берта відповіла: „Що йно хліб краяла до сеї миски, що стоїть там на столі.“

„Коли паньство входили — додав хлопчик — мама другими дверми втікла до пекарні!“

Рожечка вибігла і сейчас привела свою давну господиню. Бідна жінка спаленїла від встиду, коли побачила так достойне товариство

в своїй хаті. Але, хотяй лице єї то блідло то румінило ся, не стратила духа і лопотіла: „Ось тепер я рада би сховати ся в мишачу діру! Тепер ви, ласкаве паньство, вже знаєте, як я вмію гримати і які то ладні призвища давала я пачночці. Та колиб я була се знала, що моя Рожечка походить з високого роду і призначена до великої гідности, булаб я певно инакше з нею обходила ся!“

Пані Гільдегарда відповіла: „Моя госпосю! Найлихший чоловік походить від Бога. Достоїнство чоловіка є найвисшим шляхотством, з котрим ніяке инше не дасть ся порівнати. Послідний дід, жебрак, як має заслугу чесности, осягне на другім сьвітї таку хвалу, супроти котрої цілий блеск сего сьвіта є нічим. Не треба отже забувати, що кождий з людей має рівне право до нашого братерства...“

Нині чуєш ти встид і жаль, що обходила ся нелюдно з твоєю служницею, яка тепер станула перед тобою у відповідній подобі. Подумай же, що більшого дізнаємо сорому і більший огорне нас жаль, як колись в хоромах небесної сьвітлости побачимо тих нуждарів,

котрих на сїм сьвітї відтручуємо з пихою і погордою!“

Господиня переняла ся глибоко правдою сих слів і виливаючи обильні слези, благала Рожечку о прощенє. А Рожечка промовила мило до неї:

„Моя госпосю! Вже давнїйше була би я вам неодна сказала, але обставини на се не дозволяли. Я чекала догїднїйшої хвилї і она прийшла. Час отже сказати слівце. Передусїм мушу вам признати в присутности сих поважних осїб, що ви посїдаєте багато добрих прикмет. Ви є для мужа старанною і привязаною супругою — для дїтий доброю матерію — та взірцевою господинею. Любите працю, чистоту і порядок. Будучи ошадною без скупарства, чините для убогих багато добра. Ви є для кожного услужною та привїтною доти — доки не запалаєте гнївом...

І тут починають ся ваші слабї сторони — говорила дальше молоденька панночка, мовби з книжки читала. — Тодї — на жаль! — балакаєте та робите таке, чого треба встидати ся. Чому? Бо тратите панованє над собою. Та нещасна загонистість затроює ваше жите і наповняє горечію тих, що вас

окружають. Звідси то люди набрали переконання, що ви є злосливою жінчиною. Звідси також думають, хоч хибно, що маєте мало розуму, бо замість єго слухати, улягаєте гнівним поривам. Раз отже переможіть на собі і поборіть сей наліг! На се прецінь маєте розум, щоби єго уживати. Гнів, як добре хтось сказав, є хвилевою божевільністю, помішанем розуму...

Памятайте, що лагідність і терпеливість належать до християнських обовязків. Возьміть же собі зараз кріпку постанову поправи! Рано і вечір а навіть серед дня відновлюйте сю постанову перед Богом і просіть о поміч з неба! Не тратьте відваги, як що дізнаєте перепон в сій боротьбі. Не дайте ся нічим знеохотити, але овшім подвоїть ваші зусилля! Дерево не падає від першого удару сокири... Витревайте а в кінци поборете сей гнів, що в дійсности є найгіршим вашим ворогом“...

Всі слухачі з подивом поглядали одні на других, звідки Рожечка набрала такої вимови і таких здорових поглядів а она кінчила так:

„Коли приймете иншу служницю, не жадайте від неї відразу,

щоби вона всьо так само уміла і робила, як сама господиня. Покажіть і навчіть, як собі має почина-ти, — майте терпеливість доки она не втягне ся до своїх обовязків. А всі єї похибки показуйте їй лагідно і добротливо, тоді она радо скористає з напiмнень, примінить ся до вашої волі і буде вас любити та шанувати. — Я не сумніваю ся, що коли раз позбудете ся сеї хиби гніву, тоді кожний признає, що ви є знаменита женщина. Коли би я вас не шанувала, то не трудила би моїх уст і сего сьвітлого товариства так довгою бесідою. Послухайте моєї ради, а стріне вас загальне поважане, щастє і благо-словене Господа!“...

„Мудро се сказано! — закликав Кунерик. — Така промова моглаби придати ся і неодному мужчині за пересторогу. Не знав я, люба Рожечко, що посідаєш такий дар вимови і так великий розсудок. Що до мене беру частину твоєї науки для себе. Мій батько мав також подібні погляди, бо повтаряв мені часто: „Більше розваги а менше загонистости — се найпевніша дорога до щастя на сьвіті.“

В кілька днів пізнійше Кунерик і Гільдегарда удались з Едельбер-

том і Рожечкою до Таненбурґа. Значний відділ вояків і пристроєних слуг товаришив їм в дорозі. Поголоска про сї події, які зайшли у Фіхтенбурґу, всюди розбігла ся. Мешканці окресних сїл виходили перед доми і хати, радуючись видом побожної дружини а ще більше поєднанєм двох чесних рицарів. Кождий також бажав побачити отсю панночку, що заявила стільки любови до батька і так відважно виратувала Генричка.

Коли дружина віхала в посїлости Едельберта, панувала всюди так глуха тишина, неначе би там всьо вимерло. Вражений сим Едельберт попав в сильну задуму — аж ось наближаючись до замкової брами, спостеріг товпу людей на подвірю. Всї єго піддані зібрали ся разом і уставились в ряди, чекали з повитанєм. По одній стороні хлопці, парубки і мужі — по друїй дівчатка, дівиці і жінки, а всї сьвяточно повбирані. В імени мужчин забрав голос Бурґард, в імени женщин вуглярка Гертруда.

Бурґард навчений від місцевого бакаляра, виступив з довгою і шумною промовою, як се велїв тодішний звичай. Прибравши поважний і врочистий тон, зачав тими сло-

вами: „Поєлику, понеже, зі взгляду на собитія, zdarіня і наслідки, которії... которії... еге! которії...

Тут поважний бесідник запутався, затяв ся і станув мов пень. Але сейчас отямив ся, набрав відваги і промовив: „Вибачте, дорогий пане рицарю! На вид вашої достойної особи я забув ученої орації, яка мала бути дуже красною. Отже тепер скажу тільки се, що серце чує. Коли мені дозволив Господь діждати сеї хвилі, то вже могу спокійно умирати. А ви ласкавий пане, жийте многая літа!“

Так само і чесна Гертруда чисто забула з великої радості свою промову. Вимовила кілька слів і сердечно розплакала ся. А добрі селяни так були зворушені, що ледви здобули ся на радісні оклики: „Многая літа!“

Едельберт і Рожечка дякували сердечно Бургардови, Гертруді і селянам за їх щирі бажання і глибоко тронуті їх привязанєм поступали серед ущасливленої юрби до замку. Перед самим входом побачили Зігберта і Теобальда в товаристві многих інших рицарів з їх жінками і дїтьми, а всі були празнично пристроєні. Товпа дворян окружала се сьвітле товариство.

Втім виступила Зоня, донька вугляра, в білій суконці і з вінком на голові, несучи багряну подушочку, на якій лежали срібні ключі від замку.

„Пані — промовила она до Рожечки. — Ти не йно визволила вітця з вязниці, але твоя любов відчинила єму також і ворота сего замку. Зволь отже прийняти сі ключі і віддати їх отцеві.“

Рожечка подала батькови подушочку. Він взяв ключі і взніс очи до неба, бо пригадав собі ту страшну ніч, в котрій тут єго піймано. Пригадав собі, як серед бурі і слоти сидів закований на возі, як потім мусів опустити свій замок а Рожечка плачучи і благаючи бігла за возом.

Память тих страшних подій стратила тепер свою гореч, а навіть будила сердечні почування, коли Едельберт бачив приятні заходи Гільдегарди, щоби осолодити єму поворот до рідного гнізда, а дальше коли дізнав від своїх так щирого прийнятя.

„Заки переступлю отєї пороги — сказав він зворушений — запрошую всіх до капиці. Господь, що терпіня і супротивности обертає на добре, замінив нам смуток в ра-

дість. Ходім отже прошу, зложити Єму приналежну подяку.“

Всі гості радо прихилили ся до сего бажаня і пішли до замкової каплиці.

По скінченій молитві удали ся на салю, де заставлено богатий пир. Весь простий наряд був угощуваний на подвірю. Едельберт не чекав кінця гостини в сали, але поспішив до своїх підданих, та станув між ними як батько між дітьми. Насамперед відшукав вугляра Бургарда з жінкою, поздоровив їх приязно і сказав:

„Ти старий і вірний слуго, що так гостинно прийняв мою доньку до свого дому, маєш право особливої вдячності. Від сеї хвилі лишиш ся на завєди в Таненбургі. Іменую тебе моїм конюшим. Служив ти давнійше при кінноті, тай нині ще вмієш досїсти бистрого бігуна; отже сей уряд красше відповість твоїй вдачі, ніж вуглярске ремесло.“

А твоя чесна Гертруда, що мені у вязниці достарчувала біля, буде нашою ключницею і господинею. Та що і добра Зонечка оказала ся в недоли вірною і щирою моїй доньці, нехай же тепер в гаразді зістане єї товаришкою і подругою.

Ніколи Рожечка не знайде ані вірнійшої ані щирійшої людини.“...

Опісля обходив Едельберт всі столи і розмовляв привітно з людьми, та кождому з них сказав якесь прихильне слово. Але не всі селяни були запрошені на приєм. Пані Гільдегарда не могучи всіх угостити, запросила тільки найстарших господарів з родинами без огляду на їх маєток, прочим селянам обіцяла, що пан Едельберт зладить їм пир при іншій нагоді.

Богато з запрошених діставало давнійше поратівлю і запомогу, але відколи Таненбург' попав в інші руки, сї підмоги перестали уділювати ся. Едельберт заявив отже, що верне їм давнійші милости і добродійства. Ся заява викликала загальну радість. Всі присутні дали слово, що готові і жите покласти за так доброго пана.

Кунерик, що саме був надійшов і бачив одушевлене підданих, сказав: „Во істину, більше значить доброта ніж сила... любов є ліпша від боязни!“

„На мою гадку — відповів Едельберт — сей пан найліпший, що его злі боять ся а добрі любять.“

XX.

Едельберт і Кунерик часто до себе навідувались. В справах, що тичили ся єго власного або єго підданих добра, Кунерик все засягав поради приятеля. Знов же Рожечка любила паню Гільдегарду як другу матір та в її товаристві знаходила спасенні пожитки. Та спільна прихильність серця, що всіх з собою вязала, осолоджувала і украшувала їм жите.

Однакож від якогось часу не загощував Кунерик до Таненбургґа а ще дивнійше було, що він під ріжними марними викрутами здержував і Едельберта, щоби не відвиджував. Вкінци впадає раз на своїм сивім конику до Едельберта і просить єго усильно, щоби він і Рожечка поїхали з ним сейчас до Фіхтенбургґа. Обое они догадувались, що зайшло щось незвичайного, длятого вибрались сейчас в дорогу.

Коли прибули до Фіхтенбургґа та ледво встигли привитати ся з Гільдегардою, закликав Кунерик: „Едальберте, ходи зараз за мною!“ Се кажучи захопив єго за руку і попровадив за собою. Рожечка і Гільдегарда пішли також за ними.

Сейчас прибули до темного коридаря, ведучого до вязниці.

„Ради Бога! — закликав зачудований Едельберт — куда мене провадиш?“

„Страх мене збирає! — відозвалася Рожечка до Гільдегарді — на щож звиджувати се сумне місце?“

Кунерик не відповів ані слова і відчинив двері вязниці. Тоді вступили зачудовані до дуже гарної капиці, пристроєної в прецишні прикраси. Вікна в ній високі, а красні ріжнобарвні шибви впускали до ввнутри богато сьвітла. Склепінє і стіни, мальовані голубою краскою, обсьянні були золотими зірочками. Престіл яснів від золота, що покривало своїм блеском майстерні різьбарські роботи.

Едельберт і Рожечка не могли укрити радісного подиву а Кунерик поглядаючи на них весело, промовив тепер: „Я знав, що вас сим врадую. А що хотів вам зробити несподіванку, длятого підчас будови старав ся, щоби з вами не сходити ся. — Не правдаж? гарна капиця! Однакож ціла заслуга в тім ділі належить ся побожній Гільдегарді. Зараз вам скажу, для чого.“

„Минувшої осені, коли ми вас відпровадили до Таненбурґа та вернули до себе, просила мене жінка, щоби я показав їй вязницю. Не мав я до сего охоти, длятого сказав: За чим там ходити, на що відновляєш прикрі спомини? Однакож коли она що раз більше налягала на мене, послухав я єї просьби. Колиж ми станули у вязниці і поглянули кругом себе, каже она мені:

„Диви ся! як то любов доньки зуміла сю мрачну вязницю перемінити на милий пробуток!“

„Правда! — відповів я. — Давнійше було тут страшно, а тепер так ясно і гарно, мовби в якій каплиці!“

„Влучна твоя гадка! — закликала втішена жінка. — Мені також приходила она до голови, коли я оглядала замкову каплицю в Таненбурзі. Нічого лекшого як зробити з сеї будівлі каплицю. Се буде заразом жертвою на подякуване Богу за щасливий ратунок нашого Генричка. Маємо всьо в замку кромі одної каплиці. Не лишаєсь нам отже нічого ліпшого до роботи, як заснувати сю красну фундацію. Доси були ми приневолені ходити на богослуженє до

сїльської церкви. Та се задля віддалення і лихої дороги бувало тяжко, а нераз то таки неможливо виконати. Натомість власна каплиця не тільки принесе нам користь, але також буде пам'яткою по нас, яка й нашим потомкам принесе благословенє Боже.“

„Так говорила жінка. Я похвалив добру її гадку, кажучи: Зовсім твоя правда! і я радо прихилю ся до твоїх бажань. Від тепер вже ні один вязень не буде стогнати в сих мурах. Тут не перестанемо дякувати Богу за Єго ласку і милосердїє, що через Рожечку спас нам сина, що поєднав мене з Едельбертом та що вернув мені страчений спокій душі. — В сей отже спосіб повстала каплиця.“

„А завтра — додала радісно пані Гільдегарда — завтра отець суфраган*) Норберт посвятить сю каплицю. Наші приятелі Теобальд і Зігберт та багато інших рицарів, дуже нам милих і гідних, прибудуть з жінками і дїтьми. Але ви, достойний Едельберте і ти дорога Рожечко, ви обоє є для нас найлюбїйшими гїстьми. Маємо переконанє, що возьмете живу участь

---

*) „Суфраган“ значить помічник або заступник єпископа.

в посв'яченю сеї каплиці, яка завдячує вам свій початок. Не сумніваюся, що в побожнім настрою удостоїте своєю присутністю сей гарний обхід.“

І справді на другий день відбувся обряд посв'ячення дуже торжественно і величаво. Всі запрошені явилися на означену годину. Рицарі в блискучих шоломах і зброях, з мечами при боці, станули по обох боках престолоа. Жінки їх після тодішнього звичаю виступили в сукнях з чорного оксаміту гафтованих золотом. Панночки були біло вбрані з вінками на голові.

Чола всіх хилилися в покірній молитві перед Господом. Малий Генричок і єго сестрички, вносячи рученята до неба, клячили на ступенях престолоа мов справдішні ангелята.

Ціла каплиця була умаєна зеленими галузками а престіл був украшений сьвіжими пахучими цьвітами. Білі воскові сьвічки ясно горіли. Дим благовонних кадил вносився в гору.

Достойний суфраган з мітрою на голові і жезлом в руці, окружений духовенством, прибраним в багаті ризи церковні приступив до престолоа, поглянув на сьвітлий

збір а видячи покірні постави і вираз щирої побожності на лицах, виголосив оттаку коротку промову:

„Наймилїйші в Христї! Любов родичів для сина, котрий зістав спасений з великого небезпеченьства і любов доньки для вітця, котрому она зложила саме тут докази безмежного привязаня — отсе причина, задля якої се страшне колись місце зістало перемінене на отсю милу каплицю, де від нинї загомонить прославлене Бога і будуть вносити ся благодарні мольби за Єго безчисленні добродїйства.“

„Подїя, яка є жерелом нинїшного торжества, подає менї заразом предмет сеї промови. Однакож не буду повтаряти подробиць сеї подїї, щоби не вразити скромности чесних слухачів. Доторкну ся тільки деяких наук і пересторог, які звідси впливають. Виджу на степенях сего престола поважне товариство родичів з їх дїтьми, — скажу отже слівце до родичів і слівце до дїтий.

„Є се красне запоряджене Бога, з котрого особливо яснїє Єго мудрїсть і доброта, що наймилїйше і найслабше сотворїне, то є дїти,

повірів сердечній опіці любячих родичів. Дальше, що вплив в серця тихже родичів надзвичайну любов до дітей, яка є іскрою Божої любови, котра не має границь. Із сего зарядженя Божого випливає також, що перші добродійства, які чоловік на сьвітї приймає, походять якраз від доброго вітця або від сердечної матери. Вкінци походить і се, що Бог, котрого не видимо, обявляє і показує наглядно свою безконечну любов в щирій любови праведних родичів.

„Нехай всі вітці і матери доложать стараня, щоби представляли дітям образ найвисшої доброти. Нехай наслідують Бога, котрий не тільки дає поживу, напитек і одїж, але zarazом старає ся навчити ріжними способами а іменно нагородою і карами веде до доброго, а через дочасні допусти потягає до моральної досконалости.

„Нехай же знов любов родичів, ся поломінь з неба, не поволїкає ся саджею і димом земских пристрастий, щоби не виродило ся на слїпе приязанє, яке, не зважаючи на хиби дітей, псує та губить їх. Нехай ся Боже ска полумінь — родительска любов — ніколи не гасне через замилуванє сьвіта і єго роз-

кошій, через пусту жадобу забав і пристрасні налоги.

„А тепер зверну мої слова до дітей. О коби то всі діти уміли цінити щасте посідання добрих родичів! Сини і доньки! Ви, що вийшли вже з дитинячих літ, погляньте ще раз на тоті золоті літа, той найщасливіший час вашого життя! Тоді то ваші родичі достарчували вам всього. Корм, напіток і одіж діставали ви все готові з рук запопадливої матери. Ваш отець не щадив нераз трудів і відмовляв собі нераз приємности, щоби тільки заспокоїти ваші потреби.

„Кождий кусник собі від уст віднятий ділила мати з вами... А кількож то разів підчас вашої хвороби сиділа стурбована при вашій постели та проводила безсонні ночі? Батьківська дбайливість і материнська опіка стерегли вас і хоронили перед усякими небезпеками... Родичі були вашим прибіжищем в малих клопотах і часто осушували ваші слези. Їх мудра оглядність була вашим скарбом, звідки ви черпали науку. Недостачу вашого досьвіду заступав їх власний досьвід — а їх розсудок і второпність ставали ся вашою власністю.

„Они вас навчали говорити. По сто разів питали ви їх, як ся або та річ називає ся, а родичі з невтомимою терпеливостію відповідали вам на кожде питанє. Они вам вказували, що є правдиве, добре і гарне, а притім заохочували до сего. Они були вашими судьями з ріднею, они вас наклонювали до виrozumілости, спокою і згідливости. Коли отець похвалив ваше поведене, коли мати солодко усьміхнула ся, то се було для вас більшою нагородою, ніж їх щедрі дарунки. Сама навіть кара з конечности вимірена була для вас добродійством. Зважте отже, як то добрий Господь, зараз від першої хвилі вашого уродження, опікував ся вами ласкаво!

„В сїм краснім розпорядку Бога признайте Єго у ваших родичах, через котрих вам стілько добродійств висьвідчує!... По Бозі на першім місци любіть родичів, котрих маєте від Него. Будьте їм послушні на кождий зазив. Нехай найсердечнійша вдячність наповнить ваше серце! Натомість стережіть ся найбільшого злочину — синівскої невдячности! Відносїть ся до родичів завсїди з повним довірем а коли би ви часом в чім

схибили, тоді вистерігайте ся облуди та брехні, які є першим кроком до згуби. Старайте ся всіма силами справляти родичам радість і потіху і бодай тим відплатіть ся за всі добродійства, якими вас від коліски безвпинно обсипували.

„А як они в вашім дитиньстві опікували ся вами, так само ви доглядайте їх в старости, осолоджуючи послідні дни їх життя. Ліпше приставати на хлібі й воді, ліпше носити грубий сїрак, ніж дати терпіти недостаток родичам... В сей спосіб виповняйте четверту заповідь Божу, в сей тільки спосіб буде вам добре на сїм і на другім сьвіті. Благословене Боже буде супроводити вас до гробу, а за гробом стріне вас вічне спасенє!

„Від отцїв, материй і дїтий, у степенїв сего престола зібраних, взношу очи до Бога, котрому сей престіл посьвячую — до сего Бога, котрий є милостивим **Отцем** нас усіх, а котрого любячими діточками повинні ми всі бути, — до сего Бога, котрий позволив називати себе іменем **Отця** а котрий також запевняє нас, що скорше мати забуде за свою дитину, ніж Він забуб би за нас!

„Родительська любов для своїх дітей є запорукою вітцівської любови Бога для всіх людей. О якаж се потіха для батька і матери, коли погадають собі в журбах: Господь мене більше любить, ніж я власні діти. Як же не мав би Він мною опікувати ся? як же Він за мене забув би?...

„Длятого такі лиш діти можуть Бога в щирости серця називати своїм **Отцем**, що знають честь, любов, довіре і послух для своїх родичів. Такі діти зможуть любити Господа надівсьо, заховувати Єго заповіди, уникати покуси до злого і виростати на дійсно чесних людей. Такі лиш діти, що привикли в родительськім домі до любови своєї рідні — братів, і сестер — які не знають ненависти, зависти і незгоди, — тільки такі діти уміють опісля любити своїх ближніх яко дітей одного Отця, яко свою рідню.

„Такі лиш діти серед турботи і супротивностей, невідлучних від людського житя, знайдуть кріпку підпору в надії на Бога і не убоять ся самої смерти — бо знають, що смерть веде до Бога, до того вітцівського дому, де єго дітям є найщасливіше і найліпше жити!

„О Боже! Отче наш небесний! Зділай се, щоби люди Тебе над всьо, а одні других по брательному любили! Дай то, Господи, щоби пам'ятали про вдови і сироти та щоби стерегли ся сьвітового зіпсуття, котре нівечить правдиву любов! Колиж люди так будуть чинити, то віддадуть Тобі совершенну честь і хвалу.

„Таким чином всі земські родини стануть ся **одною** родиною, на котру з уподобанем будеш, небесний Отче, споглядати. До сеї ціли посьвячую отсю капліцю. Тут тепер і на будучі часи загомонить хвала імени Твоєму. Поблагослови же, о Боже! — наші наміри і допоможи нам до їх сповнення через заслуги Господа нашого Ісуса Христа, амінь!“

По довершенім посьвяченю капліці і по скінченю богослуженя удали ся всі на обід до великої замкової салі. Та ледво гості засіли до стола, аж ось нараз загреміли сурми на подвірю. Кунерик і інші рицарі схопили ся зі своїх місць і побігли до вікон, звідки узріли збройний відділ кінноти. Кілька служачих впадає до салі з окликом: „Князь прибуває!“

Та заким змогли поквапитись на его стрічу, він вже станув на сали в товаристві кількох рицарів. Князь був то муж величної і благородної постави. Сиве мав вже волосє, але в его очах горів молодечий вогонь. Він поздоровив насамперед Едельберта, подав єму руку і сказав:

„Любий рицарю! Я хотїв тобі перший звістити веселу новину про заключений мир, та подякувати в своім і цісаря імени за поміч, яку ти нам уділив в сій війні. Я хотїв також лично відпровадити твоїх]бравих воїнів, що причинились до побіди і тим чином улекшити нам заключити почесний мир. Вчера під вечір прибув я до Таненбурґа, а не заставши тебе дома, зараз досвіта вибрав ся до Фіхтенбурґа з моім рицарством в тім переконаню, що рицар Кунерик заявить нам також свою гостинність і приязнь.“

Потім звернув ся до Кунерика та подаючи єму руку, промовив: „Не правдаж, що ти не надїяв ся такого наїзду?... Цісар виразно поручив менї висказати своє високе вдоволенє з вашого помиреня — а я також від себе заявляю мою

радість, що нині бачу разом в мирі і згоді двох хоробрих рицарів.“

Кунерик мало зі шкіри не вискочив з великої радості. Ласка цїсаря і доброта князя так єго ошоломили, що був ними мов упоєний.

Князь спостеріг побожного Норберта і звитав ся з ним вічливо, мовлячи: „Тїшу ся, преподобний отче суффраґане, що вас тут застаю. Нам мірским людям рідко лучає ся се щастє, бо тоді тільки лишаєте монастирскі стїни, коли сего вимагає обовязок вашого званя!“

Опісля звернув ся князь до Гільдегарди і сказав: „Благородна пані! Хотяй непрошений на нинїшне торжество, однакож увірений в твою доброту, сам запрошую ся до стола — я є певний привітної гостинности для мене і для мого рицарства.“

„А до тебе, люба панночко! — сказав до Рожечки — маю ще окремі порученя, про котрі дізнаєш ся пізнїйше.“

„Тепер — говорив князь дальше — не хотячи довше задержувати цїлого товариства, — поздоровляю всїх загалом і, щоби дати добрий примір, сам сїдаю до стола. Тільки прошу не робити жадних церемонїта занехати всякий примус.“

Весело і щиро будем гостити ся. Побіч мене сяде пані Гільдегарда і панна Рожечка, а я в середині — блаженний поміж женами!...

„Вас, отче суффрагане, бажаю мати напроти себе між обома помиреними рицарями. Ви завсїди любили засївати мир і згоду, тому думаю, що се місце буде вам миле. Так зближені будемо могли свобіднійше розмовляти. А решта достойного товариства нехай займе попередні свої місця.“

Так захочені гості засїли весело до стола. Перед князем покладали срібне накрите (ложку, ніж і вилки) та золочену чашу прекрасної роботи. А коли гості трохи вже попоїли собі, відізвав ся князь:

„Дійшла нас в цїсарскім таборі вістка про напасть Кунерика на Едельберта, а опісля про їх помирене, до якого найбільше причинили ся пані Гільдегарда і панна Рожа. Однакож я рад би пізнати подробиці сих подій, які для мене дуже цікаві.“

І князь задавав в сій справі ріжні питаня, на котрі Едельберт і Рожечка, Кунерик і Гільдегарда на переміну відповідали. Князь слухав уважно, причім обьявляв часами жаль над судьбою Едель-

берта та висказував заслужені похвали Рожечці. Не міг також відмовити пани Гільдегарді свого величання та не похвалити теперішніх почувань жалю і скрухи Кунерика.

Підчас оповідання Едельберт і Рожечка хотіли нераз з огляду на Кунерика неодна замовчати або тільки побіжно згадати. Тоді однак Кунерик не затаював нічого та з відкритою щирістю виявляв цілу правду.

„Знаю се добре — говорив він без обиняків — що я тяжко провинив ся. Блуд зістав раз поповнений і ніяке промовчуване негодно его змазати. Ліпше отже признати ся до сего гріха по щирости та після можности старатись его направи. Я так собі поступив і думаю, що поступив розсудно. Дятого раджу кождому, хто би завинив, щоби так само вчинив. І не зле ему з тим буде, а нехай памятає, що іншою дорогою не верне до его серця спокій і щастє!“

При кінци оповідання поглянув князь навкруги і вказуючи на Рожечку промовив: „Отсїй іно панночці маємо завдячити, що тут серед милого товариства нинї гостимо ся. Коли би не она, стояли би ми в сїй

хвили ворожо проти себе, ведучи кроваву борбу. Бо се річ певна, що ми не були би дозволили, щоби Едельберт мучив ся довше у вязниці. На цїсарскім дворі рішено, що як тільки наступить помиренє із зовнішними, посторонниками ворогами, я мав сейчас зібрати військо і здобути замок фїхтенбургский. Без сумнїву був би нам Кунерик ставив сильний опір. І хто знає, кїлько крови було би поплило підчас того здобуваня! Богу треба подякувати, що вибрав отсю благородну панночку за оруде свого Провидїня і що инакше стало ся“...

По всїх присутних перебіг мороз на саму згадку небезпеки, яка їм грозила. Длятого з щирою вдякою і з великим подивом гляділи они на молоденьку геройку. А сердечна Рожечка ціла спаленїла і промовила скромно:

„Ах, найяснїйший пане! Мені не належить ся стїльки почести. Один Господь так зарядив! Ся птичка, що влетїла до ведра, рівну зі мною має заслугу. Ми однаково причинили ся до щасливої полагоди непорозумїня обох рицарів. Тому, що птичка якраз прилетїла тоді, коли Генричок був коло крилиці, обійшло ся без війни.“

Тут почесний отець суфраган забрав голос і глибоко зворушений так промовив: „Слова, висказані через панну Рожу, є дорожші від золота. Так є дійсно. Що днини в житю заходи тисяч обставин, на які не зважаємо, а які є вельми важні в наслідках і рішають часто судьбу многих людей. Кілька таких обставин добачую в що йно розказаній події. Розважмо їх!

Хтож би на примір подумав, що чиясь судьба від сего зависить, чи нині падає дощ або сьвітить сонце? А однакож, коли би в тім дни осіннім замість гарної погоди була слота на дворі, не був би Генричок бігав по подвірю а через те не мала би була Рожечка нагоди спасти єму життя і змягчити серце Кунерика. А тоді може кількасот хоробрих воїнів було би згинуло при здобуваню сего замку, лишаяючи вдови і сироти в тяжкій жалобі!..

„Роважмо дальше: Хто би погадав, що така або инша справа спосібна є вплинути на зміну єго життя? А прецінь, коли би не мищина з грибами а радше з рижками на столї вугляра, не була би Рожечці прийшла гадка шукати служби у дозорця Кребса. Ну і ви-

ходить з сього, що тоті рижки за справою Бога відвернули страшне нещастє від сего замку. А тоді замість веселої гостини, яка нас тут зібрала, бачили би ми страшну пожежу а може купу розвалин.

„Так то Провидіне Боже чудесно обявляє ся на земній дорозі людського житя. Як вдатний музик уміє складати тисячні звуки, навіть і прикрі для нашого уха, в одну гармонійну мельодію, так еамо Божа всемогучість і мудрість сплітає в згідну цілість тисячні случаї нашого житя, чи то милі, чи немилі. Коли би ми отже після сего погляду розважали наше житє, ах кільки тоді мали би ми причин славленя і величаня Господа Бога за Єго мудрі і милосерні постанови!“

На тім отець суфраган скінчив а всі признали, що се сьвята правда. Тоді князь взяв в руки золоту чашу і повставши, закликав: Многая літа нашому цїсарєви.“ Всі одноголосно повторили сей оклик і вишили на цїсарске здоровле. Потім звернув ся князь до Рожечки і сказав:

„В сій торжественній хвили, чесна панночко, вповню порученє, яке мені цїсар повірив для

тебе. Твоя любов для батька, про котру він довідав ся з вдоволенем, відвернула кроваві усобиці домашні по ледво скінченій війні. Для того цїсар у своїй мудрости видав постанову, яку тут всім присутнім обявлю.“

Се сказавши, кивнув на одного зі своїх рицарів. Сей принїс велику грамоту, написану з прикрасами на перґаміновім папери. Находилась она в окладинках з червоного оксаміту а внизу єї на золотом гафтованих стяжках висїла прикріплена цїсарска печатка в кістяній пушці. Князь подав Рожечці сю грамоту або дипльом і промовив:

„Понеже твій отець, чесна панночко, не має сина, тому Таненбургі з посїлостями мусїв би правом ленництва вернути в посїдане цїсаря і корони*). Але зваживши: що ти віддала краєви більше услуги, нїж

---

*) Після тодішнього державного ладу належала вся німецка земля до одного цїсаря. Він роздавав її яко **»ленно«** в уживане князям, панам і рицарям. За се мали они ходити на війну і сповняти інші обовязки. Колиж який батько не лишав по собі сина, тоді его ленно передавав цїсар иншому, бо прецінь донька не могла сповняти рицарских обовязків. — Ленники давали знов землю простим людям, селянам в уживане а сі відробляли панам панщину.

десять синів, переносить цїсар на тебе з волею князїв і панів посїдане сего маєтку. Дипльом, який тобі вручаю містить в собі потрібні постанови сего наданя. Можеш тепер після своєї вподоби вибрати собі мужа з найблагороднїйших родин цїсарства.

„Твій муж доповнить тільки одно услїве, а іменно, що прибере назвиско Таненбург. О коби то Господь дав, щоби се чесне імя Таненбургів перейшло в спадщині на далеких внуків і правнуків! Коби сей благородний рід був окрасою сеї землі много а много лїт!“

Надзвичайна ласка цїсаря зворушила Едельберта до слїз. Рожечка, не чуючи ся достойною так великої почести, ледви могла здобути ся на висказане своєї вдячності.

А бажаня князя сповнили ся пізнїйше дуже щасливо. Богато молодих рицарїв старало ся о руку гарної тїлом і душею Рожечки. Она вибрала найблагороднїйшого зі всїх. Був ним таки наймолодший син князя, на імя Екберт, з котрим повінчана провадила дуже щасливе жите. Але се супружество наступило доперва в кілька лїт пізнїйше.

Коли встали від стола, заявив князь, що хоче ще побачити криницю і каплицю. Пані Гільдегарда казала сейчас вставити смолоскип до ведра, щоби при єго спущеню показати нагляднійше глибини пропасти.

Колиж князь станув коло криниці і бачив, як сьвітло щораз глибоше щезає, сказав до Рожечки: „Справді, благородна панночко, дивує мене твоя відвага, що ти осьмілила ся вступити до безодні! Доки стояти ме сей замок, не перестануть про тебе говорити. В сій криниці здобула ти собі памятник, якого не один великий герой не зуміє собі придбати.“

„Перепрашаю, найяснійший Пане! — відповіла Рожечка. — Ся криниця є радше памятником всемогучости і милосердія Божого. Я чую ще в сій хвили, що Господь натхнув мене відвагою, якої в мене не було. Хто отже зобачить сю криницю, нехай Богу одному віддасть честь і хвалу!“

Опісля удав ся князь до каплиці. Там клякнув на степенях престола і вставши по короткій молитві, сказав! „Понеже любов панни Рожі для вітця була причиною, що отся сумна вязниця перемінила ся

в гарну капицю, тому належало би покласти над престолом напис золотими буквами: **»Памятка по добрій доньці!«**

Рожечка знов відповіла засоромлена: Се не може бути, найяснійший Пане! Ніякий чоловік не є гідний такого величання. Богу єдино, котрий на нас обявив свою всемогучість, нехай буде присвячений сей престіл!“

Всечесний отець суфраган похвалив покору і скромність Рожечки, але додав єї слова: Я би радив, щоби замість напису, який не подобав ся панночці, покласти такий напис золотими буквами: **»Шануй вітця і матір твою, а благо і довго будеш жити на землі!«**

І так стало ся — а Божа обітниця поміщена в сих словах, здійснила ся дословно на Рожечці на дальших шляхах її життя.

H-86282

24

2.00

W-86.21

И-86.282

